ORAŞ REGAL

Curtea de la Argeş

Revistă de cultură

Anul XII ■ Nr. 3 (124) ■ Martie 2021

Monumentul eroilor din Urziceni-Ialomiţa (Foto Titi Damian)

Tocqueville *et al.*

Gheorghe PĂUN

Am ales acest titlu neutru şi scurt, dar m-a tentat şi „Despre mitul celei mai consolidate democraţii". Asta, pentru că am în faţă imaginea impozantei cupole a clădirii Capitoliului din Washington, sediul Senatului SUA, de pe coperta ediţiei Humanitas 2017 a faimoasei cărţi a lui Alexis de Tocqueville *Despre democraţie în America,* dar îmi stăruie în minte şi imaginea aceleiaşi trufaşe cupole, prezentată astă-noapte [se-nţelege, scriu pe 7 ianuarie 2021] pe mai toate canalele TV de ştiri din lume (am „zapat" de la TVR1 la Aljazeera), cu indicaţia galbenă *Breaking news,* înconjurată de demonstranţi, unii pătrunşi deja înăuntru, mai mult sau mai puţin paşnici. Recunosc, alăturarea este tendenţioasă, dar nu răuvoitoare.

Şi deloc neavenită. Ceea ce se întâmplă de o bună bucată de vreme în „America", în Occidentul considerat democratic, este în mare măsură prezis de Tocqueville, acum aproape 200 de ani (a vizitat SUA, pentru a-i studia… sistemul penitenciar, în 1831-1832, prima parte a cărţii sale a apărut în 1835, a doua în 1840, peste încă un an era primit în Academia Franceză, la numai 36 de ani).

Reiau doar câteva idei, ironic de potrivite contextului, începând cu ceea ce este numit „paradoxul Tocqueville": *cu cât mai multă justiţie socială, cu atât mai multă frustrare socială.* În cuvintele lui, mai explicit: „Când inegalitatea este legea obişnuită a unei societăţi, cele mai profunde inegalităţi nu sar în ochi; când totul este aproximativ la acelaşi nivel, cele mai mici inegalităţi rănesc. De aceea, dorinţa de egalitate devine mai greu de potolit pe măsură ce egalitatea este mai mare."

De aici (şi din alte direcţii), instabilitatea democraţiei, atenuată (cel puţin în Statele Unite) de religie şi de educaţia politică practică, ambele fiind opuse „spiritului revoluţionar", un produs al democraţiei care este, de fapt, o negare a democraţiei în numele democraţiei – un alt paradox care l-a preocupat constant. De fapt, şi în siajul Revoluţiei Franceze, spre „explicarea" căreia a scris (1856) o carte de referinţă, *Vechiul regim şi Revoluţia,* Tocqueville a studiat şi semnalat subminarea democraţiei şi de alte două componente directe ale acesteia, contradictorii între ele, libertatea şi egalitatea, primele două treimi ale sloganului de la 1789, *Liberté, Egalité, Fraternité.*

Supărător de actuală este şi o altă observaţie (pesimistă) marca Tocqueville: „Este, într-adevăr, greu de conceput cum nişte oameni care au renunţat total la deprinderea de a se conduce singuri ar putea reuşi să-i aleagă corect pe cei care trebuie să îi conducă; şi nu vom izbuti cu niciun chip să credem că un guvern liberal, energic şi înţelept ar putea vreodată ieşi din sufragiul unui popor de servitori." Citatul este extras de editorii cărţii de la Humanitas şi pus

pe (supra)coperta a patra a cărţii, împart cu ei jena de a-l relua…

Dar, de la 1830 până acum a curs multă apă pe… Potomac! Două procese majore care (printre altele, desigur) au dat contur şi eficienţă vulnerabilităţilor şi pervertirii democraţiei au fost *corectitudinea politică* şi *digitalizarea comunicării.*

Corectitudinea politică îşi „serbează" şi ea un secol de existenţă explicită. Imediat după Primul Război Mondial, neomarxiştii Antonio Gramsci şi Georg Lukacs au găsit soluţia „eliberării de sub jugul civilizaţiei occidentale" în bolşevismul ateu, apoi întreaga Şcoală de la Frankfurt a teoretizat „marxismul cultural", necesitatea impunerii egalităţii culturale, premisă sau substitut mai uşor fezabil al egalităţii economice. După venirea naziştilor la putere, corifeii Şcolii de la Frankfurt au trecut oceanul, au cucerit Hollywood-ul şi universităţile americane şi… n-a mai fost nimic de făcut, n-a mai fost scăpare. „Boala" a revenit în Europa, parcă declanşând o întrecere între Lumea Nouă şi Cea Veche, cu un obiectiv hipnotic: cine aberează mai cu spor, mai inventiv, mai absurd, cine se prosteşte mai cu voluptate. ONG-uri şi meta-ONG-uri (internaţionale), comisii, fundaţii şi agenţii care îngenunchează obiceiurile, logica, bunul-simţ, presa, gândirea şi exprimarea, guvernele chiar, un stol de snobi-troli-zombi în siajul tuturor acestor „agenturi", cu jumătate din populaţie *rănită* (a se revedea primul citat din Tocqueville) şi cu cealaltă jumătate privind cu ochii mari şi spunându-şi în gând: „aşa ceva nu există" (reluare din gluma cu ţăranul şi girafa).

Nu insist, reamintesc doar cele întâmplate în SUA sub sigla BLM sau prin UE sub sigla LGBT sau cu „cearta" dintre sex şi gen (deja „problemă rezolvată" peste ocean) şi, pentru a da consistenţă „et al."-ului din titlu, recomand o carte-ca-un-manual, explicită şi consistentă (istorie, eseuri, studii de caz), apărută în 2015 la Editura Rost din Bucureşti: *Corectitudinea politică: „religia" marxistă a Noii Ordini Mondiale,* un volum colectiv coordonat de William S. Lind, Andrei Dîrlău şi Irina Bazon, care semnează şi mai multe capitole. La origine stă o carte în engleză coordonată de W.S. Lind, inclusă în volum. Mai semnează, alături de cei trei, Claudiu Târziu (Cuvânt-înainte), Raymond V. Raehn, T. Kenneth Cribb Jr., Jamie McDonald, Gerald L. Atkinson, Roger Kimball, Theodor Codreanu, Ciprian Voicilă.

(Continuare la pag. 2)

Din sumar:

Revista apare sub egida Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu", cu sprijinul S.C. Cer Cleaning Equipment SRL Curtea de Argeş şi al Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş".

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi şi nouă toate...

Monumentul lui Mihai Eminescu de la C. de Argeş

Dacă în timpul adunărilor de la Mazar Paşa, când ni se promitea *domnia virtuţii,* cineva ar fi prezis ceea ce are să se întâmple peste câţiva ani, desigur ar fi fost declarat proroc mincinos. Să fi zis cineva că-n nu mai mult de şase ani cei ce promiteau economii vor spori bugetul cheltuielilor cu 40%; că cei ce protestau contra convenţiei comerciale vor supune-o iscăliturii Capului statului şi vor sancţiona-o; că cei ce combat funcţionarismul vor spori numărul posturilor cu sutele; că cei ce sunt pentru independenţa alegătorilor vor face pe funcţionar să atârne atât de mult de autorităţile supreme încât aceste mii de oameni să voteze conform comenzii din Bucureşti; că cei ce-au trădat se vor decora!; că cei ce-au hulit prin pasquiluri Coroana vor fi decoraţi cu *Bene-merenti;* că se va specula averea statului la bursă, că se vor cumpăra de stat cu 60% hârtii ce valorau în piaţa de efecte 20% şi că, prin această haiducie parlamentară, o sumă dintre roşii vor deveni milionari; că se vor da 17 milioane pe drumul de fier Cernavoda-Chiustenge, care nu face nici cinci, şi că 4 milioane din preţul de cumpărătură se va împărţi între membrii Adunărilor; că se va constata prin dezbateri publice într-un stat vecin cum că o seamă de judecători şi de administratori în România sunt tovarăşi la câştig ca bandiţii din codru; că administraţia va ajunge la halul de-a prinde cetăţenii ce-i displac pe uliţe şi a-i trimite sub escortă la Bucureşti, pretextând că sunt nebuni, dacă cineva ar fi prezis toate acestea, ar fi râs de dânsul şi totuşi nu numai acestea, ci multe altele s-au întâmplat şi se întâmplă zilnic, fără ca opiniunea publică să se mai poată irita măcar. Ca-n vremea cezarilor din Roma, opinia publică e ostenită şi moleşită; ea nu mai are putere de reacţiune. Un fel de eres orb că aşa trebuie să fie, că „lumea moştenire tâlharilor s-a dat”, precum zice Gr.M. Alecsandrescu, a cuprins toate spiritele şi le-a umplut de apatie faţă cu interesele publice.

Noi credem că-n orice ţară faptul că un om asupra căruia se fac cercetări de natură criminală e menţinut în funcţie şi conduce singur cercetarea făcută în contra sa şi - după ce judecătorul declară că nu e caz de urmărire - îşi numeşte pe judecătorul său propriu într-o funcţie bine plătită din administraţia spitalelor, această protecţie reciprocă dintre prevenitul atotputernic şi judecătorul amovibil ar fi fost îndeajuns pentru a răsturna guvernul celor ce protejează asemenea oameni.

La noi însă nu numai că lucrul nu mai face niciun efect, ci, din contra, ostentativ acest om a fost ales senator şi majoritatea comandată să-l spele în public. Acolo, onorabilul stâlpnic *nu a contestat doar adevărul denunţărilor,* nu, *le-a confirmat,* ridicând un colţuleţ al vălului de pe scabroasa afacere, voind însă a arunca vina pe altul. Senatului puţin i-a păsat că *vină există,* a lăsat pe unul numai s-o descarce pe umerele altuia, a luat drept bani buni declararea unui om în contra căruia cercetarea era viciată din capul locului. (*Timpul,* 7 iulie 1882)

Cine-ar citi foile din Capitală ar constata un fenomen ciudat, care se repetă, nu cu regularitatea lumii siderale, dar ca din senin şi în genere în epoci în care Adunările nu pun ţara la cale în Dealul Mitropoliei şi răscumpărările nu sunt la ordinea zilei. Acel fenomen e discutarea de principii, dar o discuţie de-o generalitate şi de-o abstracţiune extremă. E o jucărie ca oricare alta, ca de ex. a căuta rădăcina pătrată a numărului 7. Poţi să tot socoteşti mereu şi să baţi apă-n piuă; aproximaţia va deveni din ce în ce mai mare, dar o rădăcină care, multiplicată cu ea însăşi, să dea exact 7 nu se va găsi. Ş-aci se operează cu două abstracţiuni de-un cuprins empiric cu totul neînsemnat şi poţi vorbi şi socoti zile întregi fără a fi făcut o treabă de seamă.

Aşa de ex. *Românul* discută în multe coloane principiul că roşii au credinţă în viitorul naţiunii şi opoziţia n-ar fi având-o şi că-n aceasta consistă superioritatea celor dintâi asupra celor din urmă. Pe temeiul a trei abstracţiuni, credinţă, viitor, naţiune, se durează un articol de fond de trei coloane, care nu zice absolut nimic şi care e-ndreptat, ca totdeauna, în contra opoziţiei.

Aceste trei vorbe, abstracte ca nişte numere, se pot permuta după voie şi ar da alte teme, tot atât de bogate în vorbe: *Românul*, care azi a discutat credinţa în viitorul naţiunii, poate discuta mâni viitorul din credinţa naţiunii sau naţiunea viitorului prin credinţă, viitorul credinţei în naţiune sau credinţa naţiunii în viitor şi are să ajungă tot la rezultatele fenomenale la care a ajuns în numărul său de azi. (...)

Tot secretul intelectual al demagogiei consistă însă tocmai în negustoria cu asemenea fraze de-o goală şi tristă universalitate, fraze care n-au conţinut, nu spun nimic aievea şi care, se-nţelege, ameţesc capul bietului om din popor, care, ştiind că peşte, pâine, carne sunt vorbe ce însemnează ceva, crede că şi abstracţiunile de mai sus cată să fi însemnând ceva şi, mai mult încă, numai el nu e-n stare să le priceapă. Asta se cheamă pe românie: „A îmbăta pe cineva cu apă rece”.

Orice abstracţie, cât de subtilă, pentru a însemna ceva aievea, pentru a avea înţeles, trebuie să poată fi redusă la un echivalent *material.* Dacă i-am întreba pe acei onorabili ce moleculă materială cuprind cele trei abstracţiuni ce le întrebuinţează, cu ce echivalent aievea corespund, ar sta ca viţeii înaintea porţii noi şi nu ne-ar putea da niciun răspuns. (*Timpul,* 9 iulie 1882)

Sâmbătă, 30 ianuarie, a plecat în lumea de lumină profesorul Constantin Voiculescu (născut la 25 februarie 1935, în Poienarii de Argeş), veritabil *străjer* al limbii române, infailibil, mereu implicat, mereu cordial şi altruist, căruia cultura Curţii de (la) Argeş îi va simţi multă vreme lipsa. Odihnească-se în pace!

(Urmare din pag. 1)

Nu are rost să mai stărui în privinţa digitalizării comunicării, s-a adunat deja o bibliografie întinsă despre „reţelele de socializare”, bule, manipulare, smart-urile care ne spun tot şi care spun şi altora, inclusiv „mai sus”, totul despre noi. Informaţia şi comunicarea au fost atât de profund „democratizate”, încât democraţia însăşi este pe cale să-şi schimbe definiţia…

Revin peste Atlantic, căci multe mai sunt de discutat – adaug doar o ultimă informaţie bibliografică, dar care completează spectaculos tabloul dinainte: Michael Pillsbury, *Maratonul de o sută de ani. Strategia secretă a Chinei de a înlocui SUA ca superputere globală,* Editura Niculescu, Bucureşti, 2020, traducere de Vasile Bontaş a versiunii englezeşti din 2015, 2016. Cu menţiunea că suta curge din 1949, de la victoria lui Mao, deci scadenţa se apropie, iar semnele arată că termenul va fi devansat (cartea a fost scrisă înainte de pandemie…). Nici măcar clişeul minimalizator cu „teoria conspiraţiei” nu se aplică, pentru că autorul este un expert sinolog care a lucrat ani în şir pentru Guvernul american şi Pentagon, internetul confirmă asta, iar despre subiect au scris, mai de uz intern sau mai la vedere, inclusiv autori chinezi. Pentru a intra puţin în atmosfera cărţii, reiau numai trei dintre „cele nouă elemente principale ale strategiei chineze care stau la baza Maratonului de o sută de ani” (toate sunt formulate în termeni similari celor din *Arta războiului,* a lui Sun Tzu): „Fiţi răbdători, timp de decenii sau mai mult, pentru a obţine victoria.” „Puterea militară nu este factorul critic pentru câştigarea unei competiţii pe termen lung.” „Aveţi în vedere că hegemonul va întreprinde acţiuni extreme, chiar nesăbuite, pentru a-şi păstra poziţia dominantă.”

Am mai folosit următoarea figură retorică, se potriveşte şi acum: Vi se pare cunoscut? Nu, nu vi se pare!...

Aşa cum mă tem că nu ni se pare nici că democraţia din America se subţiază în jurul impozant-trufaşei cupole a Capitoliului, riscând să rămână mai ales în titlul cărţii vicontelui de Tocqueville. Iar când SUA tuşeşte, restul lumii face deja temperatură… Măcar aşa era până acum – cine ştie cum va fi după 2049…

Curtea de la Argeş

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Centrului de Cultură şi Arte „George Topîrceanu” (Bv. Basarabilor 59) şi a Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş”

Redacţia: Str. Schitului 45A, 115300 Curtea de Argeş

Tiparul: Venus Printing Solutions SRL, Iaşi

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face direct la redacţie, trimiţând contravaloarea (60 lei/an) în contul specificat mai jos şi, prin e-mail, adresa poştală.

Revista poate fi sponsorizată prin Asociaţia Culturală „Curtea de Argeş”, CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Schimbarea la faţă a Europei (IV)

Emoţie şi minciuni

Horia BĂDESCU

Unul dintre motivele începerii şi dezvoltării acestui proces al imigraţiei masive, îmbătrânirea continentului şi, deci, chestiunea demografică, este real şi în plină desfăşurare, dar îmi e greu să apreciez dacă el a atins punctul de criză. Însă agresivitatea cu care, sub presiunea globalismului, „lumea civilizată" s-a năpustit asupra acelui nucleu de neînlocuit al vieţuirii omeneşti, familia, nu e de natură să imagineze un viitor optimist. Desigur că realitatea şi teoria istorică vorbesc despre fenomenul decăderii şi înlocuirii civilizaţiilor, care transpune la nivel istoric adevărul că *natura are oroare de vid.* S-au văzut nenumărate cazuri în care comunităţi aborigene slabe sau în declin au fost înlocuite de elementul alogen găzduit sau invadant. La noi, susţinătorul cunoscut al teoriei în cauză fiind Neagu Djuvara. Din perspectiva acestui pericol, civilizaţia europeană n-a reuşit să prezinte soluţii viabile de redresare. Şi nici nu era recomandabil ca pericolul să fie comunicat în datele sale reale popoarelor europene. Reacţia lor la ideea că mâine ei, europenii, vor trebui să părăsească scena, să fie pur şi simplu daţi la o parte, putea fi imprevizibilă şi incontrolabilă.

Aşa încât, alături de cartea vinovăţiei, lumea politică occidentală a jucat cartea mereu câştigătoare a reacţiei emoţionale. Toată această maree umană care inunda plajele Europei, traversând marea cu riscul vieţii, în condiţii de o precaritate extremă, prezentate de mai toate televiziunile continentului, victime ale mafiei transportatoare, toate aceste legiuni de tineri bine clădiţi, printre care erau strecuraţi adolescenţi şi familii cu copii mici, fugeau, după cum ni s-a spus, din calea atrocităţilor din teatrele de război din Asia Mică şi nordul Africii. Fără să se adauge faptul că în viesparele stârnite de Primăvara Arabă, ca şi în cele din Irak, Siria şi Afganistan, implicarea puterilor occidentale jucase un rol determinant. Fiindcă, constată cu năduf Murray: „De ce ne atingem noi, europenii, se-alege praful!" Şi fără să se mai precizeze că, conform cercetărilor făcute cu ocazia stabilirii motivelor solicitării statutului de emigrant, numărul celor care puteau fi încadraţi în categoria *refugiaţilor de război* era excedat de al acelor care luaseră calea Europei din motive economice.

Prim-planul primei pagini era ţinut de imaginile acestor traversări, uneori dezastroase, ale băieţelului înecat, adus de mare pe o plajă turcească, ale taberelor precare de refugiaţi, ale mulţimilor în exod. „Coloane fără de capăt de emigranţi, aproape numai bărbaţi, îşi croiau drum prin Europa" spre edenul nordic, către care îi invitase doamna cancelar şi în calea cărora neînţelegătoarele state estice, debordate de flux, ridicau bariere şi garduri de sârmă. Destule emoticoane pentru declanşarea potemchiniadelor primirii acestor dezmoşteniţi ai sorţii de către marii actori politici ai UE – Germania, Franţa, Marea Britanie şi nu numai. Povara sosirii pe continent rămânea în seama sudicelor Grecia, Italia şi, într-o oarecare măsură, Spania.

Numai că luna de miere n-a ţinut mult. Valul migraţiei anului 2015, care stabilea un record al fenomenului declanşat cu mult înainte, era mai degrabă un tsunami cu repercusiuni economice şi sociale pe care evenimentele care i-au succedat aveau să le evidenţieze în scurtă vreme. Încă de la început s-a bătut monedă pe aportul economic al noilor veniţi, pe faptul că investiţia pe care o implica găsirea sau construirea de spaţii de cazare, cheltuielile de şcolarizare, ajutoarele sociale, era compensată de valoarea impozitelor pe care aceştia le vărsau în visteria statului. Dar Douglas Murray prezintă statistici revelatoare despre o situaţie exact inversă. Diferenţa dintre cheltuieli şi venituri era evident dezechilibrată. S-a spus că azilul acestora e provizoriu, că odată încheiate conflictele din ţările de origine, aceştia se vor întoarce acolo. Deşi, cum avea să recunoască în 2016 vicepreşedintele Comisiei Europene, Frans Timmermans, cunoscutul „prieten" al României, „majoritatea celor care veniseră în Europa în anul precedent nu fuseseră solicitanţi de azil, ci refugiaţi cu motivaţie economică". Iar aproape nimeni, indiferent de statut, nu dădea vreun semn că ar avea intenţia să revină acasă. Din contră, mulţi dintre ei şi-au adus sau ar dori să-şi aducă şi familiile extinse.

Pe de altă parte, i se ceruse populaţiei din ţările europene înţelegere şi concordie, menajarea sensibilităţilor de natură religioasă şi civilizaţională ale mai mult sau mai puţin proaspăt sosiţilor, adică practicarea unui multiculturalism activ. Însă activ de o singură parte. Fiindcă aşa cum n-aveau de gând să mai părăsească binecuvântatul continent, „odată ce ajungeai în Europa, acolo rămâneai", noii europeni n-aveau, mai abitir, de gând să lase ceva de la ei în materie de obiceiuri, cutume, năravuri, pe care aveau să încerce

şi chiar să reuşească să le impună prin obstrucţie, ignorarea, boicotarea ori chiar contestarea violentă a normelor, valorilor şi regulilor europene de convieţuire socială. Cu mai bine de un deceniu înainte de *marele val,* imigranţii creaseră, mai ales în marile oraşe din Franţa, Marea Britanie, Belgia, enclave scoase de sub legile acestor ţări, arondismente, cartiere, suburbii în care poliţia nu îndrăznea să intre, în care legea era deja preacunoscuta *şaria*, enclave din care elementul autohton era pe zi ce trece, de voie sau de nevoie, expulzat. Violenţa crescută care emana din aceste zone, mai ales în domeniul sexualităţii, „agresiunile asupra unor femei localnice deveniseră, în primul deceniu al anilor 2000, un secret pe care-l ştia toată lumea". Dar asupra căruia se păstra o tăcere absolută. Spre exemplu: „Oficialităţile britanice erau atât de îngrozite şi să pomenească despre asemenea infracţiuni, încât absolut niciuna dintre instituţiile statului nu a reacţionat de-a lungul anilor".

După 2015 lucrurile aveau să o ia razna. În Germania, unde deja din 2014 se înregistraseră în diverse localităţi un număr de violuri comise de imigranţi, „începând cu 2015, s-au înregistrat practic în fiecare zi violuri comise pe străzile oraşelor germane, în clădiri comunitare, la piscinele publice şi în multe alte locuri. Evenimente similare au fost raportate şi în Austria, Suedia şi în alte părţi. Dar, peste tot, subiectul violurilor a fost ţinut sub obroc, muşamalizat de autorităţi şi neluat în seamă de majoritatea presei europene." Vârful aisbergului avea să iasă la iveală la Köln în ajunul Anului Nou: „Într-una dintre cele mai aglomerate seri ale anului, în timp ce oraşul sărbătorea venirea noului an, o mulţime de până la 2000 de bărbaţi a agresat sexual şi jefuit în jur de 1200 de femei, în piaţa mare din faţa Gării Centrale şi a domului din Köln şi pe străzile din jurul acestora. (În aceeaşi noapte, 1000 de maşini erau incendiate la Paris!, n.n.) Curând s-a aflat că atacuri asemănătoare avuseseră loc şi în alte oraşe germane, de la Hamburg, în partea de nord, până la Stuttgart, în sud." Iar departamentele de poliţie s-au străduit din răsputeri să ascundă identitatea făptaşilor, până când informaţiile şi filmările au explodat pe reţelele de socializare. „În Germania anului 2016, la fel ca în Marea Britanie la începutul anilor 2000, teama de consecinţele pe care le-ar fi putut avea de suportat dacă precizau provenienţa rasială a suspecţilor de agresiune sexuală a prevalat asupra obligaţiei forţelor de ordine de a-şi face datoria. Totul făcea parte dintr-o schemă, care avea să continue şi părea fără sfârşit. Pe tot parcursul anului 2016, potopul de violuri şi agresiuni sexuale s-a răspândit în toate cele 16 landuri germane, fără nicio excepţie. Atacurile aveau loc efectiv zilnic, iar cei mai mulţi dintre făptaşi nu erau găsiţi niciodată."

În Suedia, unde numărul infracţiunilor sporise exponenţial, „în 2016, notează Murray, apăruse informaţia că până la 80% dintre poliţişti se gândeau să renunţe la slujbe din cauza pericolului pe care-l implicau intervenţiile în zonele dominate de imigranţi, tot mai puţin controlate".

Dar nu numai violenţele de această natură creşteau cu fiece zi, ci şi numărul actelor teroriste ale celor radicalizaţi religios, pe care poliţia din statele în cauză îi fişa riguros, dar îşi amintea despre aceasta doar după comiterea atentatelor. O reacţie de neînţeles, precum aceea legată de „cunoscuţii" interlopi de la noi, care-şi fac mendrele tocmai pentru că sunt atât de cunoscuţi. Franţa, cu cel mai mare număr de cetăţeni de religie musulmană, e campioană la aşa-zisa fişare preventivă, a cărei eficienţă s-a dovedit nulă în majoritatea cazurilor. Şi mai grav, pentru energumenii multiculturalismului şi integrării, era faptul că mulţi dintre cei radicalizaţi erau urmaşi la a doua şi uneori a treia generaţie ai unor familii de imigranţi, care era de presupus că ar fi trebuit să aibă un grad avansat de integrare.

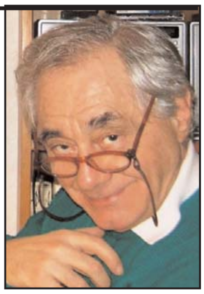
Şi în acest domeniu, ca şi în acela al agresiunilor de altă natură, „După aproape fiecare atac terorist, liderii politici din Europa au anunţat public că atentatele n-au nicio legătură cu islamul şi că islamul este oricum o religie paşnică. Opinia publică a părut să nu fie de acord."

Constatarea lui Murray e de domeniul evidenţei. Într-un interviu acordat recent jurnalistului Marin Matei, difuzat de Radio România Cultural şi preluat de revista *Lumea,* cu ocazia apariţiei în româneşte a cărţii sale *Un rasism imaginar. Islamofobie şi culpabilitate,* amintitul Paskal Burkner afirma tranşant: „Stânga şi extrema stângă nu contenesc să ne explice că atentatele n-au nimic de-a face cu islamul, că unele atacuri sunt din vina noastră... Ni se aminteşte că Franţa a colonizat, că-şi tratează rău imigranţii, că-i trimite în cartierele cele mai sărace şi că, de fapt, Franţa ar trebui să fie supărată pe ea însăşi din aceste motive. Ecuaţia pe care stângiştii vor să ne-o servească e următoarea: victimele sunt făptaşii, iar făptaşii sunt, de fapt, victimele. Şi asta e de nesuportat. E o atitudine pe care o largă majoritate din Franţa nu o mai admite. *Corectitudinea politică e, de fapt, o negare a realităţii.* Nu vrem să vedem ceea ce vedem, vedem, în schimb, altceva: o grilă politică anterioară evenimentului. Deci nu mai putem să vedem, nici să auzim, nici să înţelegem."

Conivenţa dintre mediul politic şi cel mediatic – acceptată din obedienţă sau impusă, manifestată timp îndelungat nu doar în domeniul ascunderii mizeriei sub preş, al omertei asupra unui subiect care punea în discuţie mizele unui experiment ce punea în pericol însăşi esenţa europenismului, dar şi incompetenţa şi iresponsabilitatea clasei politice şi eşecul deciziilor acesteia – era de domeniul evidenţei. O pletoră de politicieni fugea de consecinţele măsurilor impuse, de răspunderea în faţa opiniei publice, a cetăţenilor asupra cărora se exersase experimentul în cauză. Bine servită de o presă recompensată pe măsură şi prea puţin dispusă să-şi asume investigarea unor aspecte legate de islam, conştientă că ele implică „printre cele mai mari riscuri fizice, dar şi de distrugere a reputaţiei. (...)

→

Fulguraţii

Paul DIACONESCU

În urmă cu zece zile, de Înălţare, au fost câteva momente în care m-am simţit *aproape* acasă! Ne aflam în Skansen, acest Muzeu al Satului Scandinav, şi mâncam – la botul calului – din merindele aduse în desagă. Locul şi atmosfera îmi aminteau, destul de vag, dar îmi *aminteau* totuşi, de serile petrecute pe malul lacului Herăstrău.

Alaltăieri, la Farsta Näset, când am încins o „partidă de fotbal" la două porţi, pe iarbă, cu Mats, Hélène şi fetele ei, mi-am amintit cu mult mai pregnant de partidele încinse în 1967-68 pe malul Snagovului, cu Tudorel, Aurelia, Caloianu, Nicu şi toţi copiii respectivi. Sunt doisprezece ani de atunci şi parcă era ieri. Sau, de pildă, amintirile din copilărie. De ce mi-am amintit ieri, cu atâta intensitate, de copiii acelui consul englez a cărui casă avea o terasă deasupra mării?

(4 iunie 1979)

Parcă văd şi azi, după atâţia ani, tabela de marcaj a Olimpiadei de la Montreal: 1.0. Stupoare! Cum?! Extraordinara, măiastra execuţie la paralele inegale să fie notată cu nota 1?! Murmurul uimit, nedumerit al sălii a fost rupt de vocea preşedintelui juriului: Nadia Comăneci a primit nota 10, dar tabela electronică a sălii marchează doar până la 9.9.

În acea seară un comentator francez a inventat un nou cuvânt: *n a d i e s c,* modificând termenul *simiesc,* care ilustra agilitatea strămoşilor noştri, primatele... Un nou cuvânt care s-ar fi dorit măgulitor. Dar nu, nu era! Fiindcă „nadiesc" nu putea însemna doar agilitate, ci, în primul rând şi mai ales: armonie, graţie, sensibilitate şi acele clipite de încremenită plutire în aer, când adolescenta din Oneşti sfida, pur şi simplu, legea gravitaţiei.

Lângă biblioteca centrală a oraşului se află un bazin adânc doar de-o palmă. E început de septembrie (dar, parcă e octombrie), un soare palid şi nehotărât abia se zăreşte printre nori, dar apa bazinului sclipeşte, mare oglindă dreptunghiulară înconjurată de sălcii plângătoare. Sălcii bogate, înfoiate, cum acele rochii din secole trecute, regine din vechi tablouri.

Spre un capăt al bazinului am descoperit o mică pată albă. Un pescăruş. Am crezut că e o jucărie, un pescăruş de plastic. Plutea nemişcat. Apoi a început să se mişte, încet, o plutire nefirească, un zbor fără aripi. Nu, nu era o jucărie!

Încet, foarte încet, pescăruşul trece de la un capăt la celălalt al bazinului, urmând o linie dreaptă. Să fie, totuşi, un artefact, o copilărească idee a celor din administraţia parcurilor!? Pescăruşul s-a oprit şi, iată!, întoarce capul, în stânga, în dreapta, privind oamenii care se odihnesc pe băncile din jurul bazinului. Şi dă din cap, ca şi cum i-ar saluta, ca şi cum i-ar cunoaşte sau recunoaşte.

Un copil a început să arunce cu pietricele, făcând mici cercuri în oglinda neclintită. Pescăruşul şi-a înălţat capul cu o mişcare lentă, maiestuoasă, şi s-a îndreptat spre copil fâlfâind din aripi de câteva ori. S-a oprit brusc la un metru de marginea bazinului şi a dat din cap spre stânga, spre dreapta, mustrător… Să fi fost un pescăruş dresat?!

Dacă rândunelele îşi pot meşteri cuibul cu atâta pricepere, ba chiar cu dichis, dacă papagalii învaţă şi repetă cuvintele rostite în jurul lor, de ce un pescăruş n-ar putea fi cabotin?

La fel ca politicienii, cea mai mare parte a mass-mediei din întreaga Europă a demonstrat, în toţi aceşti ani, foarte puţină dorinţă, fie de a înţelege, fie de a spune public ceea ce se petrece. În cazul presei motivele erau evidente. O combinaţie de teamă, laşitate şi asimilarea ameninţării. În acelaşi timp, politicienii nu puteau trata direct problema, pentru că se făceau răspunzători de introducerea ei în Europa." Iar consensul politico-mediatic cel mai rigid dintre toate ţările Europene funcţionează în Suedia, precizează Murray.

Responsabilitatea pentru orice eşec de integrare sau asimilare este aruncată pe umerii cetăţenilor europeni, care „sunt de vină pentru ceea ce li se întâmplă, li se interzice orice cale legitimă de a obiecta, iar vederile majorităţii sunt făcute să pară nu doar periculoase, ci şi marginale".

Mai mult, această adevărată *cabală a bigoţilor* – împotriva celor care îşi asumă o scoatere la lumină şi o atitudine critică, punând întrebări asupra adevăratei stări de lucruri în acest complot al tăcerii, fie ei politicieni, jurnalişti, sociologi sau scriitori – a discreditat, a pus la colţ sub acuze infame, a ruinat cariere. „Răspunsul pe termen scurt împotriva celor care formulau obiecţii faţă de consecinţele imigraţiei în masă a fost ostracizarea lor din întreaga dezbatere, prin aplicarea etichetelor de rasişti, de nazişti şi fascişti." Din fericire, realitatea contextului excludea incriminarea de antisemitism. Iar întreagă această comedie se juca între cele două extreme: *ploconire* sau *discreditare!*

Fiindcă dacă, aşa cum am mai spus, civilizaţia, cultura şi credinţa imigranţilor se arătau prea puţin dispuse să se acomodeze celor europene, atunci acestea trebuiau, nu-i aşa?, ajustate celor dintâi. Precum sugera în 2008 arhiepiscopul de Canterbury, Rowan Williams, primat al Bisericii Anglicane, în faţa realităţii dezvoltării de jurisdicţii paralele, „adoptarea unor elemente din legea islamică sharia pare inevitabilă în Marea Britanie". (!?) (Acum, aceeaşi Biserică Anglicană a repictat davinciana *Cina cea de taină* cu un Iisus de culoare, originalul fiind o expresie a ideologiei supremaţiei rasei albe! Numai că, prostia şi ridicolul sunt ca pecinginea. În siajul ideologiilor care au bulversat Statele Unite, nepotul preabinecunoscutei Agatha Christie a luat decizia să modifice titlul romanului poliţist al acesteia *Zece negri mititei,* expresie a rasismului (!??), în *Au fost zece*. Mare e grădina lui Dumnezeu!)

Câţiva ani mai târziu, cu prilejul Zilei Unităţii Germaniei, preşedintele german Christian Wulf sugera că „islamul face parte din istoria ţării, aşa cum fuseseră şi creştinismul şi iudaismul", iar cancelarul Angela Merkel, artizanul aventurii imigraţioniste, avea să puncteze la Universitatea din Berna, sec, nemţeşte: „Când ai 4.000.000 de musulmani în ţara

ta, cred că nu mai are niciun rost să discuţi dacă musulmanii sunt acum parte a Germaniei, dar islamul nu este, sau dacă islamul este şi el parte a Germaniei." (Adevărata problemă e, însă, cum, pentru ce şi cu ajutorul cui s-au instalat cele patru milioane acolo?!) Iar în arhi-libertina Suedie, Antije Jackelén, arhiepiscop de Uppsala şi întâia-stătătoare a Bisericii Suediei, insista, dimpreună cu alte înalte feţe bisericeşti, ca politica ţării, în materie de migraţie, să plece de la premisa că „însuşi Iisus a fost refugiat".

De altminteri, Suedia rămâne campioană şi în ceea ce priveşte cealaltă modalitate de modificare a mentalităţii europenilor în raport cu propria cultură, prin inducerea ideii că aceasta n-ar fi vreun lucru atât de mare pe cât cred locuitorii continentului şi că dacă nu e chiar depăşită de cultura noilor veniţi, cele două se află cel puţin la egalitate. Am văzut deja că minimalizarea şi discreditarea valorilor autohtone face parte din metodologia verificată a manipulărilor continentale, folosită cu inconştienţă de politicienii contemporani pentru realizarea insidiosului plan de reconfigurare a europenităţii, fără acordul explicit al europenilor. În 2004, notează Douglas Murray, ministra suedeză a integrării afirma nonşalant, într-un discurs ţinut într-o moschee kurdă, unde a purtat ea însăşi văl, că „mulţi suedezi îi invidiau pe kurzi pentru că aceştia aveau o cultură şi o istorie bogate şi unificatoare, în vreme ce suedezii nu aveau parte decât de nişte prostii, precum sărbătoarea de Noaptea de Midsommar". Un an mai târziu, Lise Berg, secretar pentru relaţia cu parlamentul în guvernul suedez şi cea mai înaltă oficialitate în materie de integrare, întrebată de o jurnalistă dacă merită păstrată cultura suedeză, a răspuns: „Păi ce e cultura suedeză? Şi cu asta cred că v-am răspuns la întrebare." Întrebare şi răspuns de noaptea minţii! Iar bomboana de pe tort îi aparţinea ex prim-ministrului Reinfeldt care, în ajunul Crăciunului anului 2014, declara la televiziune că, ţineţi-vă bine!, „Suedia le aparţine mai degrabă celor care au venit acolo în căutarea unei vieţi mai bune, decât celor care locuiesc în ea de mai multe generaţii". Să ne mirăm că statisticile prevăd că deja în timpul vieţii actualei generaţii, suedezii nu vor mai fi majoritari în Suedia?!

Într-o expoziţie, găzduită şi de Muzeul Ştiinţei de la Londra, intitulată „1000 de invenţii islamice", se insista pe ideea că aproape totul, în civilizaţia occidentală, îşi avea originile, de fapt, în lumea islamică. În Franţa, „atunci când în 2008 medievistul Sylvain Gouguenheim publica un studiu care susţinea că textele în greaca veche, despre care se spunea că ar fi fost salvate de la distrugere de musulmani arabi, care nu cunoşteau câtuşi de puţin limba greacă, au fost păstrate de fapt de creştinii siriaci, dezbaterea s-a transformat într-o dispută politică aprinsă". Gouguenheim a fost denunţat, prin petiţii publice şi scrisori deschise, pentru „islamofobia" de care dăduse dovadă ajungând la o asemenea concluzie. Puţini universitari s-au ridicat în apărarea dreptului său de a spune ce arătau dovezile pe care le adusese. Lăsând la o parte laşitatea, acest caz nu a făcut decât să demonstreze necesitatea urgentă – la fel cum s-a întâmplat cu argumentul că „dintotdeauna suntem o naţiune de imigranţi", care s-a ivit cam în acelaşi timp – de a schimba trecutul european destul de monocultural, pentru a se potrivi prezentului foarte multicultural. Nu avea dreptate Julien Benda când acuza, un secol mai înainte, *trădarea cărturarilor?*

Este adevărat că această tendinţă de minimalizare culturală se grefa pe hipercriticismul european modern, pe amurgul denunţat al civilizaţiei apusene, pe ideea spengleriană a parcursului „biologic" al oricărei culturi – căreia i s-a opus argumentul că impresia unui declin perpetuu ar face parte din însăşi esenţa culturii occidentale, dar care, cum remarca şi Murray, s-ar putea chiar întâmpla într-o zi (precum în povestea cu *Petrică şi lupul*), pe raţionalismul obsesiv al modernităţii, pe retorica hipertrofiată a discursului „incestuoasei intelectualităţi" – cum îi caracteriza un admirabil poet şi plastician român trăitor la Paris, Nicolae Adam, pe cei care fac amor cu propriile idei – pe formalizarea excesivă care a alungat sensul şi emoţia din actul artistic. Şi, mai ales, pe expulzarea transcendenţei din mintea şi inima occidentalilor, aşa cum acuză şi Huntington, şi Murray. (Va urma)

Homo sapiens

Sensurile aurorale ale muzicii şi arhitecturii

Dan ANGHELESCU

Motto: *Numărul este un spaţiu vid prin care suflă vântul imaginaţiei.* Hugo Kukelhaus

Apariţia artei sunetelor, a muzicii, altfel spus, apariţia a ceea ce se înţelege astăzi prin atât de complexa civilizaţie sonoră a Europei nu poate fi gândită/înţeleasă în afara acelor evanescente şi inefabile legături dintre ştiinţă, religie, artă. Cu două milenii şi jumătate în urmă, doctrina pitagoreică contura natura mistic-inefabilă a muzicii ca paradigmă a cosmosului. Mimesisul ei va fi fost pus – în ultimă instanţă – pe seama unor inaparente raporturi numerice, muzica fiind considerată o survenire din regiunile ideale şi depărtate ale logosului. Aşadar, pentru Pitagora, Parmenide sau Platon, muzica reprezenta un tărâm al unui miracol fundamental, fiind parte din filosofia matematică. Ceea ce ei (ca şi mulţi dintre urmaşii lor, Leibniz, Schopenhauer, Russell, Einstein, Edington) considerau că exprimă întreaga filosofie. *Totul este orânduit prin număr,* decretase Pitagora în *Hieros Logos*. Însuşi Sufletul Lumii (*Anima Mundi*), se va considera că este exprimat în *Numărul Idee, Numărul-pur* preexistent în spiritul Demiurgului Creator. *Lucrurile sunt numere*, va afirma şi Aristotel (*Metafizica*). Şi, tot astfel, în *acord cu numărul au fost create toate, şi timpul, mişcarea cerurilor, astrele şi toate ciclurile tuturor lucrurilor* (Nicomah din Gherasa).

Un sistem de corelaţii între raporturile aritmetice rezultate din trinitatea *tetractys, pentadă, decadă,* condensa simboluri ale vieţii universale, ale cosmosului, ale armoniei, frumuseţii şi dragostei, ale omenescului în general, în consonanţă directă cu Sufletul Lumii.

În Germania, romantismul târziu (post-romantismul) născuse o nouă viziune asupra Greciei antice prin J. Burckhardt, Nietzsche, Wilamowitz, Rohde. Potrivit acestora, atât de celebra *Seninătate greacă* (*Griechische Heiterkeit*), ce emana de pe chipurile oarbe ale statuilor heladice, nu lăsa să se întrevadă neguroasele şi tulburatele vertijuri subterane ale sufletului elin, dimensiunile tragice, grozăvia şi iraţionalitatea existenţei. Zeii şi întregul Olimp, spunea Nietzsche, cu orbitoarea lor strălucire, erau destinaţi să ascundă pesimismul profund al grecilor, care îi silea să viseze ca să poată trăi. Prin urmare, acea stare de spirit plină de lumină şi seninătate pe care Winckelmann crezuse că o întrezăreşte în marmora statuilor era ne-adevărată. Şi J. Burckhardt nu va fi ezitat să o afirme tranşant: „Odată cu umanismul german, în secolul al XVIII-lea, s-a crezut că lucrurile sunt cu totul clare în ceea ce-i priveşte pe vechii greci: acordându-se atenţie doar /.../ artei şi poeziei lor, frumoasei lor ţări şi climei sale fericite, grecii au fost socotiţi fericiţi. /.../ Este una din cele mai mari falsificări ale judecăţii istorice." (J. Burckhardt, *Griechische Kulturgeschichte,* Stuttgart, 1902, vol. II, pp. 27, 28)

Când se vorbea despre muzică, armonie şi ritm, vechii greci îşi reprezentau o trăire directă şi ireversibilă a numărului, cuvântul număr, în greacă *rythmos*, însemnând curgere. Interesant este că şi acordurile şi înlănţuirile lor erau înţelese atât cu sensul de raporturi numerice, cât şi geometrice; după cum succesiunile de proporţii armonioase într-un *ansamblu arhitectural* (!) se exprimau cu ajutorul unor subtile analogii muzicale, sub numele de consonanţă (*symphoniai*) sau *eurithmie.* Arhitectura era socotită ca muzică solidificată. Şi, trebuie subliniat, grecii nu orbecăiau prin confuzii terminologice. Percepţiile lor se exprimau cu deosebită exactitate şi profunzime, terminologiile reflectând fineţea şi subtilitatea intuiţiei lor. Prin urmare, *lumile arhitecturii,* deopotrivă cu *lumile muzicii,* nu erau imaginate altfel decât ca emanaţii ale numărului. Şi înţelese într-o conaturalitate derivată dintr-un raport în care timpul – ca durată – devenirea, mişcarea, pulsau fie din configuraţii substanţiale (*linii, suprafeţe, jocuri de volume, goluri, umbre, culori*), fie din configuraţii imponderabile, dar, în esenţă, şi ele construcţii (*deci arhitecturi*), adică *desene melodice, mase acordice dense ori aerate, culori timbrale sumbre sau luminoase, ori fluide pânze sonore coagulate pe centre de discretă gravitaţie sonoră.*

În veacul XX, subtila conaturalitate dintre muzică şi arhitectură, pregnant exprimată de gânditorii Heladei, reapare în opera unora dintre cele mai strălucitoare şi proeminente personalităţi, atât pe teritoriile filosofiei, cât şi pe cele ale muzicii.

Presiunea şi influenţele pozitivismului au determinat o mare deschidere către raţionalitate, inclusiv în domeniile artei. În filosofie, concepţiile avansate de Cercul de la Viena decretaseră lipsa de sens a metafizicii şi pretindeau ca întregul cunoaşterii să fie structurat sub influenţa paradigmei din ştiinţele exacte. Orientările ce aspirau la o *reconstrucţie a logicii* (cu Frege, Peano, Schroder, Whitehead şi Russell în *Principia Mathematica*) preconizau o exacerbare a cognitivului, inclusiv în orizontul ontologiei faptului de artă. Transferul unor tipuri de gândire dinspre ştiinţă către zona esteticului va încerca să determine o altfel de înţelegere a creaţiei artistice. Astfel, principii cum era cel formulat de Heisenberg (*principiul indeterminării*), ca şi teoriile ori calculul probabilităţilor, deveneau fundamente pentru structurarea lumii sonore.

Dacă în filosofie, începând cu Bertrand Russell, s-a considerat că este legitimă întoarcerea la pitagoreism şi în artă, instaurarea unei excelenţe a ordinii matematice devenea – potrivit exprimării lui Michel Seuphor – *le carrefour où tous les arts se rencontrent*. Desigur, în arhitectură, această „întâmplare" spirituală nu părea să contrarieze şi, cu atât mai puţin, să producă ranversări fulminante. Cât priveşte imponderabila lume a muzicii, fapt surprinzător, muzicienii vor fi printre cei mai grăbiţi să-şi manifeste şi să-şi concretizeze *re/orientarea.* Amplexiunea – originară – dintre muzică şi arhitectură reintra, ferm, în orizonturile gândirii europene prin scrierile unui artist care, uimitor, nu era arhitect, nu era muzician, ci... poet: Paul Valéry. Preocupat de apetenţa constructivă a *Spiritului,* care se exteriorizează proiectându-se în real, Valéry aborda în *Eupalinos* stilul dialogurilor antice, vorbind despre „forma pură" a demersurilor arhitecturale şi despre virtuţile ce rezultă şi iradiază din fundamentările matematice, instituind-o ca *artă a unei supreme obiectivări.* Prin urmare, poetul se considera îndrituit să afirme că edificiile emană „o sacră maiestate" pe care o „instituie durata". Şi chiar că *edificiile cântă,* va spune el, încercând de fapt să *„disece" acolo momentele unui extaz (!?)*. În profilul unui *templu delicat* el întrezăreşte „imaginea matematică a unei fete din Corint" iradiind, odată cu „graţia inexplicabilă", şi „armonia unei fiinţe fermecătoare". În egală măsură, adaugă unul din personajele dialogului, „l-aş compara cu un fel de cântec nupţial plin de flaute, pe care-l simt născând din mine însumi".

Când se vorbeşte despre legătura dintre templu şi muzică, personajul din dialog consideră faptul ca o „divină analogie". Şi, se mai spune în continuare, o asemenea meditaţie atinge chiar „marginea fiinţei", „extrema realitate", iar „strania apropiere a formelor vizibile de ansamblul efemer al unor sunete succesive" – accentuează subtil dialogul – „gândeşte-te spre ce origine intimă şi universală ar înainta; la ce punct preţios ar sosi; ce zeu ar găsi în propria sa carne! Şi posedându-se în fine în această stare de divină ambiguitate, dacă şi-ar propune atunci să construiască nu ştiu ce monumente, a căror figură venerabilă şi graţioasă participă direct la puritatea sunetului muzical, sau ar fi trebuit să comunice sufletului emoţia unui acord inepuizabil."

Continuând meditaţia pe urmele aceleiaşi idei, mai spune: „Vreau să aud cântecul coloanelor şi să îmi imaginez, în cerul pur, monumentul unei melodii".

Dar iată şi un revers al medaliei: parcurgând drumul invers, pornind dinspre muzică spre arhitectură: „Când orchestra umplea sala cu sunete şi cu fantome… Nu ţi se părea că spaţiul primitiv era înlocuit de un spaţiu inteligibil şi schimbător; sau, mai curând, că timpul însuşi te înconjura din toate părţile? Nu trăiai într-un edificiu mobil, şi mereu reînnoit, şi reconstruit în el însuşi; cu totul consacrat transformărilor unui suflet care ar fi sufletul nemărginirii? Şi momentele acelea; şi podoaba lor; şi dansurile acelea fără dansatoare; şi statuile fără corp şi fără faţă (totuşi atât de delicat desenate), nu ţi se păreau că te împrejmuiesc, pe tine, sclav al prezenţei generale a muzicii?"

În cele din urmă, iată, am putea crede că re/auzim (?) chiar sunetul glasului antic rostind cele ce urmează: „Artele despre care vorbim trebuie, …, cu ajutorul numerelor şi al raporturilor de numere, să zămislească în noi nu o poveste, ci acea putere ascunsă care creează toate poveştile. Nici pictura, nici poezia n-au această virtute."

Anterior, Arthur Schopenhauer (în *Lumea ca voinţă şi reprezentare*), traversa o intuiţie similară celei formulate de personajul din dialogul lui Paul Valéry şi avansa subtila (şi deseori invocata) aserţiune despre o nostalgie a tuturor artelor ce ar năzui către condiţia serafică a muzicii, către puritatea şi forţa ei misterioasă. Nu mai puţin celebrul poem al lui Verlaine va exprima şi el acelaşi lucru: *De la musique avant toute chose,/ Et pour cela préfère l'impaire,/ Plus vague et plus soluble dans l'air,/ Sans rien en lui qui pèse ou qui pose.*

Într-adevăr – spre deosebire de muzică – cuvintele au o relaţie, evident, fragilă, cu natura fiindurilor transcendente. Când recurge la ele, poetul îşi structurează discursul potrivit ritmului; care îşi manifestă forţa în egală măsură pentru poezie, muzică şi arhitectură. Imponderabila lui prezenţă provoacă situaţii de stranie expresivitate pe care arhitectul Le Corbusier le identifica în raporturile matematice – deci evident muzicale – ale artei lui, numindu-le *phénomènes d'espace indicible* (*Le poème de l'angle droit*). Sintagma ridica în „vizibilul" gândirii substratul evanescent al unor situaţii ce aparţin deopotrivă arhitecturii, muzicii şi poeziei.

Cel care a „re-iluminat" conaturalitatea originară (prin reversibilitate), între arhitectură şi muzică, a fost Iannis Xenakis (născut în 1922 la Brăila). Alături de Pierre Boulez şi Stockhausen, Iannis Xenakis este unul din muzicienii celebri ai veacului XX, creaţia sa aparţinând deopotrivă unui muzician şi unui arhitect. Posesor al unei profunde instrucţii matematice, a studiat, simultan – la fel de profund şi aplicat – muzica (cu Honegger, Varese şi Massiaen) şi arhitectura, devenind asistentul lui Le Corbusier. În 1958 avea să construiască *Pavilionul Philips* al Expoziţiei universale de la Bruxelles. Considerând că revenirea la „pitagoreismul numerelor şi dialectica lui Parmenide" sunt de o importanţă esenţială pentru prezentul şi viitorul artei sunetelor, Xenakis publica în *La Nef*, sub titlul *Vers une métamusique,* o analiză a structurii muzicii omofone în lumina textelor lui Aristoxene din Tarent şi considera că la Thales, Anaximandru şi Anaximene se poate regăsi „punctul de plecare al culturii noastre celei mai adevărate, aceea a raţiunii".

→

Homo sapiens

Eminescianismul lui Cioran

Theodor CODREANU

Una dintre cele mai pătrunzătoare cărţi care s-au scris despre Emil Cioran aparţine universitarului timişorean Iosif Cheie-Pantea, op înfăţişându-se şi cu un titlu neaşteptat: *Cioran şi spiritul romantic* (Timişoara, Editura Brumar, 2019). Opera de critic şi istoric literar a comparatistului, prin excelenţă, care este Iosif Cheie-Pantea, e concentrată în câteva volume: *Eminescu şi Leopardi. Afinităţi elective* (Bucureşti, 1980), *Palingeneza valorilor* (Timişoara, 1982), *Literatură şi existenţă* (Timişoara, 1998), *Repere eminesciene* (Timişoara, 1999), *De la Eminescu la Nichita Stănescu* (Timişoara, 2002). Stilistica acestui cercetător este de un maiorescianism exemplar, stăpânitor al unei rafinate limbi româneşti, capabilă de disocieri comparatistice cu nimic mai prejos decât ale iluştrilor înaintaşi, de la Dimitrie Caracostea şi Tudor Vianu până la Liviu Rusu, Edgar Papu sau Adrian Marino. Cum se poate vedea sau intui, o *axis mundi* în toate investigaţiile autorului este Eminescu, centru-arheu în jurul căruia se rotesc alte modele exemplare, supuse nu contaminărilor sursologice, ci principiului comparatist reformulat de René Étiemble, pe urmele lui Montaigne şi Flaubert: *comparaison n'est pas raison*. În acest joc fascinant, intră rând pe rând Leopardi, Hegel, Schopenhauer, Novalis, Fr. Schlegel, Fr. Nietzsche, Ion Creangă, Al. Macedonski, Lucian Blaga, Rainer Maria Rilke, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Mircea Florian, Al.A. Philippide, Nichita Stănescu, Marin Sorescu ş.a.m.d. Prezenţa lui Eminescu în recenta carte despre Cioran este anunţată indirect prin titlu, raportarea comparatistică la romantism fiind polemică, în felul inconfundabil al autorului *Schimbării la faţă a României,* care nu ezită să se prezinte ca „romantic întârziat", sintagmă uzitată până la plictis în cazul poetului nostru, dobândind însă o vitalitate aproape scandaloasă în noul context. Eminescianismul (1) ardent ontologic al lui Cioran răzbate ca „restanţier" din partea domnului Iosif Cheie-Pantea doar în puţinele capitole în care Eminescu pare „ocultat", cum se-ntâmplă în eseurile *Suferinţa – izvorul cunoaşterii şi creativităţii* şi *Cioran şi Leopardi,* tema *Eminescu şi Leopardi* fiind frecventă în eminescologie, de la Maiorescu până la Iosif Cheie-Pantea însuşi (vezi volumul de debut) şi Mihai Cimpoi. Nu mai vorbim despre *suferinţă*, căreia i se putea acorda o cercetare aparte în *onto-estetica* eminesciană, nu numai în sens nirvanic. Ce-i drept, cele două ecuaţii comparatistice sunt prezente în alte capitole ale cărţii.

În enorma literatură critică pe marginea operei lui Cioran (preocupată, obsedant, mai ales de „biografia subţire", cea cu „pete multe, răutăţi şi mici scandale" (2)), „eticheta" *romantic* n-a funcţionat ca în cazul lui Eminescu, deşi filosoful s-a revendicat, stăruitor, din Eminescu, inclusiv din romantism. Exegeţii s-au ferit, în genere, să aprofundeze tema din pricina gândirii paradoxale, „contradictorii", profund derutante a stilisticii cioraniene. Când se revendică „romantic întârziat", Cioran are grijă să adauge imediat că este salvat de *cinism,* intrând în seria Diogene Câinele, Schopenhauer, Nietzsche, Caragiale, Nicolae Breban, deşi aceştia nu sunt cinici, ci *kynici* (vezi disjungerea lui Peter Sloterdijk din *Critica raţiunii cinice*, 2 vol., versiunea românească de la Ed. Polirom, Iaşi, 2000, a lui Tinu Pîrvulescu). Cinic este Marele Inchizitor dostoievskian, pe când *kynic* este Diogene, împreună cu urmaşii săi autentici.

Prin contrast, raportându-se la romantismul lui Leopardi (3) (în *Caiete* II, ediţia de la Humanitas, 1999), Cioran se vede: „Recitind câteva poeme de Leopardi, am înţeles că sunt lecuit de romantism – *în ce priveşte forma;* nu şi în ce priveşte fondul" (vezi cap. *Sub auspiciile romantismului*, p. 7-10). Distincţia antinomică dintre fond şi formă nu mai este însă

operabilă în ontoestetica modernă, ceea ce ne duce cu gândul la faptul că Emil Cioran gândeşte în ecuaţia unui d*ublu referenţial* decriptabil nu cu uneltele logicii clasice, ci cu metoda transdisciplinară (*avant la lettre*) care operează cu recunoaşterea existenţei nivelurilor diferite de Realitate. În cazul de faţă, nu e vorba de o antiteză ratată („monstruoasă", îi va spune Eminescu), ci de existenţa a două niveluri de Realitate diferite: pe de o parte, curentul literar romantic, istoricizat în jurul anului 1850, iar, pe de alta, existenţa unui alt tip de romantism, intuit chiar de câţiva romantici germani (Schopenhauer, Novalis, Friedrich Schlegel), romantism pe care-l vor redescoperi puţinii moderni din secolul al XIX-lea (cu *triada precursoare*, cum a numit-o George Munteanu: Poe, Baudelaire, Eminescu), la care, în filosofie, trebuie recunoscut Nietzsche, iar în proza novatoare, Dostoievski.

La noi, în secolul al XX-lea, au vorbit, la nivel de concept, mai mult sau mai puţin tangenţial, între alţii, Al.A. Philippide („romantism fundamental") şi G. Călinescu (*Clasicism, romantism, baroc*) (4). Dar cel mai îndrăzneţ dintre ei s-a dovedit, prin raportare la Eminescu, A.C. Cuza, într-o carte masivă, de 1056 de pagini manuscrise, scrisă, între 1914-1919, în contextul elaborării primei ediţii complexe a operei eminesciene (5): *Mihail Eminescu ca reprezentant al romantismului,* tipărită, în două volume, abia în anul 2010, de către I. Oprişan, sub egida Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu", în colecţia „Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu" (Editura SAECULUM I.O., Bucureşti, 2010).

În anii 1977-1981, când lucram la *Eminescu – Dialectica stilului,* m-am ciocnit de dificultatea scoaterii/emancipării lui Eminescu faţă de „complexele de cultură" ce ţin de romantism, cu formulele îndelung înregimentate: „romantic întârziat", „ultimul mare romantic" etc., legitimate şi de aparenta asumare a poetului din *Eu nu cred nici în Iehova*. Pe de altă parte, tot poetul ironiza „heinizarea" duioasă la lună şi alte poncifuri romantice. Şi totuşi, el se vedea subordonat unui curent revolut, un „păcat" care-l excludea din tendinţele modernităţii europene. Între cei puţini, la 1900, un Ştefan Petică producea opinia „siderantă" că nu Macedonski este primul simbolist român, ci Mihai Eminescu. Dar nici acela nu avea dreptate, fiindcă autorul *Rugăciunii unui Dac* nu avea veleităţi/afinităţi simboliste, la nivel de *formă*, ci venea cu o literatură novatoare peste simbolism (deşi nu străină de spiritul celor mari, de la Baudelaire şi Rimbaud la Mallarmé (6)), pe care numai un geniu ca Emil Cioran o putea evalua ca noutate „înfricoşătoare", nedecelabilă de către spiritele cuminţi, prizoniere ale „complexelor de cultură". În disperare de cauză, în anii întâlnirii cu Eminescu, m-am aninat de o afirmaţie a lui Titu Maiorescu, din studiul *Eminescu şi poeziile lui* (1889), anume – afirmarea fermă că poetul nu era nicicum un întârziat în romantism, ci i se arăta, cu evidenţă, *om al spiritului modern:* „un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi". O spusese încă din 1872, când consacra „noua direcţie", ca depăşire a romantismului. Cu toate acestea, timp de un veac, doar câţiva critici solitari au încercat să-l smulgă pe Eminescu din paradigma romantismului istoricizat, extinzând conceptul la ceea ce s-a numit „romantism fundamental". Maiorescu însuşi fusese însă ocultat, fiindcă el restrângea *modernitatea* la rigoarea logicii aristotelo-carteziană, asimilând-o cu un neoclasicism. Primul care a înţeles înfundătura (exceptând fulgurante de felul celei a lui Ştefan Petică), a fost A.C. Cuza, care, în spirit eminescian, a redimensionat conceptul de romantism, în cartea, rămasă în manuscris, *Mihail Eminescu ca reprezentant al romantismului.*

→

El afirmă că „muzica trebuie scoasă din serele atrofiate ale tradiţiei şi repusă în natură". Era convins ca „arta sunetelor este aceea care, înaintea tuturor artelor, face un compromis major între creierul abstract şi materializarea lui sensibilă (…). Acolo noi regăsim ideea favorită a anticilor: muzica este armonia lumii…(…) Expresie a unor viziuni ale universului, a undelor sale, a arborilor, a oamenilor, [şi] se ridică la nivelul motrice al matematicilor pure care au sondat straturile abstracte ale noţiunilor şi fizicilor, care coboară în abisul schimbărilor proteiforme ale materiei."

Colaborând la proiectele arhitectonice ale lui Le Corbusier (concepe planurile Mănăstirii de la Tourette), el desluşeşte o cale de unificare între arhitectură şi muzică. Va prezenta la festivalul de la Donaueschingen (1955), în primă audiţie, lucrarea Metastasis, pentru 61 de instrumente, o demonstraţie a conaturalităţii arhitecturii cu muzica. Structurată pe calcule şi configuraţii utilizate în arhitectură, compozitorul Xenakis prelua de la arhitectul Xenakis un ansamblu de curbe pe care îl reproiecta ca lume sonoră. Se remodela materia sonoră pe o amplă axiomatică de interpretări probabilistice din mecanica ondulatorie şi principiile de indeterminare formulate de Heisenberg.

Noutatea nu era surprinzătoare. *Produsul* nu va fi mai cerebral decât în muzica clasică ori în cea dodecafonică. „Arhitectura" sonoră constituie baza oricărei creaţii. Forma de fugă desăvârşită de Bach nu exclude acele *divinis influxibus ex alto* ale inspiraţiei, deşi incumbă un profund travaliu. Publicul, desigur, respinge ideea de calcul. Dar finalitatea artistică, potrivit lui Roland de Candé (*Histoire universelle de la musique*, p. 378), este considerabilă: *Rien dans la musique de Xenakis ne trahit les calculs auxquels il se livre avec autorité. Elle est au contraire extrêmement éloquente et même envoûtante. ./…/ une fois l'oeuvre achevée, les mathématiques n'aparaissent pas plus dans la composition musicale qu'en architecture. /…/ Depuis la fascinate* Metastasis *(1954) où les soixante et un musiciens de l'orchestre jouent autant des parties différentes, la réputation de ce compositeur sensible et original s'est fondée non seulement sur la curiosité des initiés, mais sur l'adhésion spontanée du grand public.*

Era evident că şi în orizontul civilizaţiei muzicale a umanităţii apăruse o aspiraţie de repunere în proporţiile umanului a unei ordini pe care, deja, cei de acum nu o mai stăpâneau. Nietzsche observase cum, încă din timpurile aurorale ale vechii Helade, „limbajul se încordează din răsputeri pentru a imita muzica: de aceea, cu Archiloc – spune el – începe o nouă lume a poeziei, fundamental opusă celei homerice. /…/ Cuvântul, imaginea, ideea sunt în căutarea unei expresii analoage muzicii şi se află sub stăpânirea muzicii. /…/ Vom vedea că, între Homer şi Pindar, au răsunat melodicile orgiastice pentru flaut ale lui Olympos care, încă în epoca lui Aristotel, pe vremea când exista o muzică infinit mai evoluată, provocau un entuziasm delirant." (Fridrich Nietzsche – *Naşterea Tragediei*). Suportând proximitatea perfecţiunii, arta sunetelor va aspira mereu să îşi păstreze puritatea şi ea va reuşi tocmai datorită distanţei pe care, prin natură, o păstrează faţă de trivialitatea inevitabilă oricăror alte tipuri de discurs, acestea incapabile fiind să se desprindă din contingent. „În desăvârşita ei nemărginire, (muzica, mai adăugase Nietzsche) nu are nevoie nici de metaforă, nici de concept, ci doar le admite prezenţa. /…/ Limbajul, ca organ şi simbol al aparenţelor, nu poate niciodată scoate la suprafaţă străfundurile muzicii." Dar, prin apropierea de matematică şi filosofie, esenţa aurorală a artei sunetelor reuşeşte uneori să reapară.

Homo sapiens

Am spus-o şi în altă parte, dacă această lucrare ar fi fost finalizată stilistic şi conceptual şi publicată în 1919, cum promitea autorul ediţiei din 1914, altfel ar fi arătat eminescologia în următoarele decenii. S-ar fi văzut că modernitatea lui Eminescu vine din redimensionarea conceptului de romantism (cum, de altfel, se vor dovedi simbolismul şi curentele moderniste din secolul următor), disecând între diagnosticul maiorescian *om al timpului modern* şi decizia polemică a poetului din *Eu rămân ce-am fost: romantic,* dincolo de *clasicii moderni* şi cei *antici,* subordonaţi logicii aristotelice şi raţionalismului cartezian şi materialist din secolul al XVIII-lea şi din următorul.

A.C. Cuza recurge la *briciul lui Occam*, ca trecere prin reducţia fenomenologică, simplificând evoluţia culturii la două tendinţe fundamentale: *romantismul* şi *raţionalismul*: primul – complex, religios, afectiv, celălalt – materialist, ideologizant şi cu veleităţi ateiste. Pentru A.C. Cuza, Novalis şi Eminescu au fost romantici, dar nu şi Heine. E vorba de o gândire paradoxală, a *antitezelor care sunt viaţa*. Capitolul 7 al cărţii lui Iosif Cheie-Pantea are ca titlu chiar această axiomă a gândirii eminesciene. Cine nu înţelege *cuvântul ce exprimă Adevărul* nu poate înţelege nici de ce, pe de o parte, Eminescu scrie *Odă (în metru antic),* încrezător, tocmai în anul funest 1883, că va reînvia arta antică (gândul este interpretat de Maiorescu, în ziua de 28 iunie 1883, ca semn de boală!), pentru ca în *Eu nu cred nici în Iehova* să ne atenţioneze: „Nu mă-ncântaţi nici cu clasici,/ Nici cu stil curat şi antic –/ Toate-mi sunt de o potrivă,/ Eu rămân ce-am fost: romantic". Cioran a surprins această antinomie, aparent netransfigurată (ridicată la nivel de *dogmă* ontoestetică) în *Rugăciunea unui Dac:* rugăciunea e semn al unei profunde religiozităţi pe fondul unei devastatoare disperări contestatare, vizând ceea ce Vasile Dem. Zamfirescu a numit *nedreptate ontică,* trăită destinal de Dacia, aflată în „calea tuturor răutăţilor": „Să nu uităm că poetul era tânăr când a scris această extraordinară şi înflăcărată problematizare a existenţei. O asemenea apoteoză negativă nu putea avea un sens decât dacă ea degaja o vitalitate intactă, o plenitudine care se întoarce asupra ei înseşi. Un bătrân dezamăgit nu intrigă pe nimeni. Dar a fi blazat încă de la primele uimiri constituie o trecere bruscă la înţelepciunea care te marchează pentru totdeauna. Că Eminescu ar fi înţeles totul încă de la început ne-o dovedeşte această rugăciune a sa, cea mai clarvăzătoare, cea mai necruţătoare care a fost scrisă vreodată" (Paris, 3 aprilie 1989). Nichifor Crainic (7), prins în această antiteză eminesciană, amintind de zbaterea argheziană *între credinţă şi tăgadă,* o explica prin Marcu (9, 17-24): „Cred, Doamne, ajută necredinţei mele!" Nici Emil Cioran nu face excepţie, cum argumentează Iosif Cheie-Pantea, care subliniază, în acelaşi timp, ce-l desparte pe Arghezi de Eminescu şi de Cioran. Romantism fără *sentimentalism*, acesta din urmă fiind negarea romantismului esenţial, în arguţia lui A.C. Cuza, confirmată şi de Cioran, reconfirmată de comparatistul timişorean: „…Emil Cioran a înţeles profund romantismul, distingând, ca şi autorii amintiţi (G. Călinescu, Al. Philippide, n.n.), spiritualitatea de fond în raport cu manifestările ei literare şi recunoscându-şi afinităţile cu prima, cea care garantează permanenţa romantismului" (p. 8-9). Asemenea, invocarea întâlnirii directe cu Germania, atât pentru Eminescu, cât şi pentru Cioran, vine să augmenteze afinităţile celor doi cu romantismul fundamental.

Următoarele patru capitole, începând cu *Credinţă şi religie*, aduc probe pro şi contra pentru romantismul cioranian, descins din *Rugăciunea unui Dac.* Ca şi în cazul lui Eminescu, gândirea paradoxală în antiteze care nu ajung la *sinteza* hegeliană (dragă „progresiştilor"), nici la *semiactualizarea* şi *semipotenţializarea* lupasciană (revelată de Eminescu, *avant la lettre,* dincolo de cusanusiana *coincidentia oppositorum*), pune la grea încercare pe cititorul „monodisciplinar", aruncându-l în capcana raţionalismului, întotdeauna monovalent. Un astfel de cititor îi va găsi pe Eminescu şi pe Cioran bolind fie de *bipolaritate*, fie va hotărî că ei sunt „atei", înverşunaţi împotriva lui Dumnezeu (cum a decis jurnalistul extrem-raţionalist Cristian Tudor Popescu). Numai că Emil Cioran, citat de Iosif Cheie-Pantea, a contrapus diagnosticul cel corect: „religia merge mult mai în adâncime decât orice altă reflecţie a spiritului uman şi că *adevărata viziune a vieţii este religioasă. Omul care n-a trecut prin religie şi nu a cunoscut tentaţia religioasă este un om vid"* (8). Dimensiunea profundului, bagatelizată de postmodernişti, romantică, prin excelenţă, este religioasă: „Lucrul cel mai profund din noi este *nelinişte religioasă*. Când pune stăpânire pe noi, parcă am coborî la înseşi izvoarele fiinţei noastre" (9). Or, remarcă Iosif Cheie-Pantea, citându-l pe împricinat, marile îndoieli au aceleaşi adâncimi existenţiale „ca rugăciunea", fapt înţeles, desigur, din *Rugăciunea unui Dac* (p. 17). Argumentul eminescian este susţinut de autor prin extraordinarul articol din *Timpul,* aprilie 1881 (p. 17-18). În plus, Eminescu se arată mai „aşezat" decât discipolul său, subliniind rolul excepţional al Bisericii Ortodoxe în istoria românilor: „Dacă Cioran investighează impactul religiei asupra sufletului individului, capacitatea ei de a pătrunde până la rădăcinile fiinţei, Eminescu ne propune o viziune mai largă, incluzând aspectele morale, educative şi culturale ale societăţii. Amândoi însă, în spiritul romantismului profund, îi acordă deci religiei o semnificaţie fundamentală în existenţa umană" (p. 19).

Cioran a fost marcat esenţial de forţa extraordinară a rugăciunii puse de Eminescu în *Rugăciunea unui Dac.* Capitolul 3, altminteri, se intitulează *Puterea rugăciunii.* Ba, gânditorul din Răşinari, este convins că şi-ar folosi mai bine timpul rugându-se, decât scriind articole perisabile (p. 20). Numai

rugăciunea trece prin inimă, în sensul eminescian şi creştin al cuvântului. Rugăciunea este totuna cu Dumnezeu. Nu altceva a spus Sfântul Grigorie Sinaitul, de pildă: „Rugăciunea e viaţa lui Dumnezeu ajunsă să ardă în inima omului". Infernul, spune Cioran chiar în *Demiurgul cel rău,* „e când rugăciunea devine *de neconceput".* O astfel de lume concepută de raţionaliştii postmoderni îi repugnă adânc, afirmând că n-ar putea trăi în ea, „Căci posibilitatea, *ideea* rugăciunii mi-a fost un mare reazăm în clipele grele", adaugă în *Caiete* III. Toate acestea în ciuda faptului că, din alte contexte, răsuflă, la fel de imprevizibil, ostilitatea faţă de Demiurgul cel rău, care vine tot pe filieră eminesciană, prezent în textele din ansamblul variantelor la poemul dramatic *Andrei Mureşanu* sau în alte poeme precum *Demonism*: „Făcuţi suntem/ După asemănarea-acelui mare/ Puternic egoist, carele singur/ Îmbrăcat în mărirea-i solitară/ Ridică-n cer înnourata-i frunte./ În van voim a reintra-n natură,/ În van voim a scutura din suflet/ Dorinţa de mărire şi putere,/ Dorinţa de a fi ca el în lume:/ *Unici.* Şi această dorinţă,/ Temei la state, naţiuni şi cauza/ Războaielor cumplite care sunt/ Paşii istoriei, acest e... răul."

Este imaginea Dumnezeului *unic* al Vechiului Testament, văzută şi de Cioran ca sursă a Răului, semn al *căderii în timp,* problemă abordată de Iosif Cheie-Pantea în capitolul 5. Aici, cei doi mari gânditori par a se nutri din dialectica hegeliană, cea a convertirii antitezei în contrariul ei, a *negativului* în *pozitiv* şi invers. Iosif Cheie-Pantea surprinde fenomenul în capitolul *Pozitivitatea negativului.* Din punctul de vedere al dogmei creştine, conversiunea antinomică devine o erezie, Cioran nescăpând de eticheta eretic. În 1997, la Gallimard, Bollon Patrice publica cartea *Cioran, l'hérétique*. Tot sub semnul gnozei, Răzvan Codrescu publica, în 2008, eseul *Eminescu şi creştinismul*, în care-i contesta poetului aderenţa la creştinismul ortodox. Dar dacă privitor la Cioran acuza de erezie pare mai argumentată, referitor la Eminescu nu se susţine, fiindcă poetul face distincţie între monoteismul Vechiului Testament şi Treimea cea de o Fiinţă, dogma centrală a creştinismului. Pilduitoare sunt întâlnirile lui Eminescu cu Dumnezeu întrupat, Iisus. Aici, Răul nu este ontologic, cum pare a fi la Cioran, căci Eminescu nu identifică niciodată în Iisus *„egoismul" monoteist* al lui Iehova din Vechiul Testament. Numai în faţa Răului din istorie, ca trădare a iubirii lui Hristos, negativul, Satan, devine revoltă disperată a Binelui reprimat, în sens cioranian: „O, Satan! geniu al desperării!/ Acum pricep eu gându-ţi, căci zvârcolirea mării/ Trăieşte-acum în mine. Pricep gândiri rebele/ Când ai smucit infernul ca să-l arunci în stele,/ Dezrădăcinaşi marea ca s-o împroşti în soare,/ Ai vrut s-arunci în caos sistemele solare. –/ Da! ai ştiut că-n ceruri, răul, nedreptul, tronă,/ Că secole nătânge l-adoră, l-încoronă,/ Ştiai c-aşa cum este *nu poate* a fi bine!" (*Andrei Mureşanu*).

E aceeaşi răvăşitoare problematică din *Rugăciunea unui Dac*, atât de profund înţeleasă de Emil Cioran. *Răului* administrat de o Biserică dominată de Marele Inchizitor, cel care-l alungă pe Iisus din cetate în numele unei ordini opace din care lipseşte *iubirea,* Eminescu îi opune biografia Întrupării lui Iisus, reprodusă şi de Iosif Cheie-Pantea, parţial, în paginile 17-18 ale cărţii sale: „Învăţăturile lui Buddha, viaţa lui Socrat şi principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului Lao-tse, deşi asemănătoare cu învăţămintele creştinismului, n-au avut atâta influenţă, n-au ridicat atâta pe om ca Evanghelia, această simplă şi populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale şi fizice, şi nu pentru el, pentru binele şi mântuirea altuia. Şi un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie şi dispreţ de semenii lui; şi Socrat a băut paharul cu venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuţii civice a antichităţii. Nu nepăsare, nu dispreţ: suferinţa şi amărăciunea întreagă a morţii au pătruns inima mielului simţitor şi, în momentele supreme, au încolţit iubirea în inima lui şi şi-au încheiat viaţa pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenţei umane, acest sâmbure de adevăr care dizolvă adânca dizarmonie şi asprimea luptei pentru existenţă ce bântuie natura întreagă" (10). Aşadar, *sâmburele de adevăr*, echivalat de Eminescu cu *iubirea,* cu armonia antitezelor, iată cea mai concentrată, mai *dogmatică* esenţializare a Noului Testament din literatura română!

Dar nici Cioran nu identifică în *Demiurgul cel rău* pe Iisus, încât, observă Iosif Cheie-Pantea, nihilismul şi ateismul său devin o capcană în care cad, adaug la rându-mi, cei care nu sunt capabili de a se desprinde de un singur nivel de Realitate. „Nu am onoarea de a fi un nihilist, – îi scrie Cioran lui Wolfgang Kraus, etalând dubla referenţialitate – dar am avut destul de des în viaţa mea accese sau, cu mai multă modestie, izbucniri de nihilism" (*Apud*, p. 26). Eminescu, atrage atenţia exegetul, numea astfel de volburi „sfrunţări iconoclaste". Anton Dumitriu (11), într-un *Jurnal de idei* publicat postum, cu câţiva ani în urmă, de *Tribuna* clujeană, sublinia structura gândirii niniste (*nici, nici*), echivalentă şi cu *da, da* a lui Eminescu. Ceea ce devine la Cioran: „Vechea mea teorie: nu poţi trăi nici cu Dumnezeu, nici fără Dumnezeu" (*Caiete* I, p. 157). Ninism care se transformă într-un superb da, da: „«A te pierde în Dumnezeu» – nu cunosc expresie mai frumoasă" (*Caiete* I, p. 359).

„Eretic" se arată Cioran în privinţa *păcatului originar.* Nu *libertatea* dăruită de Creator l-a determinat pe om să aleagă *păcatul,* „căderea în timp", ca ispită satanică, ci omul este văzut ca un animal *însemnat,* atins de o „tară" care l-a provocat să alunece „din condiţia animală către cea umană". Asta l-a împins către trufia de a-şi depăşi condiţia, ieşind din firea lui, benefic, dar, simultan, în chip tragic. Ambiţia aceasta ar fi produs toate realizările civilizaţiei şi culturii, având ca punct de plecare *păcatul,* fructificat pozitiv de om, dar având ca punct de sosire *sfârşitul istoriei.* Într-un alt sens, la antipod, decât îl va concepe Francis Fukuyama ideologizând hegelian, în 1989 şi 1992: „Cele două obsesii ale mele care la drept vorbind sunt una: Păcatul originar şi sfârşitul istoriei, punctul de pornire şi punctul de oprire al omului" (*Caiete* II, p. 376).

→

Homo sapiens

Căderea în timp, observă Iosif Cheie-Pantea, este dezvoltarea şi rezumatul acestei experienţe fundamentale a istoriei umane, memorată în imense biblioteci şi în muzee. Sunt citaţi Dumitru Stăniloae şi Vladimir Lossky pentru ecuaţia *om-libertate-păcat* şi Nikolai Berdiaev (cel atent la hegeliana *fenomenologie a spiritului*) pentru absolvirea lui Dumnezeu de responsabilitatea „în privinţa libertăţii care a generat răul" (12). Omul e sublim prin cunoaştere, nu de la natură, cum credea Rousseau. Spiritul îl face pe om consubstanţial cu divinitatea, încât, prin păcat, omul a trecut de la conştiinţa naturală la conştiinţa spiritului, cunoscând binele şi răul. După Hegel, omul este rău de la natură, stare din care nu poate să iasă decât prin propria putere a voinţei sale. Hegel (13) credea că a restaurat „adevărata teologie". De acest silogism s-a slujit şi Cioran: toate animalele îşi acceptă soarta, numai omul n-a făcut-o, optând pentru figura „de proscris", de „osândit voluntar" (14). Şi Arghezi, observă Iosif Cheie-Pantea, a fost ispitit de soluţie, acel om care şi-a luat în mâini propria soartă, fie ea tragică (p. 38-39). Iar Cioran adaugă: nu există destin decât în afara paradisului, prin cădere în timp. Păcatul originar este destinul omului, *viaţa* însăşi, care e *timp*, viaţă pe care el, Cioran, o detestă, dar, în acelaşi timp, ştie că veşnicia este *neant.* Uimitor, Cioran, constată Iosif Cheie-Pantea, se reîntâlneşte cu Eminescu al *Scrisorii I: Timpul mort şi-ntinde trupul şi devine veşnicie.* Totul concentrat în *Luceafărul,* capodopera pe care a admirat-o „fără margini": „Această admiraţie nu s-a bazat desigur doar pe realizarea artistică a poemului, ci şi pe complexitatea şi adâncimea ideilor încifrate în spaţiul acestei opere socotite pe bună dreptate ca sinteza *Weltanschauung*-lui eminescian" (p. 40). În *Lacrimi şi sfinţi*, Cioran crede, aidoma lui Meister Eckhart, că lui Dumnezeu îi repugnă *timpul,* până la scârbă, şi preferă *veşnicia.* Dar dacă timpul nu-i altceva decât viaţa, intrăm într-o contradicţie intruvabilă, de care Cioran se vede sufocat, exprimându-şi, deopotrivă, „scârba" de viaţă: „În treacăt fie spus, din punct de vedere teologic, dar şi logic, dispreţul Creatorului faţă de viaţă îşi pierde orice sens, de vreme ce aceasta este creaţia lui" (p. 41). Iosif Cheie-Pantea sesizează corect că aici Cioran se intersectează cu gnosticismul, deşi lasă impresia că îi rămâne străin. Probabil, aşa şi este, deoarece nici maestrul său, Eminescu, nu este un gnostic şi, mai mult, nu cade în silogismele progresismului hegelian, reluat până la saturaţie de neomarxiştii „corectitudinii politice". Şi mai trebuie precizat că problema *timpului* nu se cuvine atinsă doar „în treacăt", ca fiind în contradicţie cu teologia creştină, fiindcă lucrurile stau altfel, denaturând *clipa/ora* de iubire eminesciană, pe care „cinicul" Cioran o oculteazã. Hegel, care se iluziona că redescoperă „adevărata teologie", şi urmaşii săi (chiar şi un Berdiaev!) n-au înţeles adâncimile dogmei *păcatului originar,* pe care le rezolvă, cu geniu teologic, Părintele Dumitru Stăniloae, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* I, Bucureşti, 1978. Timpul nu i s-a dat omului ca pedeapsă pentru păcatul originar, ci pentru *îndumnezeire,* adică pentru maturizarea, ieşirea din starea de „copil" hrănit doar cu „laptele" paradisului patern/matern devenit, în cunoaştere, seria de parabole din Noul Testament, fază prin care au trecut, în primul rând, ucenicii lui Iisus până la *îndumnezeirea* din Cincizecime. În definitiv, ideea gnostică hegeliano-cioraniană se scurge inevitabil în teologia patristică, dincolo de orgoliul restituirii „adevăratei teologii". De aceea, tentaţia filosofilor şi chiar a teologilor a fost să interpreteze *aruncarea în timp* a omului drept o *pedeapsă* pentru încălcarea *poruncii.* Nu, răspunde Părintele Stăniloae, timpul i s-a dat omului ca supremă şansă în desăvârşirea Creaţiei, ca moştenitor al iubirii Creatorului. A spus-o încă Sf. Maxim Mărturisitorul: „raţiunile timpului rămân în Dumnezeu", încât cine înţelege *timpul* înţelege *eternitatea* lui Dumnezeu. Poate cea mai pătrunzătoare şi mai frumoasă definiţie a timpului a dat-o Părintele Stăniloae: „Timpul înseamnă pentru Dumnezeu durata aşteptării între bătaia Sa la poartă şi fapta noastră de a o deschide" (15).

Maciej Bielawski (16) a observat că Părintele Stăniloae a răsturnat calea înaintaşilor în explicarea relaţiei dintre *eternitate* şi *timp.* Stăniloae: „Eternitatea de dinainte şi cea de după timp este altceva decât timpul. Dar eternitatea explică timpul, care din ea vine şi în ea se sfârşeşte. A fost în ea ca eon virtual şi sfârşeşte ca eon actualizat şi eternizat cu toate realităţile trăite ca timp desfăşurat. Şi ea e baza lui" (17). Eternitate şi timp constituie o *antinomie transfigurată* (Lucian Blaga), o dogmă principală a creştinismului, confirmată şi de simultaneitatea dinamică a spaţio-timpului cvadrimensional al fizicii moderne. Părintele Stăniloae numeşte eternitatea *timp înfăşurat*, iar timpul *eternitate desfăşurată*. Aşadar, nu se poate vorbi de eternitate ca neant, împietrire, cum crede Cioran. Pentru a nu echivala paradoxul cu panteismul, Părintele Stăniloae compară desfăşurarea eternităţii ca timp cu o *scară* spiralată, pe care Eminescu a numit-o *încercare, în-cerc-are,* a merge în linia cercului, a adevărului, esenţa antropologiei sale, convergentă cu a Părintelui Stăniloae. Noutatea gândului filosofic eminescian vine din conceptul de *archaeus*, taină supremă a creaţiei şi a identităţii umane consonante cu divinitatea, *după chipul şi asemănarea Noastră,* a Treimii de o Fiinţă, care e *holocentrică*. Iosif Cheie-Pantea simte această realitate holocentrică atunci când citează din Eminescu: „Omul are în el numai şir, fiinţa altor oameni viitori sau trecuţi. Dumnezeu le are deodată toate neamurile ce or veni şi ce au trecut; omul cuprinde un loc în vreme, Dumnezeu e vremea însăşi, cu tot ce se întâmplă în ea, dar vremea la un loc, asemenea unui izvor a cărui ape se întorc în el însuşi, ori asemenea roţii ce deodată cuprinde toate spiţele ce se-ntorc vecinic. Şi sufletul nostru are vecinicie în sine – dar numai bucată cu bucată. Închipuieşte-ţi că pe o roată mişcată-n loc s-ar lipi un fir de colb. Acest fir va trece prin toate locurile prin care trece roata învârtindu-se, dar numai în şir, pe când roata chiar în aceeaşi clipă e în toate locurile cuprinse în ea" (*Sărmanul Dionis*).

Michel Foucault, solidar cu deconstructiviştii postmoderni, considera omul o fiinţă descentrată, aparent cam în aceeaşi perspectivă ca a lui Cioran, ca fiind, deci, fiinţa care nu mai este contemporană niciodată cu *originea* sa. Altfel spus, fiinţa care-şi pierde benefic identitatea, în sensul arheităţii eminesciene. El se mândrea cu despărţirea radicală de teologia creştină care priveşte omul ca geneză ideală, *după chipul şi asemănarea cu Dumnezeu*. Dimpotrivă, omul, prin încercare, şi-ar pierde mişcarea către Dumnezeu, îşi pierde originea, ca prizonier al unei puteri ce „îl trage departe de propria lui origine, promiţându-i-o, însă, într-o iminenţă care, probabil, se va sustrage pe veci", ceea ce ar însemna că devine specia autocreată prin „puterea propriei lui fiinţe" (18). Raţionalismul nu putea să nu ajungă la radicala ruptură a omului de Dumnezeu, ceea ce nu e cazul, în schimb, cu Eminescu şi Cioran. Faptul se vede din împărtăşirea lui Cioran a antinomiei eminesciano-rilkeano-blagiene *viaţă-moarte*, temă complexă, trecută şi la Cioran, abordată de Iosif Cheie-Pantea în Capitolul 7. Eminescu şi urmaşii din secolul al XX-lea transcend simpla tradiţie *coincidentia oppositorum,* prin adânca implicare a morţii „în economia vieţii": „Nu numai că Eminescu îi devansase pe Rilke sau Blaga în intuiţia imanenţei morţii, dar imaginea prin care-şi reprezintă fenomenul este aproape identică: moartea «creşte» în interiorul vieţii aşa cum sâmburele se dezvoltă în fruct nutrindu-se din carnea acestuia" (p. 64). Într-o variantă a poeziei *Mortua est!,* „întâlnim un vers de o extraordinară forţă expresivă ce concentrează în lapidaritatea sa întreaga dialectică a existenţei: «Căci cuibul cel rece al morţii e viaţa»". Chiasmul desăvârşeşte imaginea: „Viaţa e germenul morţii – moartea e germenul vieţii". Şi: „Moartea-i laboratorul unei vieţi eterne". Între marii romantici europeni, Novalis şi Fr. Schlegel mai au asemenea fulguranţe, urme răzbătând din Noul Testament, cu exemplul bobului de grâu care trebuie să moară pentru a învia, traseu simbolic al morţii şi învierii Mântuitorului. Suferinţa şi moartea stau deasupra oricărei filosofii, oricărui silogism, confirmă Cioran, în întreaga operă: „Profunzimea este monopolul celor care au suferit". Încât „A privi moartea în sine, detaşată de viaţă, este a-ţi rata atât viaţa, cât şi moartea. Sentimentul interior al morţii numai atunci e fecund, când prin el putem da o adâncime actelor vieţii" (*Cartea amăgirilor*). Cioran, observă Iosif Cheie-Pantea, privilegiază thanatologia în raport cu ontologia (p. 95). Sau, poate, mai exact spus, şi ele trebuie privite ca supremă antinomie transfigurată. Numai aşa capătă înţeles concluzia exegetului că Emil Cioran a căutat toată viaţa, obsedant, Absolutul, că în deznădejdea lui nu s-a putut gândi decât la Dumnezeu, „fie că suntem credincioşi sau nu", cum zice el însuşi. Şi întreaga lui suferinţă a venit de acolo că nu a putut să ajungă la Dumnezeu-Persoană. El, care respingea silogismele amărăciunii, creându-le cinic, a trăit în ele, în *Ideea* de Dumnezeu infinit mai mult decât în Persoana celui Întrupat, loc în care aproape s-a despărţit de Eminescu, chiar în numele romantismului prins între Scylla şi Charybda antitezelor. „Am de scris un articol – notează în *Caiete* – care, aşa cum l-am conceput, trebuie să fie anticreştin. Cu toate acestea, nu mă pot apuca de el, nu mă simt în stare să-l ponegresc nici pe Dumnezeu, nici pe Fiu. Credinţa este o realitate necuprinsă şi nu vom şti niciodată ce pierdere a suferit omul de când a încetat să se mai roage." După ce omul a uitat să se mai roage, i-a rămas doar Ideea de Dumnezeu, pentru ca modernitatea şi postmodernitatea să o uite şi pe aceasta.

Pe asemenea ton se încheie cartea lui Iosif Cheie-Pantea, exegeză exemplară, una dintre puţinele care-şi merită condiţia, în noianul de scrieri ideologizante, demolatoare sau apologetice, cu mirarea altei nedreptăţi semnalate pentru posteritatea lui Eminescu şi Cioran: „…Unii dintre cei care-l subestimează azi pe Eminescu sunt ferventi admiratori ai lui Cioran, fără să ştie (sau poate ignorând cu bună ştiinţă acest lucru) că autorul *Tratatului de descompunere,* una dintre minţile cele mai lucide ale secolului, a nutrit toată viaţa un veritabil cult pentru Eminescu" (p. 56).

În materie de Cioran, dar nu numai, ca să ne exprimăm eufemistic, impostura snobismului atinge culmi nu ale *disperării*, ci ale *euforiei* pseudoculturale.

Note

1. Ecuaţia Eminescu-Cioran e de întâlnit, tangenţial, în genere, dar şi consistent la filosoful şi scriitorul Ion Dur, *De la Eminescu la Cioran,* Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1996.

2. O radiografie edificatoare, în acest sens, asupra exegezei cioraniene realizează Adrian Buzdugan, în capitolul *Detractori, prieteni şi puţini exegeţi*, din recenta sa carte *Procesul lui Cioran,* Piteşti, Editura Paralela 45, 2020, p. 59-150.

3. Iosif Cheie-Pantea comentează, în acelaşi spirit, prefaţa lui Cioran la Mario Andrea Rigoni, *Il pensiero di Leopardi,* Bompiani, Milano, 1997.

4. Problema care ţine de sfera semantică a conceptului, pornind de la Eminescu, continuă să preocupe pe exegeţi şi astăzi. Vasile Gogea îmi atrage atenţia că, într-o carte proaspăt apărută, lansată pe 15 ianuarie 2021, Irina Petraş a propus termenul de *romantitate*, ca extindere semantică a romantismului eminescian (*Eminescu. Începutul continuu*), replică la bacovianul *sfârşit continuu* din cartea binecunoscută a lui Ion Caraion, bacovianismul fiind, în definitiv, un eminescianism de semn întors (vezi şi Theodor Codreanu, *Complexul Bacovia*, Chişinău, Bucureşti, Editura Litera, 2002).

5. Mihail Eminescu, *Opere complecte,* Librăria Românească, Institutul de Arte Grafice „N.V. Ştefăniu", Iaşi, 1914, coeditare de Ioan V. Ionescu şi Nicolae Georgescu, cu colaborarea lui Alexandru C. Cusin, Radu Dragnea şi Ştefan C. Petrovici.

6. Schimbarea de paradigmă a receptării lui Eminescu se va produce, totuşi, după 1980, prin George Munteanu, Ioan Constantinescu, Alexandru Surdu, Pompiliu Crăciunescu ş.a. Petru Creţia îl va compara cu Mallarmé în ce priveşte „setea de forme perfecte".

7. Nichifor Crainic, *Spiritualitatea poeziei româneşti,* Editura Muzeului Literaturii Române, Bucureşti, 1998, p. 57-58.

8. *Convorbiri cu Cioran*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1993, p. 234.

9. Emil Cioran, *Caiete* II, Bucureşti, Editura Humanitas, p. 166.

10. *Timpul,* VI, nr. 81, 12 aprilie 1881, p. 1.

11. Cf. Anton Dumitriu – *Jurnal de idei* (XV), în *Tribuna,* Cluj-Napoca, serie nouă, an. XII, nr. 270 din 1-15 decembrie 2013, p. 3.

12. Nikolai Berdiaev, *Spirit şi libertate,* Editura Paideia, 1996, p. 200.

13. Hegel, *Prelegeri de filozofie a religiei,* Bucureşti, Editura Academiei,1969, p. 357.

14. Emil Cioran, *Căderea în timp,* 1964, ed. rom. la Humanitas, 1994, p. 11-12.

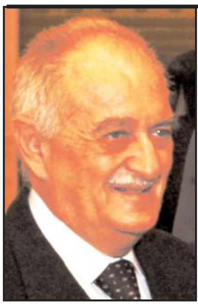
15. Dumitru Stăniloae, *op. cit,* p. 186.

16. Maciej Bielawski, *Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume*, trad. din engleză, Editura Deisis, Sibiu, 1998.

17. Dumitru Stăniloae, *op. cit,* p. 182.

18. Michel Foucault, *Cuvintele şi lucrurile,* Editura Univers, Bucureşti, 1996, p. 392, trad. de Bogdan Ghiu şi Mircea Vasilescu, studiu introductiv de Mircea Martin.

Istoria de lângă noi

Înfrângerea Japoniei imperiale în Al Doilea Război Mondial

Radu Ştefan VERGATTI

Când a terminat de citit textul tratatului de pace semnat în 29 iunie 1919 la Versailles, prin care se încheia formal Primul Război Mondial, mareşalul Ferdinand Foch a exclamat: „Acesta nu este un tratat de pace, ci un armistiţiu pe 20 de ani". Cuvintele rostite tare de fostul comandant suprem al armatelor Antantei au fost auzite de Winston Churchill, care le-a pus în circulaţie (cf. Winston Churchill, *History of the Second World War,* volume 1, *The Gathering Storm,* 1st ed., Cassell & Co, London, 1948, p. 7).

Acelaşi punct de vedere l-a exprimat recent şi Vladimir Putin. (*75 de ani de la Marea Victorie. Răspunderea noastră comună faţă de istorie şi viitor.* Articol publicat în ziarul american *National Interest* şi în vol. *Marea victorie şi procesul politic mondial. La cea de-a 75-a aniversare a Victoriei în Marele Război pentru Apărarea Patriei,* Serviciul de Presă al Ambasadei Federaţiei Ruse în România, Bucureşti, 2020, p. 7-41.) Şi noi am pornit de la aceeaşi idee în cartea *Războiul lung din secolul XX.* (Radu Ştefan Vergatti, Cristina-Narcisa Vergatti, Ed. Semne, Bucureşti, 2019)

Într-adevăr, mai multe state nemulţumite de rezultatele de la finele Primului Război Mondial au început curând să acţioneze în vederea continuării luptei. Iar aceasta s-a declanşat acolo unde lumea se aştepta mai puţin.

În anul 1931, Japonia a pus în practică aşa-zisul plan Tanaka şi a atacat Manciuria. Planul baronului Tanaka Giichi, premier al Japoniei, se presupune că a fost întocmit de el şi prezentat mikado-ului Hirohito. S-a afirmat că planul ar fi fost discutat în cadrul Conferinţei secrete a celor 22 de demnitari japonezi decidenţi în politica Imperiului Nipon (25 iunie-7 iulie 1927, Tokio). Deşi planul original nu a fost găsit niciodată, acţiunile Imperiului Japonez s-au înscris exact în prevederile presupuse: asigurarea preeminenţei Japoniei pe plan mondial, pornind de la cucerirea Asiei (Coreea – pe care o aveau din 1911, Manciuria – invadată în 1931, de acolo urmau Mongolia, restul Chinei, coloniile occidentalilor din Asia şi apoi pământul lui Jaffet). Pentru discuţii asupra autenticităţii planului, v. John J. Stephan, *The Tanaka Memorial* (1927). *Authentic or Spurious?,* în *Modern Asian Studies*, vol. VII, nr. 4, July, 1973, p. 733-745.

Manciuria era cea mai industrializată regiune din fostul Imperiu Chinez. Pentru atacarea ei, japonezii au folosit ca pretext „incidentul de la Mukden" (azi numit Shenyang), din 18 septembrie 1931. Prin atacarea şi ocuparea bogatei Manciuria, japonezii au încălcat Tratatul de pace de la Versailles, precum şi Pactul celor nouă naţiuni (9 februarie 1922, Washington). Au format în Manciuria Imperiul Manchuko. L-au pus pe tron pe ultimul suveran în viaţă din dinastia manciuriană, fostul împărat al Chinei Pu-Yi, dar în realitate ei au condus.

Niponii au avut succes în ocuparea regiunii. Apoi, după ce a părăsit Liga Naţiunilor, Imperiul Nipon a continuat avansul în China, fără mare succes. (Ca urmare a ocupării militare a Manciuriei, Liga Naţiunilor a trimis la faţa locului pentru investigaţii Comisia condusă de lordul Lytton; prin concluziile acesteia, au fost condamnaţi niponii ca vinovaţi de agresiune. Pentru a evita sancţiunile, în anul 1935, Imperiul Japonez a părăsit Liga Naţiunilor.)

Japonezii erau prea puţini pentru a-şi putea menţine cuceririle cu eficienţă în întreaga China. La 7 decembrie 1941, la Pearl Harbour, au atacat cu inconştienţă USA. Imperiul Nipon, presat de nevoia sa crescândă de resurse, a început să se extindă în Asia de Sud-Est, lovind interesele U.S.A. În acele condiţii, secretarul de stat american Cordell Hull a adresat o notă ultimativă Imperiului Nipon la 26 noiembrie 1941, prin care în esenţă îi cerea să se retragă din China. Consiliul militar din Imperiul Nipon, în frunte cu mikado-ul Hirohito, au hotărât să răspundă folosind planurile amiralului Isoroku Yamamoto pentru atacarea bazei militare a USA din Pearl Harbour, ceea ce s-a întâmplat la 7 decembrie 1941. Cum era şi firesc, USA au considerat acest moment *casus belli.* Imediat au declarat război Imperiului Nipon. (A se vedea, între altele, Donald M. Goldstein, Katherine V. Dillon, eds., *The Pearl Harbor Papers: Inside the Japanese Plans,* ed. a doua, Brassey's, Washington, D.C., and London, 1999, *passim;* lucrarea conţine documente japoneze şi o hartă inedită a planului de atac.)

Între timp, în Europa, la 12 martie 1938, Germania a declarat Anschlussul. Era o încălcare flagrantă a Tratatului de la Versailles. Apoi, între 29-30 septembrie 1938, prin conferinţa din oraşul München, Germania a impus dezmembrarea Cehoslovaciei şi anexarea regiunii Sudete, locuită aproape în totalitate de germani. La 1 septembrie 1939 a atacat şi cotropit Polonia, pentru a elimina culoarul Danzig (Gdansk) şi a-şi lega Prusia orientală de restul Germaniei.

Imediat, la 3 septembrie 1939, Anglia şi Franţa au declarat război Germaniei. I-au cerut să înceteze imediat războiul împotriva Poloniei şi să părăsească acea ţară. Dar nici una din aceste mari puteri nu a acţionat concret, militar. În acţiunile militare, germanii s-au inspirat şi au folosit un mai vechi plan, alcătuit de von Schlieffen în anul 1905, cunoscut şi sub numele de „Planul uşii turnante".

Pentru „planul Schlieffen" v. Gerhard Ritter, *Der Schlieffen-Plan: Kritik Eines Mythos.,* Verlag R. Oldenbourg, Munich,1956. Cartea a fost tradusă în limba engleză şi publicată în anul 1958, când a fost prefaţată de Liddell Hart, specializat în istoria războaielor mondiale (cf. Gerhard Ritter, *The Schlieffen Plan. Critique of a Myth,* Oswald Wolff Publishers Ltd., London, 1958). În această carte, de circa 200 de pagini, cu documente şi hărţi, s-a evidenţiat clar care au fost carenţele planului alcătuit de generalul von Schlieffen: nu se putea declanşa un Blitzkrieg cu succes împotriva unor mari state ca acelea care formau în Primul Război Mondial Antanta cordială: Franţa, Marea Britanie şi Imperiul Ţarist. În limbajul şi expresiile folosite în lucrările de specialitate, „planul von Schlieffen" a devenit cumva un termen similar Blitzkrieg-ului. Termenul a fost întrebuinţat mai ales după ce Polonia a fost invadată şi cucerită de forţele germane în mai puţin de trei săptămâni.

Marile state occidentale nu au oferit vreun ajutor concret Poloniei, deşi aveau tratate cu aceasta. Singura ţară care a dat atunci ajutor real Poloniei a fost România. În ziua de 15 septembrie 1939, România a deschis graniţele sale, a permis câtorva zeci de mii de polonezi să se refugieze, inclusiv autorităţilor guvernamentale şi a admis ca tezaurul statului polonez să fie transportat în siguranţă în portul Constanţa, pentru a pleca spre Anglia. Consecinţele au fost cumplite. La 21 septembrie 1939 a fost asasinat premierul român Armand Călinescu.

În acelaşi timp, URSS a început să lupte cu Finlanda pentru a putea asigura marele oraş Leningrad şi graniţa sa. „Războiul de iarnă" s-a încheiat la 12 martie 1940, seara târziu, când s-a semnat tratatul de pace la Moscova.

Germania a crezut că va face mai mult decât putea în mod real. Şi-a mutat trupele din est, din Polonia, în vestul Europei. A atacat brusc Beneluxul şi l-a cucerit uşor; simultan, la 10 mai 1940 a atacat şi a străpuns linia franceză fortificată Maginot-Dalladier, precum şi impenetrabila regiune Ardeni, pătrunzând adânc în Franţa cu unităţile de blindate comandate de generalii Kleist, Guderian şi Rommel. Spre stupefacţia generală, în 6 săptămâni au cucerit Franţa şi au impus semnarea armistiţiului la 22 iunie 1940 la Compiègne, loc ales desigur în mod simbolic.

În acest fel, Germania a considerat că şi-a impus dominaţia în zona continentală a vestului Europei. Până la 6 iunie 1944, acolo nu s-au mai dat lupte armate. Au fost numai acţiuni ale partizanilor, *maquis*-arzilor şi ale celorlalte forţe ale rezistenţei.

La rândul ei, Italia a intrat în război la 10 iunie 1940. A ocupat fără luptă regiunea Savoia. Anterior, Italia făcuse cuceriri în Africa. Totodată, în sud-estul Europei aliata Germaniei, Italia, ocupase din anul 1939 Albania. În octombrie 1940, Italia a încercat să ocupe şi Grecia, dar pentru a-şi duce la capăt acţiunea a avut nevoie de ajutorul Germaniei. Sud-estul Europei, în anul 1940, era fie ocupat, fie aliat militar sau cel puţin economic pactului tripartit. Excepţie făcea Iugoslavia. Aceasta avea să fie cucerită, supusă şi dezmembrată în anul următor.

Germania, pentru supunerea Europei, acţionase şi diplomatic. O făcuse prin pactul de la München (29-30 septembrie 1938) şi prin al doilea Diktat de la Viena (29-31 august 1940). Aceste două acte duseseră la dezmembrarea fără luptă a Cehoslovaciei şi a României. Hitler a considerat că poate să silească întreaga Europă apuseană să lucreze pentru Germania. Mai mult decât atât, el a socotit că poate obliga Marea Britanie să iasă din războiul pe care i-l declarase în 3 septembrie 1939, dacă o va lipsi de cel mai puternic potenţial aliat al ei de pe continentul european, URSS.

În consecinţă, după înfrângerea Franţei, în iunie 1940, Hitler a ordonat generalului Erich Marcks să elaboreze ceea ce avea să devină cunoscut drept „planul Barbarossa". Prin el se prevedea atacarea URSS. După mai multe schimbări de plan, la data de 18 decembrie 1940, Hitler a emis directiva nr. 21, prin care aproba planul final. Acesta avea să fie pus destul de rapid în operă. În ziua de duminică, 22 iunie 1941, la ora 4 dimineaţa, trupele germane au intrat în URSS.

A fost o aventură nechibzuită a comandamentului de la Berlin. Armata germană, socotită a fi excepţională, foarte bine instruită, foarte bine echipată, înzestrată cu armament de clasă superioară, se baza pe aprecieri existente în urma rezultatelor obţinute în luptele ei din Europa centrală şi Occidentală.

Era cu totul altă situaţie în URSS. Germanii nu aveau o armată capabilă să lupte în spaţiile largi din Uniunea Sovietică. Nu aveau echipamentul necesar pentru a putea rezista în iernile extrem de grele de acolo. Nu aveau tancuri capabile să poată înainta şi lupta eficient şi pe perioade îndelungate pe enormele câmpii din Rusia şi din Ucraina. Nu aveau o aviaţie care să parcurgă distanţele uriaşe, de la bază până la obiectivele atacate, şi apoi să revină în siguranţă. Nu avea posibilitatea să-şi aprovizioneze soldaţii împrăştiaţi pe suprafeţele gigantice din URSS. Şi, în fine, nu avea capacitatea să reziste la războiul biologic al tifosului exantematic şi al febrei tifoide apărute acolo.

Mai mult, după cum a remarcat Vladimir Putin în recentul său studiu foarte documentat, publicat în limba engleză la 18 iunie 2020, citat mai sus, germanii aveau de înfruntat Armata Roşie, o forţă formidabilă.

→

Istoria de lângă noi

În ea erau încorporate toate popoarele care locuiau în URSS. S-a remarcat că la apărarea fortăreţei Brest au participat în Armata Roşie militari din 30 de popoare care locuiau în Uniunea Sovietică. Toţi aceştia îşi iubeau ţara. După cum a remarcat Vladimir Putin, ei nu permiteau ca statul lor să fie invadat, cucerit şi jefuit. Ca urmare, s-a dus o luptă plină de eroism împotriva trupelor germane şi ale aliatelor lor. Dovadă în acest sens este în primul rând câştigarea tuturor marilor bătălii de pe teritoriul Uniunii Sovietice de către Armata Roşie. Pot aminti, în acest sens, bătălia Moscovei (august-noiembrie 1941); victoria de la Stalingrad (noiembrie 1942-februarie 1943); marea luptă de blindate de la Kursk (noiembrie 1943), de la Leningrad (septembrie 1941-ianuarie 1944) etc.

În urma acestor victorii, care arătau forţa Armatei Roşii, susţinută de lupta partizanilor din spatele frontului, marile puteri anglo-saxone, USA şi Marea Britanie, care încheiaseră Pactul Atlanticului (14 august 1941, baza militară Argentia, un act-declaraţie de război împotriva axei Berlin-Roma-Tokio, deschis tuturor celor care vroiau să adere la el), au decis să se alieze cu şi să susţină URSS cu armament, produse industriale de război şi prin deschiderea de fronturi împotriva Germaniei naziste, Italiei fasciste şi Japoniei imperiale. La 7 decembrie 1941 Japonia atacase baza militară USA de la Pearl Harbour. Ca urmare, USA declarase război Japoniei. Se generalizase războiul şi în Extremul Orient.

Uniunea Sovietică, pentru a nu avea un război pe două fronturi, unul în Europa şi altul în Extremul Orient, încheiase pacte de neagresiune cu Imperiul Nipon. (Cf. Convenţia Sovieto-Japoneză semnată la Beijing în 20 ianuarie 1925, publ. în *League of Nations Treaty Series,* vol. 34, p. 32-53; această convenţie din 1925 a avut şi o anexă secretă; tratativele au fost duse şi actele au fost semnate de Lev Mikhailovich Karakhan – ambasadorul Uniunii Sovietice în China, şi de Kenkichi Yoshizawa – trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Imperiului Nipon în China.)

La conferinţa de la Teheran (29 noiembrie – 1 decembrie 1943), I.V. Stalin a promis că la trei luni după înfrângerea Germaniei va acţiona în Extremul Orient şi va declara război Japoniei.

În anul 1943, trupele anglo-americane au distrus rezistenţa armatei comandate de generalul Erwin Rommel în Africa de nord. Tot în acelaşi an, 1943, generalul american George S. Patton a debarcat în Sicilia şi a înaintat cu succes în sudul Italiei. Concomitent cu acţiunea armatei americane, Benito Mussolini a fost demis din funcţia de premier (24-25 iulie 1943). La 2 septembrie 1943 mareşalul Badoglio, noul conducător al Italiei, a încheat armistiţiul cu forţele din Pactul Atlanticului. Germanii au intervenit printr-o acţiune de comando condusă de căpitanul Otto Skorzeny, Mussolini a fost eliberat şi instalat să conducă partea de nord a Italiei. Acolo a încercat să formeze Republica Sociala Italiana, aliată cu Germania nazistă. Era un stat-marionetă, însă fără importanţă pentru Al Doilea Război Mondial.

Stalin ceruse insistent ca în Europa Occidentală să se deschidă al doilea front de trupele aliate ale SUA şi Marii Britanii. La 6 iunie 1944, trupele americano-engleze au debarcat în Normandia. Au deschis al doilea front. Au eliberat Franţa, oraşul-simbol Paris, la 23 august 1944, Beneluxul şi s-au îndreptat către Berlin. În regiunea Ardennes, trupele germane comandate de mareşalul Karl Rudolf Gerd von Rundstedt au încercat o contraofensivă.

În ianuarie 1945, când Armata Roşie eliberase în totalitate teritoriul URSS, Winston Churchill i-a adresat o telegramă generalisimului I.V. Stalin, cerându-i să-l ajute în vederea opririi rezistenţei germane din Ardeni. Aceeaşi solicitare a fost adresată de către mareşalul englez de aviaţie Arthur W. Tedder, adjunctul generalului Eisenhower.

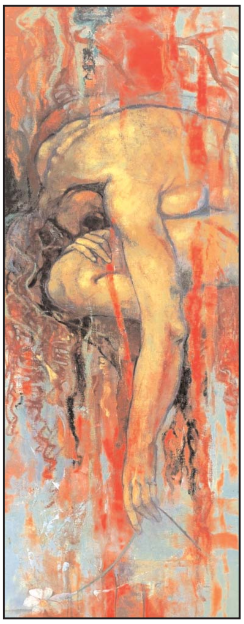
Stalin a răspuns imediat. La 12 ianuarie 1945, Armata Roşie a reînceput marea ofensivă către Berlin. Trupele sovietice au înaintat foarte repede. După lupte înverşunate, la 16 aprilie 1945 cele trei armate sovietice au declanşat operaţiunea strategică de capturare a teritoriului german de la est de Elba, care i-a adus până în apropierea oraşului Berlin.

La 23 aprilie 1945 a fost declanşată însăşi bătălia pentru oraşul Berlin.

Germanii, la 20 aprilie 1945, ca urmare a unui ordin al lui Hitler, evacuaseră toţi ofiţerii din oraş. Lăsaseră acolo circa 45.000 de militari, garnizoana Berlinului, sub comanda generalilor Helmuth Weidling şi Helmuth Reyman. Alături de aceştia fuseseră desemnaţi pentru apărare tineri din Hitlerjugend, inclusiv din Deutsche Jungvolk, poliţia din Berlin şi membri ai Volkssturm (bărbaţi între 16 şi 60 de ani care nu fuseseră înrolaţi în armată din diferite motive – vârstă, boală etc.).

Populaţia civilă nu fusese evacuată din oraş. A fost o acţiune criminală a lui Hitler, care sacrifica locuitorii oraşului.

La 23 aprilie 1945 tancurile sovietice au intrat pe străzile Berlinului. S-au dat lupte la fiecare casă şi fiecare colţ de stradă. Armata VIII de gardă a generalului Vasili Ivanovici Ciuikov şi Armata III şoc a generalului-colonel Vasili Ivanovici Kuzneţov au cucerit clădire cu clădire până când au ajuns lângă Reichstag. Acolo militarii sovietici au intrat în clădire şi au cucerit o cameră după alta. În luptele de la Reichstag s-au remarcat batalioanele comandate de căpitanii S.A. Neustroev, V.I. Davîdov şi de locotenent-major K.I. Samsonov. Sergenţii Mihail Alexeevici Egorov şi Meliton Varlamovici Kantaria, cu sprijinul locotenentului Alexey Prokofievich Berest, au înfipt steagul roşu pe Reichstag, în data 30 aprilie 1945, la ora 14,25.

Practic, acest act însemna înfrângerea totală şi definitivă a Germaniei naziste.

Cu o zi înainte, la 29 aprilie 1945, în buncărul său, Adolf Hitler se căsătorise cu credincioasa Eva Braun. O zi mai târziu, la 30 aprilie 1945, Hitler împreună cu soţia sa s-au sinucis. În conformitate cu ordinele date de el, trupurile au fost imediat incinerate. O zi mai târziu, la 1 mai 1945, Joseph Goebbels, devenit după moartea lui Adolf Hitler *Reichskanzler*, s-a sinucis împreună cu soţia lui, Magda, şi copiii lor.

Conform ultimelor dispoziţii ale lui Hitler, la moartea sa, succesor în calitate de Cancelar, Reichspräsident al Germaniei şi comandant suprem al Wermacht-ului a devenit amiralul Karl Dönitz. Acesta a putut să iniţieze actele de capitulare. Cartierul său general era în Flensburg, în apropiere de graniţa cu Danemarca.

La 2 mai 1945, generalul Helmuth Weidling, comandantul Corpului LXI Panzere şi al garnizoanei Berlinului, a capitulat în faţa generalului-locotenent Vasili Ivanovici Ciuikov, deci în faţa URSS.

La 4 mai 1945, în localitatea Lunenburg, amiralul Hans-Georg von Friedeburg, comandantul Marinei de Război germane a semnat, alături de alţi ofiţeri germani, capitularea în faţa mareşalului englez Montgomery. Atunci amiralul von Friedeburg a iscălit capitularea pentru armata germană din nord, din Benelux şi din insulele germane.

La 5 mai 1945 s-a semnat capitularea şi de către forţele germane din Bavaria şi din sud-vestul Germaniei, în faţa forţelor armate USA, în localitatea Haar de lângă München.

Apoi, la 7 mai, la Reims, în Franţa, a urmat un alt act de capitulare. De data aceasta se referea la toate forţele germane. El a fost semnat în faţa generalului american Eisenhower de către mareşalul Alfred Jodl şi de amiralul von Friedeburg, cu autorizarea amiralului Karl Dönitz.

În fine, la 8 mai 1945, la Berlin au început discuţiile oficiale pentru semnarea documentului final prin care se consemna capitularea generală a tuturor forţelor militare, politice şi diplomatice ale Germaniei. Deoarece discuţiile s-au prelungit, actul a putut fi semnat în forma sa finală, general acceptată, abia la ora 1 dimineaţa din ziua de 9 mai 1945, ora Europei Centrale.

Cu aceasta se încheia războiul victorios împotriva Germaniei naziste şi a forţelor ei militare aflate în vestul Europei.

A existat însă o continuare a luptelor unităţilor naziste în Cehoslovacia în jurul oraşului Praga. Acestea au continuat până în ziua de 12 mai 1945, când unităţile militare sovietice ale Frontului 2 ucrainean, comandate de mareşalul Rodion Malinovski, au cucerit oraşul şi l-au luat prizonier pe generalul trădător Andrei Vlasov.

I. V. Stalin promisese anglo-americanilor că, la trei luni după victoria împotriva Germaniei, după încetarea războiului în Europa, URSS va intra în război împotriva Japoniei imperiale. Şi-a respectat cuvântul. A transferat pe frontul din Extremul Orient patru armate sovietice de pe frontul european. Pentru comanda lor supremă a fost trimis un membru al statului-major, mareşalul Alexandr Vasilevsky, iar pentru conducerea efectivă a operaţiunilor militare în teren au fost trimişi mareşalii Rodion Malinovski şi Kirill Afanasievici Mereţkov. Astfel, mareşalul Alexandr Vasilevski, comandant suprem al forţelor militare sovietice din Extremul Orient, la începutul lunii august 1945, avea o superioritate netă asupra armatei japoneze a Kwuantungului, comandată de generalul Otozō Yamada. Sovieticii aveau circa 1,5 milioane militari faţă de 1 milion existenţi în armata japoneză de acolo, 26.000 de tunuri (între care se găseau Katiuşa) contra 5.360; 5.500 de tancuri (între care se găseau faimoasele T34 şi uriaşele I.V. Stalin) contra 1.155 japoneze; 3.900 de avioane sovietice faţă de 1.800 japoneze. Alături de aceste forţe, japonezii mai aveau şi o brigadă de kamikaze.

La data de 5 august 1945, mareşalul Vasilevski a raportat că poate începe atacul. Stalin a hotărât să aştepte până la data de 9 august, când se împlineau cele trei luni de la victoria asupra Germaniei, conform obligaţiilor asumate. Dar între timp a venit surpriza. În ziua de 24 iulie 1945 i s-a comunicat noului preşedinte al USA, Harry Truman, că bombele atomice sunt pregătite. Ca urmare, Truman a continuat să pună în practică ordinul predecesorului său, Roosevelt. În pofida opoziţiei unor generali şi savanţi din USA, el a ordonat ca la 6 august 1945 să fie bombardat oraşul Hiroshima, iar la 9 august Nagasaki. Bombardamentele atomice nu au avut efectul aşteptat asupra Japoniei. Populaţia din restul ţării a aflat mai târziu, după capitulare, despre bombardamente şi efectele lor abominabile.

În schimb, s-a aflat imediat despre marele succes al Armatei Roşii.

În ziua de 9 august 1945, ea s-a prăvălit peste Mongolia exterioară şi Manciuria. A zdrobit armata japoneză, comandată de generalul Otozō Yamada. De asemenea, au fost distruse şi celelalte unităţi militare japoneze de pe teritoriul Mongoliei şi al Imperiului Manchuko, cele din Sahalin şi cele din Kurile.

În Japonia, factorii de decizie au luat la cunoştinţă despre acest dezastru militar pe care încercaseră să-l evite pe căi diplomatice. Drama a fost uriaşă. Fiecare familie din Imperiul Nipon avea cel puţin un membru al ei care lupta în China. În acele condiţii, mikado-ul Hirohito (1926-1989) a convocat consiliul militar suprem al ţării, format din 6 membri. Din aceştia, 3 au votat pentru încetarea imediată a războiului şi capitulare, iar alţi 3 pentru continuarea luptei. Mikado-ul numise anterior un nou premier, pe baronul amiral Kantarō Suzuki, imediat după debarcarea americană şi înfrângerea japonezilor în Okinawa. Suzuki făcea parte din tabăra pacifistă, dar nu reuşea să impună un consens guvernamental în vederea ieşirii Japoniei din război. În ziua de 14 august 1945 împăratul a convocat instanţa supremă din imperiu, un „Gozenkaigi", un „Consiliu al bătrânilor", pentru a se lua o decizie finală în legătură cu încetarea războiului.

După ce a ascultat punctele de vedere ale celor prezenţi, unii fiind pentru continuarea luptei chiar cu riscul extincţiei Japoniei, mikado-ul a luat cuvântul şi a tranşat problema. A încheiat discuţiile, spunând că el decide încetarea războiului, iar ceilalţi trebuie să se supună.

Cuvântarea împăratului, în sensul capitulării Japoniei, a fost radiodifuzată a doua zi la prânz. Dar foarte puţini au înţeles mesajul, deoarece el a fost transmis într-un limbaj ermetic, folosit în palatul imperial şi în lumea samurailor şi în el nu a apărut cuvântul capitulare. Totuşi, ulterior a fost însoţit de o explicaţie a postului de radio.

Iată emoţionantul discurs al împăratului Japoniei, înregistrat şi difuzat la radio:

Istoria de lângă noi

Memă contra genă

Florin Radu PINTEA

În urmă cu aproximativ 4 miliarde de ani, pe Pământ, supa cosmică a ales cumva calea carbonului, replicatori, gene, cromozomi, macromolecule, celule, zigoţi, nevertebrate, vertebrate – biologie.

Astăzi, sub presiunea memetică a informaţiilor şi sub efectul „convergenţei gândurilor" (1), iată că avem în faţă un macaz care, după, repet, 4 miliarde de ani de supremaţie greu încercată a biologiei, este gata să ne trimită întreaga „garnitură" înapoi în Timp, pe drumul siliciului, fiindcă ce altceva înseamnă cristal, tranzistor, tiristor, chip, microchip, nanochip decât *mineral?* Adică *non viu...* iar noi, omenirea, iată-ne acarul gata să tragă de pârghia fatală pe drumul drept ca o cale ferată şi la fel de intolerant, către o destinaţie care înfioară sau care ar trebui să înfioare.

Deci, genă sau memă? (2) Lăsăm gena egoistă să-şi mai vadă şi în continuare de lupta ei feroce şi subtilă pentru supravieţuire sau impunem (de pildă, cu masca, vaccinul, puşcăria şi pistolul la tâmpla tuturor) mema altruistă matriţând prin teroare sistemul limbic (în sens Machado)? Ce importanţă mai are că tehnologia uzurpă teologia, când voturile smulse pe criterii pur emoţionale prin tot felul de chestionare (FB este un astfel de instrument de radicalizare şi încă unul foarte eficient) la nivel planetar arată clar o predispoziţie tot mai prezentă şi mai vizibilă, eu aş zice şi mai jenantă, pentru acceptarea în totalitate şi fără discernământ a rigorilor, desigur, fără iz umanist, impuse de paradigma digitală?

Ceea ce vedem astăzi în jur, fie că ne entuziasmează sau ne îngrozeşte, fie că ne amuză sau ne revoltă, nu este nimic altceva decât rezultatul tuturor microdeciziilor noastre luate de-a lungul vremii, însumate. Tehnologia şi democraţia digitală, lesne accesibile oricui, permit, încurajează şi în curând chiar vor forţa la exprimarea acestor „sufragii" indiferent dacă subiectul sondajului este evaluarea (desigur, digitală a) operatorului uman de la Vodafone, lungimii tocurilor cui sau scurtimii tivului la fustă. Algoritmii inteligenţei artificiale vor culege (au cules), vor sorta (au sortat) şi vor interpreta imensul volum de date şi vor servi (au servit) reci rezultatele pe care şi un orb poate să le vadă etalate peste tot.

Cred că sau nimeni nu e de vină că s-a ajuns până aici sau că toţi suntem la fel de vinovaţi şi, într-un fel atipic, trebuie să ne asumăm consecinţele, oricât ar fi ele de negre. *Quo vadis, Domine?* Ce va face acarul?

Nu te întreba, deci, pentru cine bat clopotele. Nu te întreba cine e acarul. Fiecare dintre noi în fiecare clipă a vieţii sale este acarul supus terorii de a lua o decizie. Gena egoistă sau Mema altruistă? Dacă soluţiile extreme par egal de inacceptabile pentru un grup relevant de decidenţi politici din bazinul electoral cu vârsta corespunzătoare pentru o asemenea responsabilitate, cea de-a treia ar fi amânarea cu cel puţin 50 de ani a Marii Basculări. Altă generaţie biologică să decidă ea, sub presiunea memetică (3) de atunci, cărei linii îi va preda supremaţia. Vigilent, acarul poate aştepta la post ca o santinelă incoruptibilă fără să ia nicio măsură de trafic. Deocamdată.

Fiindcă tot veni vorba de trafic: Frânarea bruscă prezintă pericole grave în circulaţie... *orice* fel de circulaţie. Cine nu e convins, poate întreba orice poliţist... e uşor azi, sunt din abundenţă, cu instrucţiuni, din păcate, atipice pentru statutul meseriei lor. Fiindcă despre asta e vorba: ostentativă, după părerea mea, o frauduloasă şi violentă frânare a tuturor funcţiilor civilizatoare, care va avea drept efect imediat alterarea tuturor subtilelor interdependenţe la toate nivelurile, plecând de la macrosocial, microsocial, familial, biologic, şi în fine – şi cel mai periculos dintre toate – *mental*.

Argumentul cel mai des invocat în orice mediu, indiferent că e plebeu sau academic, este *adaptabilitatea,* în sintagma „n-avem ce face, trebuie să ne adaptăm". Foarte bine, dar acesta e un proces natural, de durată, ce trebuie lăsat exclusiv în seama Naturii. Puterile sau Puterea care vrea peste noapte să împingă Totul într-o altă dimensiune dintr-o altă lume, au comis samavolnicia obraznică şi absurdă de a sugruma toate libertăţile omului, umilindu-l, înjosindu-l şi ridiculizându-l în ultimul hal, sub pretexte de steag fals, supralicitând mult prea mult impactul memetic (pur informaţional) pe care şi l-ar fi dorit aliatul cel mai de preţ în asaltul contra genei.

În câteva luni de zile, aceşti pioni mai sus citaţi şi corifei ai unei noi ere controlate prin mijloace nenaturale au încercat să răstoarne 4 miliarde de ani de evoluţie, replicare şi salturi genetice. Ei speră secret că prin violenţa şi brutalitatea unui asemenea act, mema Schimbării să-şi impună amprenta în viitorii cromozomi, basculându-ne pe toţi într-un Absurdistan virtual, sintetic, fără mâner, volan sau şofer.

Jalnică, patetică tentativă! Mizerabilă şi josnică! Scala, ce-i drept, e una mitologică. Dar mitul, după spusele lui R. Barthes, nu este altceva decât o exagerare. Una care deja a durat prea mult. Însă, din fericire, tot astfel cum nu se poate separa protonul de neutronul din atom, cum nu se poate separa Sfânta Treime, tot aşa e o nebunie să încerci să asmuţi mema contra genei. Din lucrarea lor împreună, din echilibrata lor osmoză va lua naştere rostul just nu doar pentru cei capabili să-l descifreze.

Trufaşii acestei lumi au crezut că radicalismul digital (acceptat cu entuziasm de populaţie) a pregătit îndestul calea pentru iobagizarea spiritului. Numerele mari, traducând prin mapări matematice pulsaţiile emoţiilor, par a le da dreptate şi a spune mai departe povestea. Cui îi va mai păsa s-o asculte... Să nu ne amăgim... într-un interval de timp suficient de lung, ceea ce azi înţelegem prin „viaţa online" va deveni, din surogatul care este, singura opţiune din meniu. Impunerea prin obligativitate (denumită şi *consimţământ viciat* în vechea justiţie şi înfierat de aceasta) a păstrării distanţării dintre oameni sub pretextul mult dilatat al reducerii riscurilor de „contaminare", chiar dacă e întâmpinată cu proteste, destul de debile, din păcate, va deveni normă relevantă statistic acceptată şi va şi dobândi în scurtă vreme chiar statutul de *memă dominantă.*

În încercarea noastră de a verbaliza cumva esenţa chestiunii, am crezut de cuviinţă a observa insistenţa psihotică de prelungire a „stării de asediu" asupra libertăţilor fundamentale destul cât mema (fals) „altruistă" (4) să se replice, într-o tentativă, prin mimetism, de copiere a replicării genetice. Lucru ce nu s-ar putea face, deoarece mema şi gena sunt din clase diferite. (5) Şi, cu toate astea, prin replicare, fie ea şi falsă, sub presiune memetică, adică artificial, s-ar putea bascula macazul evoluţiei invocat mai sus spre Drumul Siliciului, al nisipului, al oaselor...

Câţiva pioni sunt preocupaţi de ce va face până la urmă un proverbial acar... pe care să arunce vina – nu-l numesc, pentru a nu stârni altă zaveră care să ducă la cine ştie ce altă fandacsie.

Note

1. Nainer Gheorghe, *Creaţia şi evoluţia Universului, a vieţii şi a omului pe Pământ,* Ed. Printech, Bucureşti, 2020

2. În cartea sa *Gena egoistă*, publicată în 1976, biologul Richard Dawkins a definit *mema* ca pe o unitate de informaţie culturală moştenită folosită şi transmisă mai departe de individ. Este un concept evoluţionist alternativ.

3. R. Brodie consideră că această *unitate de informaţie* (abstractă) care se poate transmite prin comunicare e capabilă să influenţeze comportamentul uman. Mema ar fi un veritabil „virus al minţii", uşor transmisibil de la o persoană la alta, manipulându-le întrutotul tot comportamentul ulterior. Nu toate ideile se replică, deci nu toate sunt meme. Tendinţa mondială mai mult sau mai puţin ocultă este de a impune cu forţa o astfel de idee suficient de mult timp pentru a se replica la următoarea generaţie şi de a deveni memă dominantă, chiar dacă din punct de vedere etic vectorul evoluţionist este contrar celui genetic. În mod natural, memele şi genele sunt într-o relaţie osmotică, alteori însă se pot afla în opoziţie. Această opoziţie este exploatată astăzi cu hotărâre feroce de cei care vor să facă *tabula rasa* din toată Civilizaţia Clasică. Se urmăreşte reconstruirea în mintea omului a anumitor modele de reacţie faţă de mediu şi de resetare a relaţiilor şi reflexelor individului cu mediul înconjurător. Aceste reacţii individ-realitate, individ-individ sau individ-grup, filtrate prin grila eficienţei practice dovedite, în timp se stabilizează şi se manifestă prin comportament sistematic repetat, exersat şi perfecţionat, prin care individul, după reevaluare (forţată în cazul nostru) îşi reajustează prin optimizare priorităţile ce ţin de supravieţuire pură.

4. Dr. Luiz Machado sugerează că funcţia primară a sistemului limbic este ceea ce el numeşte S.A.P./S.A.P.E. prescurtare de la Autoconservarea Individului/Conservarea Speciei. Acest comutator fundamental se activează de la sine, basculând sub stimuli a căror acţiune profund antagonistă rămâne încă un mister. Este evident că exercitarea terorii memetice ar putea strica echilibrul limbic care atâta amar de vreme a luat cele mai înţelepte decizii pe calea evoluţiei într-un mediu extrem de dur şi de concurenţial.

5. Amândouă sunt imanent replicative, dar gena este replicativă la nivel biologic, iar mema este replicativă la nivel cultural. Naturile lor sunt diferite.

***După ce ne-am gândit profund** la tendinţele generale din lume şi la condiţiile de azi din Imperiul Nostru, am decis să procedăm la o rezolvare a situaţiei prezente prin recurgerea la o măsură extraordinară.*

Am ordonat Guvernului Nostru să comunice Guvernelor Statelor Unite, Marii Britanii, Chinei şi Uniunii Sovietice că Imperiul Nostru acceptă prevederile Declaraţiei lor comune.

A ne strădui pentru prosperitatea şi fericirea comună a tuturor naţiunilor, precum şi pentru securitatea şi bunăstarea supuşilor Noştri este obligaţia solemnă care ne-a fost transmisă de către Strămoşii Noştri Imperiali şi care stă aproape şi de inima Noastră.

Într-adevăr, am declarat război Americii şi Marii Britanii din sincera noastră dorinţă de a asigura Japoniei autoconservarea, iar Asiei de Est stabilitatea, fiind departe de gândul Nostru încălcarea suveranităţii altor naţiuni sau angajarea într-o expansiune teritorială.

Deja războiul durează de aproape patru ani. În ciuda faptului că fiecare a făcut tot ce i-a stat în puteri – lupta vitejească a militarilor şi forţelor navale, seriozitatea şi hărnicia funcţionarilor Statului şi munca devotată a celor o sută de milioane de supuşi ai Noştri – starea războiului nu a evoluat în avantajul Japoniei, în timp ce tendinţele generale ale lumii s-au întors toate împotriva intereselor ei.

În plus, inamicul a început să folosească o nouă bombă, cea mai crudă, a cărei putere de distrugere este incalculabilă şi care a luat numeroase vieţi nevinovate. Dacă am continua lupta, nu numai că rezultatul ar fi prăbuşirea şi dispariţia naţiunii japoneze, dar ar putea duce chiar la totala dispariţie a civilizaţiei umane.

Aceasta fiind situaţia, cum am putea Noi să salvăm milioanele de supuşi ai Noştri sau să ne arătăm în faţa sfintelor spirite ale Strămoşilor noştri? Acesta este motivul pentru care am ordonat acceptarea prevederilor din Declaraţia Comună a Puterilor…

Înainte cu o noapte de radiodifuzarea mesajului împăratului de capitulare a Japoniei, câţiva ofiţeri tineri furioşi au intrat în palat cu dorinţa de a-l detrona sau ucide pe mikado, sau măcar pe membrii pacifişti ai guvernului, vrând să se opună capitulării. Conspiraţia lor nu a reuşit. În ziua de 2 septembrie 1945, în golful Tokyo, pe vasul Missouri, japonezii, reprezentaţi de ministrul de Externe Mamoru Shigemitsu şi de generalul Yoshijirō Umezu, au semnat principalul act de capitulare în faţa generalului Douglas Mac Arthur, comandantul suprem al forţelor din Oceanul Pacific.

Cu acest act s-a încheiat seria marilor războaie din secolul al XX-lea. De 75 ani nu a mai izbucnit un război mondial şi sperăm să nu mai izbucnească vreunul.

Istoria de lângă noi

Renaşterea unionismului

Octavian ŢÂCU

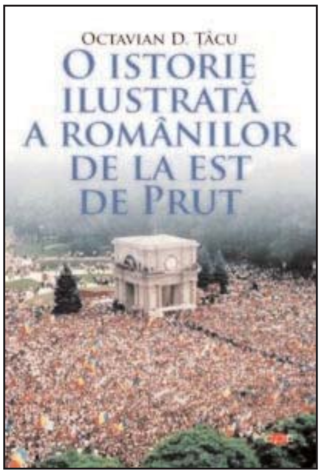
„A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra dominaţiunii ruseşti.” Mihai Eminescu

Sportiv de performanţă, istoric şi politician, acum deputat, preşedinte al Partidului Unităţii Naţionale, Octavian Ţâcu a mai fost prezent în revistă, în numărul din august 2019, printr-un interviu luat de Raia Rogac, interviu inclus apoi în cartea Raia Rogac, *Zidari întru veşnicirea Neamului, Convorbiri, recenzii, eseuri*, Ed. Zodia Fecioarei, Piteşti, 2020, nr. 20 în Biblioteca Revistei *Curtea de la Argeş*. Reproducem în continuare discursul său în Parlamentul Republicii Moldova din 19 noiembrie 2020 (aşa cum l-am primit de la dna ambasador Iuliana Gorea Costin). Discursul a mai apărut şi în alte locuri în România, de pildă, pe site-ul Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, https://uzp.org.ro/. (Gh. Păun)

După alegerile prezidenţiale 2020, dar mai ales după primul tur, am auzit multe atacuri, denigrări, ironii şi zeflemea la adresa unionismului şi unioniştilor. Unii au zis că am murit, alţii că am luat prea puţine voturi, unii ne-au criticat că am susţinut-o pe Maia Sandu, chiar dacă am fost foarte expliciţi în acţiunea noastră de susţinere, alţii sau probabil chiar aceiaşi ne-ar fi criticat dacă n-o susţineam. Unionismul n-a murit, nici n-a luat puţin, cu atât mai mult nu s-a culcat sub alţii. Unionismul a renăscut în aceste alegeri. Din trei motive:

1. Partidul Unităţii Naţionale a câştigat bătălia unioniştilor şi s-a impus ca cel mai important partid unionist din R. Moldova. A luat în aceste alegeri un număr dublu de voturi faţă de Blocul Electoral „Unirea”, alcătuit din patru (!!!) partide politice, care nici măcar n-au putut aduna voturile celor care au semnat pentru candidatul Dorin Chirtoacă. Orice încercare de a contesta această supremaţie sau a agita construcţii unioniste alternative va fi înţeleasă ca făcătură împotriva unionismului şi continuarea unor tentative instrumentalizate de a scinda forţele româneşti de la Chişinău. Prin urmare, adresez un apel colegial unioniştilor să renunţe la atacurile contra PUN şi să ne susţină pentru consolidarea polului unionist din R. Moldova de pe alte platforme. Nu mai scindaţi unioniştii, altfel nu veţi fi înţeleşi!

2. Votul din 1 noiembrie 2020 a fost unul polarizat şi afectat de manipulare, bani şi minciună, prin urmare, el nu reflectă adevărata esenţă a votului cetăţenilor din R. Moldova. Două subversiuni mediatice şi propagandistice, de factură şi origine diferită, au prefigurat rezultatul din primul tur. Prima, că Igor Dodon poate câştiga din primul tur, cea de-a doua, că în turul doi pot accede Igor Dodon şi Renato Usatîi. Prin urmare, o mare parte a votului unionist a fost unul util, s-a dus spre Maia Sandu pentru a exclude riscurile scenariilor de mai sus. Am atenţionat repetat în campania electorală că aceste construcţii mediatice au generat o eroare de percepţie şi judecată, dar fricile au prevalat. Rămâne să întreb unioniştii, dacă înţeleg ce-ar fi însemnat pentru România, pentru PUN şi pentru unionism dacă aveam 10-15 – 20 % în primul tur? Poate îmi răspundeţi până la alegerile parlamentare. Acum doi ani unionismul era ca şi inexistent, folosit şi răsfolosit în diverse scopuri şi de diverşi indivizi. L-am ridicat din praf, deci rămân mulţumit de faptul că aproape 30 de mii de moldoveni au rămas fideli idealului de reîntregire, pe care sper să-l sporim pe măsură ce proiectul nostru politic va fi pe deplin înţeles.

3. Unirea cu România este mai actuală ca niciodată. Ce s-a reuşit la 15 noiembrie a fost sinergia câtorva elemente, care nu se vor repeta: ura contra lui Dodon, unificarea proeuropenilor şi unioniştilor (Pro-Europa, Pro-România), campania exemplară organizată de PAS şi imaginea Maiei Sandu. Dar asta nu rezolvă viitorul R. Moldova. Am pus chezăşie unionismul pentru Maia Sandu pentru că nu puteam admite un al doilea mandat pentru Igor Dodon. Însă adevărata cale pentru salvarea R. Moldova este folosirea acestui mandat şi a viitoarelor alegeri parlamentare pentru integrarea cât mai rapidă prin România în Uniunea Europeană şi NATO. Nu există altă opţiune. Toate victoriile obţinute odată la zece ani de forţele europene şi româneşti la Chişinău sunt cu regularitate contracarate de interferenţele Moscovei, care readuce permanent R. Moldova în sfera sa de influenţă. Valul de renaştere din anii 1989-1991 a fost frânt de războiul de la Nistru, revenirea la „moldovenism” şi acţiunile trădătoare ale lui Snegur şi Roşca. A doua tentativă de „europenizare”, din 1998-2000, s-a încheiat cu venirea la puterea a regimului Voronin, care a readus marasmul sovietic şi influenţa Moscovei. Cu ce s-a terminat elanul „alianţelor pentru integrare europeană” am văzut: întâi rivalitatea dintre Filat şi Plahotniuc, apoi instituirea regimului Plahotniuc – Dodon – Şor, care odată debarcat, s-a finalizat cu întărirea regimului Dodon şi a influenţei Kremlinului. Şah şi aproape mat pentru români, europeni şi americani. Noroc de poporul R. Moldova care s-a ridicat admirabil pentru a-şi apăra democraţia şi libertatea. Dar ce facem cu acest elan, doamnă Maia Sandu? Îl punem în slujba PAS-ului sau îl folosim pentru un ideal măreţ în interesul cetăţenilor R. Moldova?

N-am nicio iluzie în privinţa faptului că Rusia va reveni cât de curând în cărţi şi va ţese o linie de rezistenţă contra votului proeuropean şi românesc al R. Moldova. A făcut-o de fiecare dată în raport cu România timp de aproape 200 ani şi o va face cu atât mai mult împotriva R. Moldova, care este descoperită şi ciuruită în sistemul de apărare şi securitate asemeni unui caşcaval olandez. Asta trebuie să se înţeleagă la Chişinău, Bucureşti şi în marile capitale occidentale.

Misiunea unioniştilor abia începe, pentru că noi am avut în această campanie cea mai clară viziune asupra viitorului R. Moldova, oferind un proiect de bunăstare, prosperitate şi securitate tuturor cetăţenilor prin integrarea în România şi structurile de apărare şi securitate NATO. Am dat votul nostru anti-Dodon, pro-Europa şi pro-România. Acum chem cetăţenii din R. Moldova, cei cu drept de vot din România şi din Diasporă să ne susţină şi să se solidarizeze în jurul idealului nostru politic – reunirea cu România. Dacă nu veţi înţelege până la alegerile parlamentare acest lucru, vom fi pierduţi, iar Diaspora nu va mai avea pe cine salva. Pentru că vom fi cu toţii acolo!

Poezie fără frontiere

Traduceri de Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG şi Germain DROOGENBROODT

Traversare
Germain Droogenbroodt

**Iarna îşi aşterne frigul
biciuind crivăţ şi piatră
şi decembrie îngheţat
se strecoară printre ramuri**

**luna palidă, albită
agăţată în zidul nopţii
pare oglinda unui timp
licărind din ochi sleiţi
de argint abandonat
printre aştri:
creiţari de dat arvună
pentru o trecere de an.**

Bdin* XVI
Ivan Hristov (Bulgaria)

**Azi,
18 martie,
a fost o zi senină
de primăvară.
Azi
nimeni
n-a ucis
pe nimeni
n-a ocărât nimeni
pe altcineva.
Când am trecut pragul
bisericii
ca să mă rog
mi s-a părut c-aud
vocile
celor
duşi.
Ploaia curgea
în lacrimi
din ochii
lui Dumnezeu.**

*** numele medieval
al oraşului bulgar Vidin**

Ultima cântare
Miguel Hernández (Spania)

**Spoită, nu golită:
spoită-i casa mea
în tonul marilor
pasiuni şi suferinţe.**

**Va reveni din plânset
pe unde a fost purtată
cu masa ei stingheră
cu patul zgomotos.**

Vor înflori săruturi pe perne.

**Şi-ncolăcit pe trupuri
cearşaful răspândi-va
ameţitoarea-i boare
de iederă în noapte.**

**Ura se va îmblânzi
în spatele ferestrei.**

Va fi o gheară blândă.

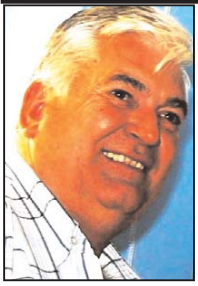
Lăsaţi-mi doar speranţa.

Amrutlal*
Udayan Thakker (India)

**Cu cerneală verde, uneori roşie
şi-a scris cândva Amrutlal poeziile,
trecându-le pe curat, foarte atent,
într-un jurnal legat în piele.
Îl bântuia, din când în când, coşmarul
că ar muri de ciumă, timpuriu,
iar poeziile sale ar rămâne
uitate, nedescoperite.
Dar Amrutlal a avut viaţă lungă.
(Mi-a fost prieten.)
În anii care i-au fost daţi,
a apucat să vadă
cum se năştea propria lui
Culegere de Poezii
dar şi cum ele
au îmbătrânit şi au murit.**

*** Numele de persoană
(literal: *Nemuritorul*)**

Istoria de lângă noi

Continuitatea creştinismului în spaţiul etnic al Daciei (II)

Florian COPCEA

Nu este lipsit de importanţă faptul că descoperirile arheologice recente susţin fără echivoc existenţa unor urme ale prezenţei unor comunităţi umane, încă din perioada cucuteniană, ceea ce certifică în spaţiul de mai târziu al geto-dacilor existenţa unor structuri organizatorice, politice şi religioase. Descoperirea de la Ripceni (Botoşani), templul cu o vechime de aproximativ 7.000 de ani, unic în arealul culturii Cucuteni, este o dovadă certă că aici a existat leagănul unei civilizaţii misterioase, din care şi-au tras originile strămoşii noştri direcţi geto-daci. Un alt exemplu îl constituie descoperirea celui mai vechi oraş, ridicat pe la anul 4.200 î.Hr., la Turdaş (Hunedoara), deci cu mult înainte de ridicarea piramidelor din Egipt. Aşezarea, de numele căreia sunt legate şi celebrele tăbliţe de lut de la Tărtăria, descoperite în 1961, dar şi multe alte artefacte, aduce probe indubitabile referitoare la riturile şi credinţele păgâne (transmise generaţionalist în cultura geto-dacilor) ale unei populaţii autohtone sedentare.

Revenind, schimbările etno-economice care au urmat în timpul regelui erudit Deceneu – „bărbat vrăjitor, care umblase multă vreme prin Egipt, învăţând acolo unele semne profetice, datorită cărora susţinea că tălmăceşte voinţa zeilor. Ba încă, de la un timp era socotit şi zeu, aşa cum am arătat când am vorbit de Zalmoxis. Ca o dovadă de ascultarea ce i-o dădeau geţii este şi faptul că ei s-au lăsat înduplecaţi să-şi stârpească viile şi să trăiască fără vin” (Strabon, *Geografia*, VII, 3, 11). Iordanes descrie în termeni elogioşi rolul cultural şi religios jucat de înţelept în instruirea spirituală a stratului social superior dominat de *sacerdoţi* şi *tarabostesi* daci: „Observând înclinaţia lor de a-l asculta în toate şi inteligenţa lor nativă, el i-a iniţiat în aproape toată filosofia, căci era maestru priceput în aceasta. El i-a învăţat etica, dezvăţându-i de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în fizică, făcându-i să trăiască potrivit cu legile naturii, pe care goţii [geţii] transcriindu-le le păstrează până azi [sec. VI d.Hr.] cu numele de *belagines;* i-a învăţat logica, făcându-i superiori celorlalte popoare în ce priveşte mintea; arătându-le practica, i-a îndemnat să-şi trăiască viaţa în fapte bune; demonstrându-le teoria, i-a învăţat să contemple cele 12 semne ale zodiacului, iar prin ele mersul planetelor şi toată astronomia, lămurindu-i cum creşte şi scade discul lunii şi cu cât globul de foc al soarelui întrece măsura rotunjimii pământului şi le-a expus sub ce nume şi sub ce semne cele 345 de stele trec de la răsărit la apus, ca să se apropie sau să se depărteze de polul ceresc. Vezi ce plăcere [este] ca nişte oameni prea viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filosofice, când mai aveau puţin răgaz de războaie. Puteai să-l vezi pe unul cercetând poziţia cerului, pe altul proprietăţile ierburilor şi ale arbuştilor, pe acesta studiind creşterea şi scăderea Lunii, pe celălalt observând eclipsele soarelui şi cum, prin rotaţia cerului, Soarele vrând să atingă regiunea orientală, este adus înapoi în regiunea occidentală. Getul se linişteşte de îndată ce primeşte explicaţia acestor lucruri. Aceasta şi multe altele, învăţând Deceneu pe geţi, prin ştiinţa sa, a strălucit în mijlocul lor ca o adevărată minune” (*Getica*, XI, pp. 69 – 70).

În sensul celor menţionate se poate admite că sub Deceneu în statul dac a avut loc o primă reformă socială şi religioasă ale cărei implicaţii s-au simţit puternic în educaţie, venerarea lui Zalmoxis şi înlăturarea influenţelor străine pătrunse în spiritualitatea geto-dacică, cum ar fi, de pildă, cultul dionisiac, făcând parte intrinsecă din aceasta. Un al merit al lui Deceneu este cel referitor la reorganizarea societăţii geto-dace şi, pe această cale, a transformării statului geto-dac tradiţional-arhaic, în stat teocratic, acesta păstrându-şi caracterul distinct şi în timpul regelui Decebal.

După anul 271, când a avut loc controversata retragere a armatei şi administraţiei din regiunea carpato-danubiano-pontică (provincie romană între anii 106 – 271 d.Hr.), operaţiune condusă de Lucius Domitius Aurelianus (214 – 275 d.Hr.), născut la Sirminium, în Moesia Superior, proclamat împărat de legiunile de la Dunăre în anul 270 d.Hr., justificată de criza accentuată a Imperiului Roman şi de strategia Romei de a întăriri frontierele „invizibile” ale acestuia, Dacia nu a devenit o „Terra deşertă”, cum pretind adepţii teoriilor migraţioniste. La abandonul Daciei au contribuit în mare măsură invazia popoarelor migratoare şi presiunile exercitate de dacii liberi. Istoriografia românească deţine o mulţime de dovezi care atestă clar atât continuitatea proto-românilor pe teritoriul vechii Dacii, cât şi continuarea acţiunii de propagare a creştinismului. Cu toate acestea, autohtonii au rămas devotaţi tradiţiilor şi obiceiurilor tradiţionale, de exemplu, păstrarea cimitirelor de incineraţie până în secolul V, descoperite, printre alte localităţi, în Crivina, Godeanu, Gruia şi Nicolae Bălcescu (judeţul Mehedinţi), Cârna, Desa, Padea, Mărăcinele, Săpata, Săcuţa şi Verbicioara (judeţul Dolj), Tismana şi Vârtopu (judeţul Gorj), Râmnicu Vâlcea, Korbovo (Serbia), Visag (judeţul Timiş), Bistriţa-Năsăud şi Satu Nou (judeţul Vaslui).

Papa, admirând *Madonna Romena*, lucrare de Doina Botez

De asemenea, există indicii că în unele zone ale Daciei Romane incineraţia se practica concomitent cu inhumaţia. Mormintele descoperite în anul 2008 în necropola din Apulum ne furnizează informaţia că cele două ritualuri funerare se aplicau în paralel în acest cimitir roman. Desigur că s-ar putea face unele speculaţii asupra mormintelor respective cu privire la datare şi etnicitate, dar dacă luăm în calcul faptul că mormintele de inhumaţie sunt în număr de douăzeci şi unu, în timp ce cele de incineraţie sunt numai patru, am putea să tragem concluzia că aici s-a aflat o comunitate cu populaţie mixtă.

Se cuvine să nu ignorăm informaţia că abandonarea Daciei a început între anii 267 – 268, sub împăratul de origine dacă Gallienus, şi nici să nu luăm în consideraţie copia hărţii romane *Tabula Peutingeriana*, datând din preajma anului 330 d.Hr., când împăratul Constantin cel Mare decide strămutarea capitalei Imperiului Roman de la Roma în Bizanţ, şi în care sunt menţionate aproape 90 de aşezări geto-dacice în stânga şi în dreapta Dunării. Descoperirile arheologice documentează prezenţa fără întrerupere a populaţiei daco-romane în spaţiile din sudul şi nordul Dunării, de la Drobeta până la Spanţov, la răsărit de Olteniţa (judeţul Călăraşi), în Transilvania, la Sarmizegetusa, fosta capitală a provinciei, acestea aparţinând în special culturii de tip Sântana de Mureş.

Retragerea aureliană, deşi a produs schimbări mai mult sau mai puţin benefice în interiorul culturii materiale şi spirituale tradiţionale a autohtonilor, a deschis calea eliberării Daciei de sub stăpânirea Imperiului Roman. Totodată, datorită măsurilor impuse de Aurelianus, prin reformele administrative şi economice promovate, statul imperial roman va fi tot mai mult consolidat. Ca urmare a mutaţiilor etno-culturale survenite, viaţa spirituală a romanilor cunoaşte, la rândul ei, transformări de anvergură: cultul zeului soare, *sol invictus*, este ridicat la rangul de religie şi are loc o reformă monetară (emisiuni de aur, argint şi aramă) care, susţin izvoarele antice, a revigorat situaţia economică a Romei. În acelaşi context sunt de reţinut şi informaţiile potrivit cărora Aurelian a relocat garnizoanele militare şi aparatul administrativ în noua Dacie Aureliană, cu capitala la Serdica (azi Sofia). În concluzie, viaţa spirituală a societăţii latinofone, aşa cum o atestă materialul descoperit în şantierele arheologice situate în limesul dunărean, şi-a continuat existenţa, supravieţuind tuturor atacurilor venite din partea altor seminţii. Creştinismul (după expresia lui Nicolae Iorga) „dunărean şi balcanic” (ale cărui origini apostolice sunt în afară de orice îndoială, menţinând caracterul latin al civilizaţiei daco-romane), a contribuit, în ultimă instanţă, la formarea şi păstrarea conştiinţei şi identităţii neamului. Constantin Daicoviciu (vezi *Contribuţii la istoria pământului românesc*, Cluj-Napoca, 1970, pp. 522 – 523), considera că „prin creştinismul împăciuitor şi blând, predicat în limba latină şi cucerind pe «varvari», s-a întâmplat nu numai păstrarea romanităţii din Carpaţi, ci şi întărirea şi desăvârşirea acestei romanităţi”. Dar, ne demonstrează inventarul bogat al mărturiilor epigrafice şi istorico-literare paleocreştine, urmaşii dacilor au fost evanghelizaţi treptat de-a lungul secolelor I – III d.Hr., în timp ce avea loc şi procesul de romanizare. Nu trebuie negate în niciun fel dovezile, care îşi atestă valabilitatea şi autenticitatea, care confirmă supoziţia, despre care am mai adus vorba, că aderarea geto-dacilor la creştinism a început chiar înainte de descinderea romanilor în ţinuturile vechii Dacii.

În toată această perioadă, predicarea *Evangheliei* a întâmpinat nenumărate dificultăţi, de la persecuţii sistematice împotriva tuturor autohtonilor sciţi şi traco-daci, aflaţi sub stăpânire romană, convertiţi la noua religie a lui Hristos, până la exterminarea lor martirică. Intrigă constatarea, şi pentru explicarea ei nu putem avea deocamdată nici o explicaţie, întrucât obiectul lucrării noastre este cu totul altul, că la nord de Dunăre nu sunt confirmate cazuri multe de martiraj, aşa cum sunt inventariate în provinciile sud-danubiene ale Imperiului Roman. Primii apologeţi ai creştinismului care de fapt au continuat misiunea apostolică a Sfântului Andrei, considerat drept un „apostol al Thraciei şi Scytiei”, sunt semnalaţi în vremea lui Nero (54 – 68 d.Hr.). O altă prigoană, de răsunet în istoria creştinismului latin, a fost cea condusă în perioada 249 – 251 d.Hr. de Decius, căreia i-au căzut victime martirii de la Niculiţel – Zotic, Atal, Camasie şi Filip, ucişi în cetatea Noviodunum (Isaccea), din Dobrogea, pe la sfârşitul secolului al III-lea şi începutul celui de al IV-lea, jertfa lor sângeroasă adăugându-se celor alţi 36 de mucenici care au pătimit pe pământul românesc pentru harul cu care au slujit cuvântul lui Iisus. Diferende între misionarii creştini şi autorităţile romane, tributare altor credinţe religioase, s-au înregistrat (e drept, execuţii de o mai mică amploare) şi sub împăraţii Gaius Aurelius Valerius Diocletianus (n. între 236/245 d.Hr., Salona, Dalmaţia – d. în jur 312 d.Hr., Spalatum), Gaius Galerius Valerius Maximianus (n. cca. 250 d.Hr., în apropiere de Serdica, probabil la Felix Romuliana – d. 5 mai 311 d.Hr.) şi Flavius Galerius Valerius Licinianus Licinius (n. cca. 250 d.Hr., Romuliana, azi Zaječar, Serbia – d. 325 d.Hr., Thessalonica). Este interesant de reţinut şi faptul că şi din rândul preoţilor daco-romani s-au înregistrat jertfe. În anul 304 d.Hr. preotul Montanus şi soţia sa Maxima, din ordinul guvernatorului Pannoniei Inferioare, Probus, au fost aruncaţi în râul Sava fiindcă au refuzat cu dârzenie să se închine idolilor. La fel s-a întâmplat la 6 aprilie 304 şi cu episcopul Irinel şi diaconul Dimitrie, ei fiind omorâţi la Sirmium (astăzi Sremska Mitroviţa, Serbia). Tabloul martirilor îi mai cuprinde pe Ermil, pe soldaţii Pasicrat şi Valentin care au fost decapitaţi, alături de alţi creştini, fiindcă nu au fost de acord să aducă jertfă zeilor romani, pe soldaţii Marcian şi Nicandru împreună cu alţi 47 de tovarăşi de oaste, cu episcopii de Tomis, Evangelicus, Efrem (în 304) şi Tit (în 323), pe preotul Epictet, pe Nichita (ars de viu la 15 septembrie 369), pe Sava (înecat la 12 aprilie 372, la 38 de ani, în râul Buzău) şi mulţi alţii.

→

Imaginarul artei şi terestrul ştiinţei, fără restricţii nedrepte

Eufrosina OTLĂCAN

Prima parte a titlului, binomul „imaginarul artei – terestrul ştiinţei", cu termenii legaţi prin conjuncţie, mi-a rămas în minte din lectura cărţii *Răni deschise* a lui Solomon Marcus. Cuvântul „imaginar" l-am văzut în sensul eminescian: „Visătorii creează altă lume mai frumoasă, o lume imaginară". Marcus ne-a vorbit, a scris de nenumărate ori, despre artă, despre ştiinţă, despre cultură şi mult despre matematică, în legătură cu toate celelalte. Strădania de a demonstra ce apropie creaţia matematică de cea artistică o depusese şi Petre Sergescu, cu mulţi ani înainte.

Relaţia între artă şi ştiinţă şi atributele care, susţin unii, prin binomul amintit, că le-ar despărţi, trebuie abordată şi în cadrul integralităţii culturii. Aflăm clarificări atât în pagini ale cărţii lui Solomon Marcus, *Răni deschise* (Ed. Spandugino, Bucureşti, 2010), cât şi în *Gândirea matematică,* carte scrisă de Petre Sergescu în anul 1920 (o găsim reluată integral în volumul *Petre Sergescu şi Gândirea matematică,* Editura Eikon, Bucureşti, 2018).

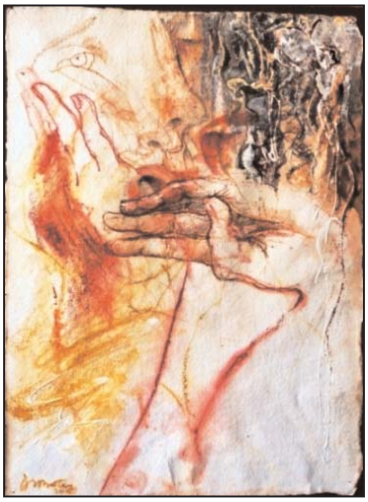
Cultura, scria Marcus, *e totală sau nu e:* „Eu mă refer la această cultură, fără plural, care cred că include toate formele de cunoaştere, toate modalităţile umane de afirmare a spiritului creator, deci intră în cultură şi arta şi ştiinţa şi religia şi ingineria şi alte lucruri".

Dintre ştiinţe, ne axăm în special, aşa cum au făcut-o şi autorii citaţi, pe matematică, şi pentru că a spus-o Kant (1724-1804): „O ştiinţă este ştiinţă decât atât cât conţine gândire matematică", citează Sergescu. Ideea o regăsim la Moisil, exprimată, de exemplu, în felul următor: „Matematica va fi limba latină a viitorului, obligatorie pentru toţi oamenii de ştiinţă. (…) Eu matematica o văd ca ceva larg, care se întinde de la filosofie la inginerie" (*Grigore C. Moisil, un profesor NU ca oricare altul*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1998).

Matematica este un mod de a înţelege lumea. Solomon Marcus, într-o conferinţă ţinută la Giurgiu în 2010, intitulată „Matematică şi cultură", mărturiseşte că Moisil este cel care i-a dezvăluit capacitatea matematicii de a fi un mod de înţelegere a lumii. Matematica are o multitudine de aspecte culturale. Sunt matematicieni care subliniază aspectul artistic al matematicii: *matematica – artă;* Traian Lalescu este unul dintre cei care au accentuat această latură. Matematica poate fi văzută ca istorie. Ficţiunea, evidentă în mitologie, e preluată de literatură, devine necesară regăsirii matematice; este nevoia de a înlocui universul empiric cu „fiinţe" fictive – printre primele dintre ele fiind noţiunile de punct, linie, număr, explică Marcus. Metafora, de asemenea, este comună literaturii şi matematicii. Matematica este un spectacol, matematica este un joc. Există un metabolism între matematică şi celelalte ştiinţe, interacţiunea cu acestea (fizică, chimie, biologie, ştiinţe economice, sociologie, artă, muzică, …). Acesta este modul de a vedea cultura în integralitatea ei, precizat de Solomon Marcus. Aşa am putea explica dezvoltarea şi succesul pe care aceste ştiinţe l-au obţinut prin apelul la metodele matematice.

Cu mai mulţi ani în urmă, în 1973, în *Arta şi ştiinţa. Un mod posibil de a dialoga,* Marcus afirma că, precum arta, „ştiinţa instaurează de multe ori universuri noi, solicită capacitatea de invenţie a savantului. (...) Matematica conduce repede la lumi ale căror legături cu realitatea imediată sunt din ce în ce mai indirecte (dar tocmai prin aceasta mai profunde)."

Îl aflăm şi pe Sergescu remarcând asemănări de profunzime ale domeniilor matematicii, artei şi filosofiei: „E greu de clădit ceva nou în matematică, căci cercetătorul dibuieşte, oarecum, în întunericul lipsei de ajutor al simţurilor şi, astfel, elementele pe care le descoperă sunt toate datorate aproape în întregime muncii pur abstracte. O astfel de creaţie se mai întâlneşte în filosofie şi în artă. Din acest punct de vedere, cele trei discipline, matematica, filosofia şi arta, sunt total înrudite şi se depărtează de metodele de creaţie ale celorlalte ramuri ale cugetării." Sergescu îl citează pe Vito Volterra (1860-1940), cu încheierea pe care marele matematician o face Congresului internaţional de matematică din 1920, de la Strasbourg: „Pentru a scrie o carte de matematică, nu ajunge cunoaşterea ştiinţifică a subiectului, ci trebuie şi un simţ artistic. Cărţile care au străbătut veacurile sunt opere de artă tot atât cât şi opere de ştiinţă." De aici, concluzia ar fi că ştiinţa matematică este rod al creaţiei, tot atât imaginative, cât şi artistice.

Dacă aminteam mai înainte aforismul lui Kant, că o ştiinţă este doar atât timp ştiinţă cât conţine gândire matematică, adăugând şi una din cugetările lui Moisil, „tot ce e gândire corectă este sau matematică sau susceptibilă de matematizare", ajungem din nou la una dintre relatările lui Solomon Marcus dintr-un alt domeniu al artei, muzica. Aflăm că şi teoria muzicii a luat o dezvoltare aparte prin contribuţia matematicii. Reamintindu-ne de teoria ritmurilor la Matila Ghyka şi Pius Servien, Marcus, în „O colaborare care avea să facă istorie", ni-l prezintă pe fostul său student la Facultatea de matematică, Dan Tudor Vuza, care, în anii 1992-1993, „se dezvăluie cu un ciclu de patru articole în revista americană *Perspectives of New Music,* în care teoria canoanelor ritmice se încheagă pe deplin". Matematicianul român Vuza a fost inclus în Comitetul editorial al revistei *Journal of Mathematics and Music,* iar la Universitatea din Chicago, unde sunt organizate lecţii de matematică muzicală, un capitol special al lecţiilor este intitulat „canoanele ritmice ale lui Vuza". Subiectul acesta îl putem găsi dezvoltat în volumul: Solomon Marcus, *Artă şi ştiinţă*, Ed. Eminescu, 1986, sub titlul „Gândirea modală (Dialogul Vieru – Vuza)".

Despre relaţia ştiinţă – religie, Marcus a vorbit într-un interviu acordat ziarului *Adevărul* în 14 octombrie 2008. În parte, este publicat şi în cartea *Răni deschise,* sub titlul „Matematica şi Dumnezeu"; de aici, citez: „Matematica şi teologia s-au aflat totdeauna într-o interacţiune puternică. Platon, Aristotel, Sfântul Augustin, Duns Scotus, Nicholas de Cusa (Cusanus), iar mai târziu Pascal, Descartes şi mulţi alţii, până la Cantor, creatorul aritmeticii transfinite, la sfârşitul secolului al XIX-lea, se prevalează, într-un fel sau altul, de idei matematice privind infinitul. Divinitatea se asociază, la mai toţi autorii, cu infinitul. Kurt Gödel, care a schimbat faţa logicii, s-a ocupat şi el, spre mijlocul secolului trecut, de existenţa lui Dumnezeu, iar Norbert Wiener, creatorul ciberneticii, a scris cartea *Dumnezeu şi Golem.*"

L-aş mai aminti, legat de ştiinţă şi religie, pe Pico Della Mirandola, cel care a lansat la Roma, în anul 1496, 900 de teze în domeniul logicii, matematicii, fizicii şi altor ştiinţe. Lucrarea *Discurs despre demnitatea omului* (1486) stă la bazele umanismului. A fost primul cărturar creştin care a folosit principiile doctrinei kabbaliste în sprijinul teologiei creştine. El face şi un studiu al operelor lui Platon şi Aristotel.

La Clubul platonicienilor, pe care îl conducea Pico Della Mirandola la palatul lui Lorenzo *Il Magnifico*, era primit să asiste şi foarte tânărul pe atunci, devenit apoi unul dintre cei mai mari artişti ai lumii, Michelangelo Buonarroti (1475-1564). În afara celebrelor lui fresce şi a sculpturilor fără pereche, amintind că a fost şi poet, de la care s-au păstrat sute de poezii, încântătoare sonete, Michelangelo a fost arhitect, a proiectat fortificaţii militare, cu rezistenţă maximă în faţa tunurilor şi artileriei; proiectele sale arhitecturale se bazează pe un principiu propriu, care crea efectul de dinamism al faţadelor. Interesant este că s-au păstrat multe schiţe ale sale, dar *nu calcule*. Această constatare mă face să aduc aici vorba despre celebra personalitate a secolelor XV – XVI, în ideea că a avut o gândire matematică intuitivă, înnăscută. Asimetria statuii lui David, într-un echilibru perfect stabil, permanent, al întregului, realizată cu dalta şi ciocanul, a putut fi posibilă doar printr-un calcul mintal, fără cifre, fără formule! Să spunem că doar la sfârşitul veacului al XVIII-lea, Gaspard Monge (1746-1818), creând geometria descriptivă, a dat o metodă generală de reprezentare în adevărata mărime a corpurilor. După care, a fost creată teoria geometriei proiective, studiul perspectivei.

La relaţia ştiinţă – religie, nu putem să nu mai exemplificăm cu unul dintre cei mai mari creatori în fizică, filosofie, matematică – aici, autor al calculului diferenţial şi integral, simultan cu Isaac Newton – Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716). Leibniz exprimă credinţa că Dumnezeu a creat lumea în conformitate cu nişte dispoziţii strict matematice, respectând regulile calculului numeric. Prin libertate şi fantezie, are loc o creaţie continuă, permanentă, care se împlineşte ca o succesiune în timp şi nu se lasă tradusă în formele calculului matematic previzibil, rămâne imprevizibilă.

În prezent, are loc un dialog între cele două domenii de cultură. Un exemplu este Congresul care a avut loc la Bucureşti în 2009, intitulat „România ca laborator al dialogului între ştiinţă şi spiritualitate în lumea contemporană" (organizatori Basarab Nicolescu, Magda Stavinschi, Radu Constantinescu). Autorii comunicărilor din congres aveau diverse profesii: astronomi şi astrofizicieni, matematicieni, fizicieni, ingineri, informaticieni, medici, psihologi, geologi, antropologi, filosofi, teologi, preoţi de diferite concesiuni. Între cei care au prezentat comunicări s-a aflat şi Solomon Marcus, cu lucrarea *Transcendent, Divinitate, Infinitate, Neant.* Cu trei ani înainte, în 2006, avusese loc Colocviul internaţional „Ştiinţă şi ortodoxie: un dialog necesar", unde Solomon Marcus prezentase un raport în care arăta că „Ştiinţa este puternic impregnată de spiritualitate".

→

Tuturor acestor suplicii avea să li se pună parţial capăt de către împăratul Constantin cel Mare (pe numele său oficial Gaius Flavius Valerius Aurelius Constantinus, n. 27 februarie 272 d.Hr., Naissus, Imperiul Roman – d. 22 mai 337 d.Hr., Nicomedia, Imperiul Roman), care în anul 313, la Mediolanum (Milano de azi), emite „edictul de toleranţă" prin care oficializează şi legalizează creştinismul în tot Imperiul Roman, inclusiv în teritoriile nord-danubiene ale Daciei Romane. Totuşi, din cauza rivalităţii dintre el şi Licinius, sporadic, în unele zone locuite de goţi, au mai fost înregistrate persecuţii, o moarte martirică, prin ardere pe rug, suferind şi un anume Nichita care nu s-a dezis de Hristos şi învăţăturile sale. Moaştele sale au fost luate de către arhiepiscopul Cezareei Capodociei, Sfântul Vasile cel Mare, şi depuse în Biserica din Capodocia. Este evident că Edictul de la Milan a fost un reper elementar pentru întreaga Biserică confruntată cu un sincretism păgân, marcat de politeism şi idolatrie. Destructurarea păgânismului de Constantin cel Mare la începutul secolului al IV-lea d.Hr. a avut consecinţe faste pentru cultura şi civilizaţia Imperiului Roman.

(Va urma)

Ştiinţa, parte a culturii

Frumoasa aritmetică a anului 2021

Olimpia IORGA-POPESCU

Motivele de optimism nu ni se evidenţiază singure, ci noi trebuie să găsim pretexte măcar pentru a fi optimişti, pentru a spera în timpuri mai bune. Cu acest gând, am privit cu mai multă atenţie cifrele 2021, care desemnează anul în care abia am intrat şi am descoperit că acest număr are particularităţi deosebite, pe care, de ce nu?, le putem considera motive de optimism.

Cele ce urmează sunt scrise având în minte un elev de clasa a V-a, cu puterea lui de înţelegere, la cei 10-11 ani ai săi. Dacă însă şi părinţii ar fi curioşi să afle frumoasele auspicii ale lui 2021, mai ales după neplăcerile lui 2020, m-aş bucura şi mai mult. Învăluiţi de grijile pandemiei şi de alte nenumărate griji, cu siguranţă n-au observat că numărul 2021 este format prin concatenarea (alipirea) a două numere naturale *consecutive* 20 şi 21, din şirul numerelor naturale, 0, 1, 2, 3, 4,…, 20, 21,… Anii care se exprimă prin asemenea numere sunt rari, în acest mileniu, numai unul pe secol.

Să observăm că numnărul 2021 mai are încă o interesantă proprietate. Pentru a-l descompune în factori primi trebuie să facem numeroase încercări, căci nu este divizibil cu primele numere prime 2, 3, 5, 7, 11, 13,… şi trebuie să perseverăm făcând împărţiri, până când găsim un divizor al lui 2021. Cum numerele prime, din şirul celor naturale, nu se succed după nicio lege, va trebui să avem răbdare şi să tot încercăm şi abia când ajungem la numărul prim 43 să observăm că 2021 = 43 x 47 şi să ne bucurăm că şi 47 este număr prim. Aşadar, am încheiat descompunerea lui 2021 în factori *primi.* Cum mintea iscoditoare a matematicienilor caută să valorifice orice observaţie, să privim cu atenţie produsul 43 x 47. Dacă aşezăm în ordine crescătoare numerele prime, vom observa că numerele prime 43 şi 47 sunt consecutive, între ele nu mai există niciun alt număr prim. Deci, numărul 2021 este produsul a două *numere prime consecutive*, 43 şi 47.

Să sperăm că aceste frumoase proprietăţi ale numărului 2021, ce desemnează anul în care ne ducem existenţa, sunt indicii de bun augur, că poate ne prevestesc un viitor fără griji privind viaţa noastră şi a celor dragi. Spuneam, orice pretext e bun pentru a fi optimişti…

Si iarăşi mă întorc la mintea iscoditoare a matematicienilor, capabilă să creeze „făpturi" matematice care nu ştim când şi la ce vor fi aplicate, dar de atâtea ori dovedite utile, şi să ne întrebăm când va mai urma un an cu asemenea proprietăţi, adică unul care să se scrie ca alăturarea a două numere consecutive şi să se exprime ca produsul a două numere prime consecutive. Răspunsul este anul 23073409469011482307340946901147, care este produsul a două numere prime consecutive, pe care nu le mai reiau aici şi care au fost descoperite folosind, desigur, un calculator. Oare va mai exista planeta noastră şi sistemul nostru solar într-un an care va avea aceleaşi proprietăţi aritmetice precum cele ale anului în care abia am intrat?

Am mai putea enumera şi alte proprietăţi aritmetice ale numărului natural 2021, dar ele depăşesc cadrul acestui articol. Cititorul poate găsi asemenea proprietăţi la adresa https://www.numbersaplenty.com/2021. Reiau una singură: 2021 este suma primelor 33 de numere prime, plus 33. Frumoasă coincidenţă, nu-i aşa?

Orice asemănare între aceste observaţii asupra unor numere şi comentariile care în unele emisiuni TV se numesc *numerologie* este neavenită, chiar hilară din punct de vedere ştiinţific. A procedat bine comentatorul de la un post TV, când a numit-o *numeroloagă* pe inspectoarea şcolară care acceptase o asemenea emisiune… În facultăţile de matematică se studiază o disciplină serioasă şi destul de grea cu numele Teoria numerelor, ramură clasică a matematicii, în care toate afirmaţiile sunt demonstrate şi au susţinere ştiinţifică. În emisiunile menţionate, se debitează aberaţii pe care matematicienii le suportă, în mod sigur, cu năduf.

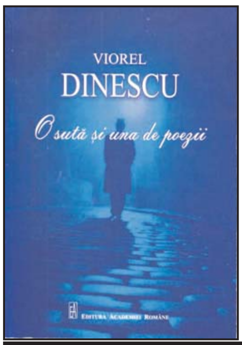
Semn(al) de carte

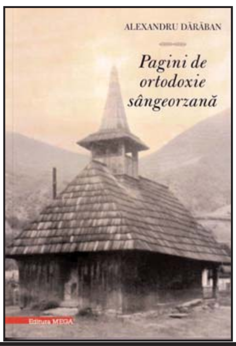
Viorel Dinescu, *O sută şi una de poezii,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2020

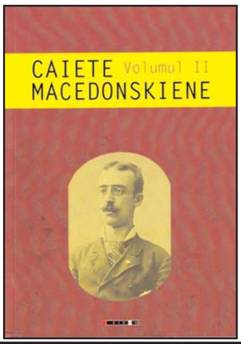
Faptul că Viorel Dinescu nu şi-a dublat numele cu un pseudonim nu arată deloc că el suprapune cele două profesiuni, matematica şi poezia, delimitarea lor constituind o preocupare programatică, pe care el a argumentat-o într-un amplu eseu polemic despre Ion Barbu, tipărit, mai întâi, în serial, în fosta revistă *Săptămâna* diriguită de Eugen Barbu, pe care şi l-a luat ca maestru şi care a contribuit decisiv la consacrarea autorului gălăţean, concretizată, între altele, cu încununarea volumului *Ecuaţii albastre* (1984) cu Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române. Dincolo de profesiune, poezia este opţiunea existenţial creatoare a lui Viorel Dinescu, matematica rămânând, pentru el, latura pragmatică a vieţii, dar cu înrâuriri benefice şi pentru poezie. Un poet cu pregătire matematică nu este obligatoriu un barbian, iar Viorel Dinescu ţine să se delimiteze de o asemenea filiaţie. (Theodor Codreanu, în prefaţa cărţii, „Transecuaţii lirice")

Alexandru Dărăban, *Pagini de ortodoxie sângeorzană,* Editura Mega, Cluj-Napoca, 2018

Cercetător cunoscut al istoriografiei năsăudene şi deopotrivă poet, teolog şi animator cultural, teologul Alexandru Dărăban este cu certitudine un nume despre care generaţiile viitoare vor mai auzi. Monografiile dedicate unor oameni de seamă ai meleagurilor sale natale precum Solomon Haliţă sau ieromonahii Antonie şi Ioachim Bâznog, studiile, articolele şi recenziile publicate în diferite periodice, îl recomandă deja în arealul istoriografic şi-l transformă într-un scriitor citat şi poate, chiar invidiat...

Acum, după ce ani de zile s-a preocupat de restituiri documentare sau prosopografice, fără a neglija însă istoria contemporană a urbei sângeorzene şi personalităţile ei mai vechi sau mai noi, dânsul oferă cititorilor o sinteză dedicată istoriei Ortodoxiei de aici. Cercetare amplă, interesantă şi necesară deopotrivă, ea reuneşte eforturile de mai mulţi ani ale domniei sale şi oferă o analiză bine scrisă, documentată şi frumos întocmită, a fenomenului investigat şi a evoluţiei sale de-a lungul timpului. (Preot Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, pe coperta a patra)

***Caiete Macedonskiene*, vol. II, coordonator Ion Munteanu, Editura Eikon, Bucureşti, 2020. Colaboratori: Ioan Lascu, Mihai Daniel Gheorghe, Florea Firan, Tudor Nedelcea, Aureliu Goci, Liviu Ioan Stoiciu, Cătălin Ghiţă, Nicolae Oprea, Gheorghe Popescu, Iulian Ionaşcu, Denisa Crăciun, Ionel Buşe, Mihai Ene, Ion Munteanu, Toma Grigorie, Geo Constantinescu, Maria Tronea, Paul Aretzu, Olivia-Elena Trifan, Zenovie Cârlugea, Tudor Gheorghe, Alejandra de Sagarra Macedonski**

La un secol după moarte, 24 noiembrie 1920, Alexandru Macedonski continuă să fie un scriitor explorat, care oferă teme noi de cercetare şi abordări analitice din perspective originale ale unei opere pe cât de bogate, pe atât de diverse. Complexitatea surprinzătoare a operei se întâlneşte într-un nod genetic cu meandrele neaşteptate din biografia lui Macedonski. Temperament tumultuos şi totodată capricios, de un orgoliu aproape maladiv, alături de un spirit inventiv, prolific, spectacular şi profund, nu arareori vizionar, autorul misterioaselor *Nopţi* a cochetat cu genialitatea. Poet, prozator, dramaturg chiar, publicist întemeietor de reviste ce au lăsat urme în istoria presei autohtone, îndrumător de cenacluri, mentor al lui Traian Demetrescu şi descoperitor şi sprijinitor al lui Tudor Arghezi, Gala Galaction, Tudor Vianu, George Bacovia, colaborator al unor publicaţii de limbă franceză între care *La Wallonie,* contestatar, după opinii majoritare, al lui Mihai Eminescu, iată câte dimensiuni remarcabile a întrunit personalitatea lui Alexandru Macedonski! (Ioan Lascu, pe coperta a patra)

Puncte de vedere privind relaţia între ştiinţă şi religie am găsit exprimate şi de Mircea Maliţa (1927-2018), făcând „o scurtă explorare a demarcaţiilor între sferele lor de idei şi acţiune" (din *Mintea cea socotitoare,* Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2009). „(…) S-a produs un proces în interesul ştiinţei în ultima jumătate a secolului trecut, semnificativ pentru relaţiile cu religia (…). La capătul acestuia, omul de ştiinţă a devenit mai umil şi mai modest. El nu mai are aroganţa epocilor în care, considerându-se atotştiutor, a negat rolul altor componente ale vieţii mintale. În relaţiile cu religiile, el este mai pregătit să manifeste toleranţă şi înţelegere." Dacă universalitatea ştiinţei este probată de faptul că nu are frontiere, universalitatea religiei constă în „preţuirea fiinţei umane, deţinătoarea unei scântei divine care o înnobilează şi o face capabilă de un comportament superior în trecerea temporală într-o viaţă la capătul căreia se deschide perspectiva eternităţii", scrie Mircea Maliţa.

Mai putem aminti aici despre inspiraţie şi intuiţie, pentru a-l readuce pe Moisil: „Părerea mea este că nu se poate face matematică fără fantezie." Gândirea matematică nu este „un calcul fără imaginaţie". Un matematician începe un calcul atunci când are „curiozitatea rezultatelor la care va ajunge, când e în stare să şi le imagineze. Matematicianului i se cere mai multă imaginaţie… Imaginaţia e o sursă de informare." Mircea Maliţa scria despre Moisil că a fost un „promotor direct al metodologiei matematice în câmpul ştiinţelor omului".

Nu în mod gratuit, Gheorghe Mihoc (1906-1981) făcea o legătură între cele două mari personalităţi ale ştiinţei, Leibniz şi Moisil: la „Grigore Moisil, deschizătorul de drumuri, partizanul ideilor noi şi generale în ştiinţă, recunoaştem imediat că a mers pe stilul lui Leibniz".

Vinovată pentru faptul că „atâţia oameni dau azi răspuns afirmativ chestiunii care pretinde că accesul la filosofie este condiţionat de evitarea unei formaţii ştiinţifice (teoria lui Constantin Noica) este chiar educaţia ştiinţifică, cea care, „lipsită de dimensiune culturală, istorică şi problematizantă, rămâne necorelată cu umanul, reducându-se la aspecte procedurale". Aceasta este constatarea lui Marcus.

Chiar şi după un număr mic de exemple prezentate aici, conchidem că „imaginarul artei şi terestrul ştiinţei" nu este o formulă definitorie pentru cele două domenii ale culturii. Şi arta îşi are terestrul ei, au dovedit-o oameni cu har, ceea ce au creat a fost spre folosul şi bucuria semenilor pământeni. Iar ştiinţa, în particular matematica, a încorporat, de-a lungul istoriei omenirii, tot atâta imaginar, cât şi terestru. Numerele imaginare vă spun ceva?

Parafrazând cuvintele evanghelice, *dacă imaginaţie nu e, nimic nu e.*

Casa Urmuz, reconstituită virtual

În luna noiembrie 2020, apărea în revistă o scurtă prezentare a casei în care s-a născut, la 17 martie 1883, Urmuz, primul descendent al doctorului Dimitrie Ionescu-Buzău, scrisă de profesorul Tănase Dima, ultimul locatar al casei,

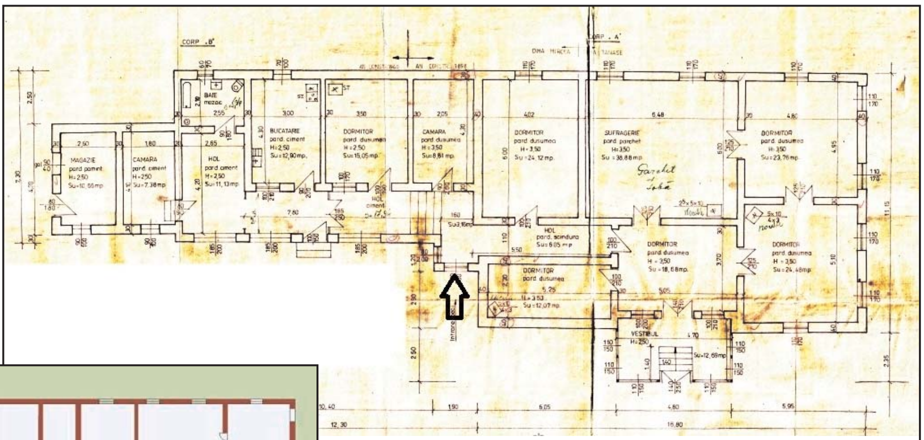

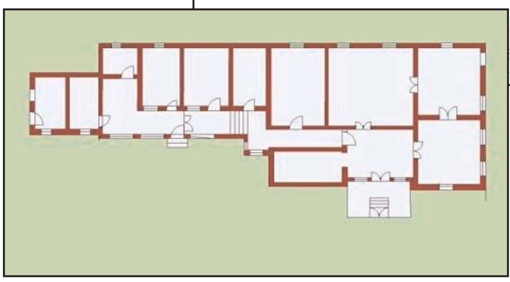
demolate în 1984. Textul era ilustrat şi cu câteva poze de familie pe fundalul cărora se distingeau detalii ale clădirii. De aici ideea: aşa cum paleontologii reconstituie schelete de dinozauri plecând de la câteva fragmente de oase, de ce să nu se încerce „reconstituirea” Casei Urmuz, plecând de la aceste fotografii, de la altele pe care profesorul Dima le mai are şi de la amintirile sale privind construcţia.

Proiectul a dobândit certitudine atunci când acelaşi inimos-eficient-răzbătător profesor (sportiv şi antrenor de mare performanţă – o succintă biografie a sa îi însoţeşte articolul din luna noiembrie) a descoperit, în arhiva Primăriei, planul casei, aşa cum arăta ea la momentul demolării. Având „amprenta la sol”, fotografiile, amintirile profesorului Dima, un calculator care „ştie arhitectură”, nu a mai fost nevoie decât de priceperea şi tenacitatea

„paleontologului” – arhitectul Traian Ionescu (în fotografia de mai sus; născut la Curtea de Argeş, absolvent în 1969 al Liceului „Vlaicu Vodă”, arhitect în mai multe localităţi, participare consistentă la proiectarea Casei numite atunci a Poporului, acum a Parlamentului, după decembrie 1989, o frumoasă carieră de arhitect în Paris, revenit de câţiva ani la Curtea de Argeş, spre beneficiul oraşului şi al viitorilor arhitecţi, acum elevi ai Colegiului „Vlaicu Vodă”, pe care i-a reunit într-un cerc de profil).

Rezultatul este prezentat în imaginile alăturate. Casa văzută din faţă, dinspre bulevard, de sus. Am adăugat şi planul despre care aminteam mai devreme, pe care am adăugat o săgeată în dreptul uşii care ducea la beci. Casa avea, aşadar, şi o „subt-pământă”, cum i se zice în *Pâlnia şi Stamate,* dar cu intrarea dinspre curte, nu „printr-o trapă făcută în duşumea”…

Clădirea în sine, ne spune arhitectul, este tipică pentru vremurile în care a fost construită, ultimul sfert al secolului al XIX-lea, când se realizează, şi sub influenţa regelui Carol I, sincronizarea arhitecturii româneşti cu stilurile europene. Casa Urmuz însăşi are asemenea elemente arhitecturale europene: acoperirea cu tablă de zinc, înlocuindu-se şiţa tradiţională, camere înalte, ferestre largi, cu ancadramente din stucatură, brâie care dau proporţii expresive pe înălţime. Pe total, o clădire elegantă (chiar dacă construită în trei etape succesive), cu o prezenţă remarcabilă în oraş.

Merită reamintit şi faptul că bulevardul central al oraşului, Carol I pe vremuri, al Basarabilor astăzi, trecând foarte aproape de ferestrele casei, a fost trasat, de la Biserica Domnească până la Mănăstirea Argeşului, chiar de arhitectul francez André Lecomte Du Nouy, cel care a condus şi restaurarea Mănăstirii.

Mulţumiri şi admiraţie celor doi „detectivi”, profesorul Tănase Dima şi arhitectul Traian Ionescu, pentru inspiraţie şi tenacitate, pentru dragostea faţă de oraş şi istoria sa (literară). Sunt convins că, din Nirvana, din „infinitul mic” sau orideunde se va fi aflând el, pe Urmuz îl încearcă oarece nostalgie văzându-şi „reconstituită” casa copilăriei… (Gh. Păun)

Urmuziana

Urechea urmuzicală (I)

Ana OLOS

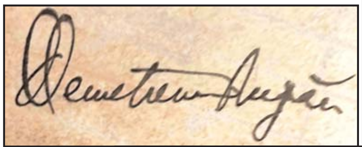
Cercetând imaginarul operei în excelenta sa minimonografie didactică *Urmuz* (Ed. Aula, 2001), Adrian Lăcătuş remarcă şi analizele ce explorează intertextele „recurent mitologice”, mai ales din *Pâlnia şi Stamate* şi *Fuchsiada*, la fel şi coincidenţa cu experimentele lui James Joyce şi T.S. Eliot. Însă nu menţionează pasiunea lui Joyce pentru muzică şi nici schemele Linati sau Gilbert, tabele de corespondenţe cu rubricile: titlul, scena, ora, organul, culoarea, tehnica/ sensul, ca prietenii săi şi cititorii „monstruosului” (după spusa sa) roman *Ulysses* să priceapă despre ce este vorba. Însă Urmuz pare să fi găsit, atât pentru roman, cât şi pentru epopee, dimensiunea potrivită pentru a-l face pe cititor el însuşi interpret al „partiturii”, aşa cum se întâmplă şi în muzică. Ceea ce încercăm să facem în continuare.

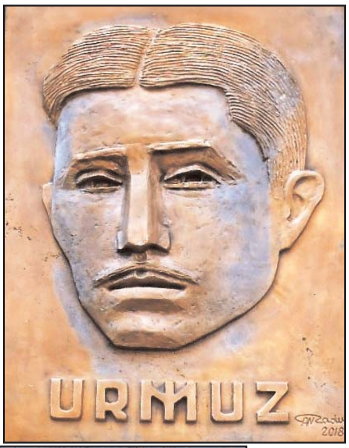
De la prima vedere constatăm că *Fuchsiada* are un lexic preponderent muzical şi degajă indubitabil un ton vesel şi jucăuş, ceea ce ne trimite instantaneu la asocierea cu *Ştiinţa voioasă* a lui Nietzsche, filosof admirat de Urmuz, alături de Schopenhauer. Eroul poemei, Fuchs, aminteşte de Bufty din *Pâlnia şi Stamate,* cel a cărui mamă compunea madrigaluri „semnate prin punere de deget”; dar şi de tatăl său, castul filosof ispitit de Sirenă şi îndrăgostit iremediabil de inocenta şi decenta pâlnie ruginită. Însă apariţia ei, adusă de Driade, Nereide şi Tritoni pe o cochilie superbă de sidef, ca o frunză imensă, întruchipa în ochii lui naşterea zeiţei Venus din spuma mării.

Nici eroul *Fuchsiadei* „nu a fost făcut de mama sa... La început, când a luat fiinţă, nu a fost nici văzut, nici simţit, ci a fost numai auzit, căci Fuchs când a luat naştere, a preferat să iasă prin una din urechile bunicii sale, mama sa neavând ureche muzicală.” Cititorul cultivat percepe asta ca pe o aluzie la naşterea zeiţei Athena din capul tatălui ei, Zeus. Însă „urechea muzicală” a bunicii îi poate îndrepta gândul şi spre Sfântul Augustin şi disputa teologică medievală privind imaculata concepţie (v. Iaroslav Pelikan, *Fecioara Maria de-a lungul secolelor. Locul ei în istoria culturii.* Trad. Silvia Palade, Humanitas,1998) Dar de ce urechea bunicii şi nu a mamei? Poate pentru că disputa se referea şi la naşterea Fecioarei, din sau fără de păcat. Ori că pentru Demetru, fiu respectuos, Mama sa era „pururea fecioară”, bunica preluând rolul Anei din Biblie în varianta naşterii lumeşti a lui Fuchs. Însă explicaţia cea mai simplă ar fi că tatăl-medic, ştiind el ce ştia, i-a spus că aşa au venit pe lume şi el, şi sora sa. Probabil urechea bunicii din Ioneşti. Sigur că asta nu explică şi naşterea personajului Fuchs.

Dar fascinaţia lui Mitică pentru ureche (lat. *auris*) şi cerceii strălucitori începuse din fragedă pruncie, când frumoasa-i mamă Eliza îl legăna cântând cu voce de înger. Dar avea şi alte amintiri, mai puţin estetice: urechi şi codiţe de porc pârlit, tot la Ioneşti. Urechi ca un *tolcer*, zicea un venetic. Iar cu părinţii la Paris, auzise îngrozit de urechea ce şi-o tăiase un pictor nebun şi a văzut o minunăţie strălucitoare, o ureche uriaşă de metal pe o lădiţă, din care ieşeau sunete superbe după ce învârteai cu o manivelă mică. O învârtise şi el. Mai apoi, acasă, doctorul, căruia nu-i plăcea să-l vadă clămpănind la pian, i-a dat voie să răsfoiască una din cărţile lui cu poze (*Tratatul de Anatomie umană* al lui L. Testut, pe care îl va revedea ca student). Băieţelul fu fascinat mai întâi de desene, iar apoi de cuvintele ciudate. A găsit şi poza cu „Urechea” şi câte altele, pe care încercă să le deseneze. De unde i s-a tras şi pocinogul de a fi trimis să studieze medicina.

Desenatul planşelor de anatomie compensa chinurile îndurate în sala de disecţie, un adevărat deliciu fiind învăţarea diverselor denumiri ce migrau parcă de la un organ la altul. Lob la creier, lob la ureche. Sau, numele oscioarelor urechii, cele mai mici din corpul omenesc: ciocanul (simbol masonic), nicovala şi scăriţa – scară minusculă, ce devenea în italiană „scala”, iar cu literă mare, o destinaţie de vis! Devenită scara de mătase din portative, agăţată de balconul Olympului unde Venera îl aşteaptă pe micuţul Fuchs. Trompa lui Eustachio, tuba auditivă, timpanul – în analogie cu numele părţilor componente ale aparatului de reproducere feminin. Josul la fel cu susul şi invers. Trompele, himenul (cu literă mare şi y, zeu la greci, de unde şi himeneul, imn nupţial la romani). Însă muntele lui Venus ajunge doar în palmă, înconjurat de linia vieţii... Cuvinte ce denumesc şi instrumente muzicale: timpanul, tuba sau trompeta derivată din uriaşul nas al elefantului, în comparaţie cu minusculul organ sub formă de tub adaptat pentru supt al unor insecte... Funcţia ce creează organul fiind aceeaşi: de duct, canal sau tub, asigurând trecerea. (Să nu uităm că iniţierea este un rit de trecere!) Forme asemănătoare, mărimi şi proporţii diferite, de la micul timpan al urechii, la himen şi apoi la membrana instrumentului muzical fixată pe un ditamai cazan. Iar în ce priveşte tuba – care ca verb, precedat de „in-”, ne dă fiori astăzi în context medical – ca instrument muzical, are şi ea un pavilion larg, un tub răsucit şi un mecanism cu pistoane. Exemplificarea din *Dex*-ul *online* e dintr-un poem de Alecsandri: „ cornuri, buciume şi tube sună falnice fanfare”. Dar iată că tot pe internet descoperim şi „tuba Wagner”, o invenţie a marelui compozitor iubit şi apoi hulit de filosoful drag lui Urmuz, Nietzsche. Nemulţumit de instrumentele muzicale în forma lor existentă, compozitorul impetuos le modifica sau inventa altele, pentru a produce sunetele dorite de el. Dar în proze, instrumentele muzicale ale lui Urmuz sunt doar cuvintele şi de ele se foloseşte cu maximă eficienţă. Prin urmare, să ne întoarcem la *Fucshsiada*.

Fuchs, care auzise cândva că „în dragoste, spre deosebire de muzică, totul sfârşeşte printr-o uvertură”, pe care însă el nu o găsea, aflându-se în alcovul zeiţei Venus, îi veni o idee. „Îşi zise că, cum Uvertura, ca muzică nu se poate raporta decât numai la ureche, şi cum urechea este cea mai nobilă Uvertură a corpului (din cele pe care le cunoştea Fuchs) – organul muzicii divine şi prin care el, apărând pe lume, văzuse întâia oară lumina zilei – atunci bucuria supremă nu poate fi căutată decât... în ureche.” Şi de aici deducem de unde a pornit ideea *Fuchsiadei*. Căci care este una dintre cele mai vestite uverturi, dacă nu cea a lui Wagner la opera *Tannhäuser?* Dacă tema iniţierii din *Fuchsiada* o asociem cu opera *Tannhäuser*, dăm de un fir care ar putea să ne conducă mai aproape de centrul labirintului emoţional al lui Demetru şi să găsim un motiv în plus pentru care să fi scris el poema.

Deşi numele Fuchs pare un deghizament perfect pentru a distrage atenţia cititorului de la ideea că poema ar fi inspirată din *Tannhäuser,* numele marelui compozitor Enescu se leagă indubitabil de cel al compozitorului german, chiar şi numai prin simplul fapt că actul al III-lea al operei wagneriene *Parsifal* fusese reprezentat la Bucureşti în 1915 sub bagheta sa, iar melomanul Demetru trebuie să-l fi ascultat fermecat. Astfel că menţionarea în *Fuchsiada* a *Simfoniei a III-a* (I-a în ediţia Ion Pop) enesciene ne apare ca o reminiscenţă a acestei experienţe, mascată fie pentru a abate atenţia, fie pentru a pune la încercare perspicacitatea cititorului. Căci premiera operei *Tannhäuser* avusese loc la Timişoara deja în 1866, urmând o altă premieră la Cluj în 1921. Şi nu se poate să-i fi scăpat lui Urmuz nici că el s-a născut la o lună după moartea lui Wagner în februarie 1883.

Tema operei wagneriene (uvertura căreia se cântă şi separat, ca piesă de concert) este lupta dintre amorul sacru şi cel profan şi salvarea prin iubire. Una dintre sursele de inspiraţie ale lui Wagner au fost legendele medievale germane despre Venusberg – un munte mitic din Germania, situat între Gotha şi Eisenach, grota/peştera muntelui fiind sediul curţii zeiţei păgâne Venus înconjurată de slujitoarele ei ispititoare, un loc al pierzaniei, de unde, cu excepţia menestrelului Tannhäuser, niciun muritor nu s-a întors. În opera lui Wagner, Tannhäuser, captiv al zeiţei, spune o rugăciune adresată Sfintei Fecioare Maria, moment în care Venus dispare şi el se regăseşte din nou între muritori. Urmează pregătirea pentru concursul menestrelilor de la Wartburg şi întâlnirea cu Elisabeth, fiica prinţului. Nu acelaşi lucru se întâmplă în poema urmuziană, dar sunt destule asemănări să credem că opera lui Wagner a fost una dintre sursele sale de inspiraţie. Spaţiul nu ne permite să rezumăm în detaliu actele operei şi nici să facem aici o demonstraţie amănunţită a relaţiilor intertextuale. Şi apoi Demetru trebuie să fi citit partitura şi nu libretul. Sau poate a şi văzut spectacolul de operă.

Un fel de „satiră a duhului său”, începând ca o parodiere şi autohtonizare a operei wagneriene, *Fuchsiada* trebuie să fi fost libretul lui Urmuz pentru o operă pe care dorea s-o compună. Sau a şi compus-o, dar s-a pierdut. Şi poate că, aşa cum apare şi în titlul complet al operei – *Tannhäuser und der Sängerkrieg auf Wartburg* – în care menestrelul urma să participe la o întrecere muzicală, şi Demetru şi-a trimis una din compoziţii la concursul instituit de George Enescu în 1915. Şansa de a obţine o bursă l-ar fi scutit măcar o vreme de problemele materiale şi s-ar fi putut dedica cu trup şi suflet muzicii. Şi, la fel cu austriacul Alban Berg, care începuse şi el târziu studiul contrapunctului, şi cu care Urmuz împărtăşea obsesia numărului 23, ar fi reuşit să devină un compozitor celebru. Ceea ce, din păcate, nu s-a întâmplat. Dar parcă, spre a răzbuna pierderea partiturilor lui Urmuz, muzicianul Sorin Lerescu a compus *Urmuzica*, operă-concert în 2 acte şi 4 tablouri după *Fuchsiada*, libretul şi dramatizarea fiind semnate de muzicologul clujean Pavel Puşcaş.

Sau poate că Urmuz compozitorul dorise să meargă mai departe, şi mai departe, în căutarea acelei melodii infinite pe care o căutase şi Wagner?...

(În imagine, clădirea construită la mijlocul anilor ‘80 pe locul unde se găsea casa lui Urmuz, la parter, cu un magazin alimentar, pe peretele căruia, în martie 2019, a fost montată placa de bronz cu chipul scriitorului, văzut de sculptorul Radu Adrian.)

Urmuz, clasicul

Marian NENCESCU

În 1946, în sclipitorul eseu *Impresii asupra literaturii spaniole,* G. Călinescu formula o observaţie fundamentală: în orice literatură, aşa-zisele curente nu se întâlnesc în forma lor ideală („Formele în stare genuină sunt repetabile numai la analiza lor în retortă”), ci doar în combinaţii, mai mult sau mai puţin pure. Astfel, niciodată *clasicul* nu va fi exemplar, la fel *romanticul*, străbătut de pasiuni, va fi veşnic contaminat de *baroc*. Aplicând acest principiu la literatura română, „divinul critic” va constata că o istorie a literaturii veritabilă este mai degrabă o „comedie umană” şi că ea poate fi considerată o ştiinţă numai în măsura în care se ghidează după „legi inefabile”, ce au în spate o veritabilă „sinteză epică”. În consecinţă, orice biografie de scriitor tinde să devină o *mitologie*, în măsura în care criticul/biograful recompune *subiectiv,* din date reale, concrete, portretul *mitologizat* al autorului analizat, pornind de la un mozaic de impresii şi informaţii. Aşa a procedat G. Călinescu în cazul biografiilor lui Eminescu şi lui Creangă, aşa procedează (mai mult sau mai puţin aplicat) şi criticii de azi. Rezultatul este, adesea, o biografie sau o interpretare literară *onirică,* ruptă de contextul real în care a trăit şi a compus autorul respectiv, motiv pentru care, încă din 1946, G. Călinescu şi-a revizuit poziţia, afirmând: „Sunt de părere că critica trebuie să iasă din lumea himericului spre a se legitima în câmpul pozitivului”.

Urmând şi noi această cale, am încercat să-l descifrăm pe Urmuz în cheie „realistă”, aceasta în ciuda unui întreg şir de comentatori care au asociat, iremediabil, *paginile* sale „bizare” literaturii expresioniste, suprarealiste ori avangardiste, fără a mai lua în calcul şi perioada când au fost scrise. În context, semnalăm chiar o bizarerie, în sensul că G. Călinescu îl încadrează pe Urmuz, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), la capitolul oarecum eteroclit intitulat *Dadaişti, suprarealişti, ermetici,* analizând activitatea sa literară în contextul revistelor de avangardă care i-au promovat opera, dar şi a „balcanismului”, fiind plasat alături de Tzara, Bogza sau Ion Barbu (hermetic şi balcanic, totodată) dar şi de Mateiu I. Caragiale (exclusiv „balcanic” şi fantast). De altfel, această asociere a avangardismului cu balcanismul nostru originar, cu rădăcini în opera lui Anton Pann, nu a scăpat neobservată, astfel că, încă de pe atunci, Vladimir Streinu a propus un termen nou, *extasis/ estetis carpato-dunărean,* din păcate abandonat.

Acest mod de interpretare a operei lui Urmuz s-a impus, cu deosebire, după 1930, când Saşa Pană a publicat volumul *Urmuz. Opera completă,* dar şi articolul *Urmuz, premergătorul,* pornind de la manuscrisele scriitorului, puse la dispoziţie de Eliza Vorvoreanu, sora sa, şi în special de la *Caietul roşu,* baza tuturor ediţiilor ulterioare (din fericire, acest *Caiet,* laolaltă cu alte manuscrise urmuziene, a intrat în colecţiile Academiei Române, *cam prin 1953*, se apreciază, constituind baza ediţiilor următoare; în context, semnalăm că, la reeditarea din 2012, Ion Pop a corectat cele mai multe *erori de lectură* ale tuturor ediţiilor anterioare, inclusiv ale celei *originare,* a lui Saşa Pană, oferind publicului imaginea, aproape completă, a unei opere unice la noi (v. Urmuz. *Schiţe şi nuvele aproape... futuriste,* ed. a 2-a revăzută, îngrijitor Ion Pop, Bucureşti, Ed. Biblioteca Bucureştilor, 2012).

Limbajul literar urmuzian, „ingenios şi complicat”, s-a suprapus astfel peste clişeele literare de tip suprarealist, fără ca cineva să mai analizeze şi *realismul fantastic* al prozei sale de tip burghez. Totul a fost trecut, cum bine a observat Matei Călinescu, în *Cinci feţe ale modernităţii* (Iaşi, Ed. Polirom, 2017), sub efectul *stărilor subtile ale nevrozei* de care suferea autorul, iar nu ca un rezultat al aderării sale la programele iconoclaste ale modernismului literar. În acest sens, lectura exclusiv în *cheie suprarealistă* a operei sale este un abuz critic: „Opera lui Urmuz nu e o celebrare a maşinismului şi nici o ilustrare a mecanomorfismului. Demersul său literar este un act de contestare pură, o modalitate de exprimare a crizei ideii de literatură”, este concluzia Emiliei Drogoreanu (*Influenţe ale futurismului italian asupra avangardei româneşti,* Piteşti, Ed. Paralela 45, 2004).

Spre a nu lăsa însă opera urmuziană fără suport teoretic, vom mai face odată apel tot la G. Călinescu, cel care constata, în 1939, că, în literatură, *criteriul frumosului nu e valabil pentru toţi* (*Principii de estetică*), dar şi că opera de artă, în general, nu e rezultatul hazardului, al jocului *gratuit* de cuvinte şi idei, ci are în spate o „organizaţie” o pregătire culturală şi o predispoziţie genetică. Exemplul concret oferit de G. Călinescu este chiar opera lui Urmuz, cel care, *mimând* (s.n.) modul povestirii, introduce conştient în ecuaţie tehnica absurdului. Rezultatul este o formă de „comic pur”, de tip bergsonian. Dacă, însă, suprarealiştii au forţat acest procedeu, Urmuz, susţine G. Călinescu, s-a delimitat: „El înregistrează imagini surprinzătoare mai mult prin incongruenţă, decât prin vreo semnificaţie”, susţine criticul, opera sa fiind mai degrabă o adaptare a logicii bergsoniene, decât *mistică pură* (de tip suprarealist – n.n.).

Ca cititori *români* de literatură, obişnuiţi cu meandrele *clasicismului* autohton, îl percepem pe Urmuz mai degrabă ca pe un scriitor „tradiţionalist”, pe linia lui Pann, Creangă, Caragiale şi, parţial, Eminescu, cel din proze, decât ca pe o expresie a avangardismului literar. În logica maioresciană a *junimismului literar,* „portretele” urmuziene din *Schiţe*(le) *şi nuvele*(le) *aproape.... futuriste* (după titlul ales chiar de Urmuz, în celebra corespondenţă literară, din 1922, cu Tudor Arghezi), sugerează mai degrabă o *degradare* a artei de tip clasicist, decât o formă de *artă pură,* cum a vrut să acrediteze Saşa Pană. În acest context, însuşi termenul de *premergător* al mişcării literare de avangardă ar trebui să ne trezească suspiciune, mai ales că literatura noastră a mai cunoscut un fenomen similar, de anticipare culturală, prin *protocronismul* atât de blamat azi. Cu siguranţă, germenii inovaţiei nu lipsesc din literatura noastră, dar, după îndemnul călinescian, critica ar trebui să iasă din sfera *onirismului* şi să reintre în cea a *pozitivismului.* În acest sens, *inefabilul* fantastic urmuzian are rădăcini temeinice în *clasicismul* românesc, în el regăsindu-se din plin fervoarea lingvistică a lui Creangă, absurdul caragialian ori divagaţiile filosofice din povestirile eminesciene. Încărcate de un *déjà vu* comun, *paginile bizare* ale lui Urmuz oferă imaginea unui spectacol în care publicul parcă preia din gura actorului principal replici aflate în mentalul colectiv la data redactării lor.

Exemplele asocierii operei urmuziene cu literatura noastră clasică sunt multe, şi adesea surprinzătoare. Iată, de pildă, *enciclopedismul* literaturii noastre vechi, prezent la Urmuz, o constantă a literaţilor noştri timpurii, de la Ureche şi până la Dimitrie Cantemir, primul mare autor local de *portrete,* compuse în cheie parodică. „Bivolul de China (aici, Patriarhul Dositei, al Constantinopolului – n.n.) este negru, la cap alb, la picioare pag, iar la coamă comos ca caii (sic!) de Schitia, la isteciune din vulpe nu rămâne, iar la hire îi este a rage şi nepărăsit a mugi”, aflăm din *Istoria ieroglifică.* Astfel de *portrete* abundă şi la Urmuz: Ismail „e compus din ochi, favoriţi şi rochie”, Turnavitu „nu a fost multă vreme decât un ventilator pe la diferite cafenele murdare, greceşti, de pe strada Covaci şi Gabroveni”, Gayk, „este singurul civil ce poartă pe umărul drept un susţinător de armă” etc.

Vorbind, în context, despre enciclopedismul lui Urmuz, reţinem şi mărturia surorii sale, Eliza: „Înregistra lumea muzical, reţinând sonorităţile lumii reale într-o manieră particulară. Îi plăcea şi-l făcea să râdă orice cuvânt ce avea o sonoritate particulară; numele de persoane îi evocau firi, anumite caractere, satiriza pe cei lacomi şi *parodia* (s.n.) pe cei lipsiţi de cultură” (v. *Fragmente din mărturiile doamnei Eliza Vorvoreanu*, apud Lucian Costache, *Urmuz sau despre paradox,* vol. II, Piteşti, Zodia Fecioarei, 2020, p. 534). Cu acest prilej, aflăm şi date semnificative despre cultura muzicală şi plastică a lui Urmuz: „În rotonda Ateneului admira reproducerile vechilor sculptori greceşti – Venus din Millo era încântarea lui – frecventa stăruitor concertele simfonice. Beethoven, titanul, era slăbiciunea lui. În repetate rânduri s-a dus să vadă *Cuminţenia pământului* a lui Brâncuşi... îl minuna tot ce era nou şi desăvârşit în artă (şi-n ştiinţă), descoperiri, invenţii.” Altfel, cum ar zice cronicarul, Urmuz era: „Om deplin, la cap întreg, hire adâncă, cât poţi zice că nasc şi la Moldova oameni” (aici lucrurile se mai potrivesc, tatăl său fiind originar din Comuna Merei, judeţul Buzău, de unde şi cognomenul de Demetru Demetrescu-Buzău, cu care a fost înscris în Şcoala Primară din Curtea de Argeş şi sub care era cunoscut de contemporani, odată cu profesia sa *de bază*, respectiv grefier la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiunea a II-a).

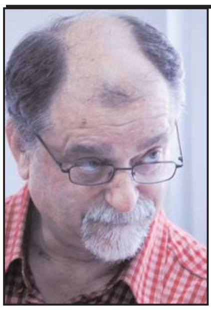
Un alt exemplu de continuitate clasică îl reprezintă onomastica urmuziană, moştenită literar pe linia lui Alecsandri şi Caragiale. Creator de caractere, „bardul de la Mirceşti” ne-a lăsat nemuritoare portrete literare, însoţite de o onomastică adecvată. Nume precum Şoldan Viteazul, Mama Angheluşa doftoroaia, Ion Păpuşarul, Sandu Napoilă ultra-retrogradul, Herşcu boccegiul, Clevetici ultra-demagogul, sunt frecvente şi în opera urmuziană. Cu excepţia lui Stamate, nume comun, ţinând seama de profesia eroului – filosof – celelalte nume sunt, de regulă *porecle*, parodii ale unor profesii, obiceiuri sau defecte. Prezentate adesea *în cupluri,* la pachet, numele personajelor surprind prin discrepanţa între înfăţişare, ocupaţie şi mediul unde trăiesc: Algazy „bătrân, simpatic, ştirb şi zâmbitor” este o derivare de la persanul *gazi* (viteaz, cutezător). Prezent adesea sub formă de cognomen, Gazi a fost preluat şi de conducătorul iconic al turcilor, Gazi Kemal Attaturk, cele trei nume indicând vitejia, excelenţa şi iubirea de ţară. La polul opus, Algazy reprezintă, în viziunea urmuziană, decadenţa servilă, degradarea. Contrastul dintre „turcul pitic” şi asociatul său, Grummer („fire închisă, temperament bilios”), produce, cum ar fi spus Bergson, râsul. La fel, asocierea dintre Ismail (nume turcesc, păstrat atavic: „Se crede că stă conservat într-un borcan situat în podul locuinţei iubitului său tată”) şi Turnavitu (nume balcanic, cu rezonanţe macedoneşti, un fel de Gore Pirgu, mathein, *avant-la-lettre:* „Personaj ciudat care în timpul ascensiunii are urâtul obicei de a cere solicitatorilor să i se permită corespondenţă amoroasă, contrar ameninţă cu răsturnarea”), este de mare efect şi stârneşte uimirea. În context, menţionăm şi cognomenul de Urmuz, adoptat de autor, care este, probabil, o derivare de la *hurmuz* (mărgea strălucitoare, imitaţie: „Vin coropcari (negustori necinstiţi – n.n.) de la Cetatea Albă cu mărunţişuri scumpe, mărgeanuri, hurmuzuri şi cercei”, ne spune Sadoveanu, în *Fraţii Jderi*), după cum confirmă actorul şi dramaturgul George Ciprian, fost coleg la Liceul „Gheorghe Lazăr”, din Bucureşti (alături de Vasile Voiculescu).

Pe linie *eminesciană,* Urmuz a moştenit, odată cu sarcasmul tragic din ciclul *Petri-Notae*, în care îi recunoaştem pe Dimitre Petrino, succesorul său la Biblioteca Centrală din Iaşi, dar şi pe V.A. Urechia sau Aramis Petcu Stavru Glava, un fel de Turnavitu al epocii junimiste: „Şarlatan de uliţi, umflat în patemi negre”, care, după ce şi-a tocat averea la cărţi, „s-a apucat de prins muşte şi numărat pietre pe uliţi”. După Al. Piru, modelul „cioclovinei depravate”, la care face referire Eminescu, este „baronul Moruzi”, amestec de „bacal şi cihodar” (v. *Valori clasice*, Bucureşti, Ed. Albatros, 1978, p. 57), un fel de Cotadi timpuriu („Cotadi e scurt şi pântecos. Părul negru ca pana corbului e plin de mătreaţă şi încărcat cu sclipitori şi scumpi piepteni de baga.”).

Textul, cu adevărat clasic al lui Urmuz rămâne însă „romanul în patru părţi” *Pâlnia şi Stamate*, prima creaţie modernă având ca personaj principal un filosof, după nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* a lui Eminescu. Dacă textul eminescian se baza pe teza, schopenhaueriană, după care spaţiul şi timpul sunt materializări ale substanţei veşnice, care are capacitatea de a reveni la viaţă după moarte, eroul acestei nuvele fiind mai degrabă un prototip, un Arhaeu (termen împrumutat din scrierile lui Paracelsus), la Urmuz, personajul Stamate este atras de „pâlnia veneriană”, veritabil obiect lubric, aluzie la fantă, dar şi la popularul *ghizd* (buza fântânii), canalul său de legătură cu Nirvana, sau „lucrul în sine”.

→

Urmuziana

Din nou despre personajele lui Urmuz. Latenţe interpretative (I)

Lucian COSTACHE

Orice tipologie a personajelor s-ar încerca, trebuie spus din capul locului că personajele lui Urmuz au o constituţie proprie, care face ca „regnurile" să treacă unele în altele, ca materia vie ori anorganică să depăşească „restricţiile" apartenenţei naturale. De aici rezidă impresia de „hibridare". În prozele lui Urmuz, lumea cunoaşte o „mecanică" particulară, cu automatisme şi mobilitate specifice dinamicii umane, familiale, sociale, profesionale etc. Mineralul, vegetalul, zoologicul, umanul se întrepătrund, anulând hotarele stricte ale încadrărilor. „Speciile" *comunică* între ele. Aşa se face că *două bătrâne raţe* plătesc „chiria" eroului din *Plecarea în străinătate* şi acelaşi erou e bănuit că are „legături de inimă" cu *o focă; o găină* „cu privire blândă" devine partenera eroului din *După furtună;* Ismaïl şi Turnavitu au „relaţii amoroase" cu *viezuri;* Stamate e vizitat de sirene şi trăieşte aventura vieţii sale, cunoscând „fericirea supremă", dar şi dezamăgirea, „alături" de o *pâlnie.* Chiar hotarele dintre mit şi realitate sunt desfiinţate, întâlnirea dintre zei ori alte fiinţe mitologice şi oameni e firească, miraculosul şi supranaturalul fiind, dacă nu abolite, cel puţin puse la îndoială. E mai mult o privire în spiritul credinţelor Antichităţii greco-romane, în care Cerul e o parte a vieţii oamenilor. Chiar mitologiile, credinţele trec unele în altele, convertirile fiind posibile şi, paradoxal, unesc convingeri, „istorii" distincte. Impresia generală e nu a unei lumi în evoluţie, ci involutive, în care lumea se întoarce la materia primordială, autorul sesizând un „stadiu", o etapă în acest proces. Pot vedea aici şi un alt itinerar, unul de despiritualizare a lumii pe măsură ce viaţa devine din ce în ce mai automatizată, robotizată, mecanică. Lumea pare că se suie din nou „în copac", ca eroul din *După furtună,* împreunându-se cu o pasăre. E altceva decât „cei doi oameni coborând din maimuţă", observaţi retrospectiv, temporal şi *la lumina zilei* „prin ajutorul unui tub", un fel de telescop care înregistrează şi timpul şi evenimentele universale, primordiale, istorice: „cele şapte emisfere ale lui Ptolemeu" şi „Auto-Kosmosul infinit şi inutil…"

De aceea, personajele cunosc o nouă „adaptare" la mediu, una care dezumanizează, devine din ce în ce mai crudă, abrutizată, violentă, sinucigaşă, de vreme ce îşi înăbuşă specificitatea. Stamate ia calea „infinitului mic" şi „dispare", după ce îşi „coase soţia într-un sac impermeabil" şi „le face vânt cu dispreţ în Nirvana" lui Bufty şi „pâlniei" (sirenele, Nirvana, Driadele, Nereidele, Tritonii, zânele mării, Ptolemeu, Auto-Kosmosul, bisericile, castul filosof –, totul pare a se amesteca, curgând spre „infinitul mic", graniţele dintre mitologii, ştiinţe, credinţe, realitate devenind permisibile); Turnavitu îi dă foc lui Ismaïl, „bunul său prieten şi protector"; eroul din *Plecarea în străinătate* e „târât în mod barbar până la marginea corăbiei şi *depus* (termen de ceremonial funerar) fără nicio formalitate pe uscat" de către *netrebnica soţie* şi cu sugestia, din final, a sfârşitului, „îmbarcat" nu „în corabie", ci „suit în prima căruţă cu arcuri" (un car mortuar, un dric!), trasă de cai. Despre Cotadi şi Dragomir „nu se mai aude vorbindu-se nimic", ci numai despre un posibil *testament;* Algazy şi Grummer „încep să se muşte cu furie crescândă… consumându-se treptat unul pe altul", resturile lor ajungând „la gunoi"; protagonistul din *După furtună* „vâră găina sub gheroc şi dispare cu ea în întuneric". „Cântecul libertăţii" pe care îl „intonează" e imnul acestei finale dispariţii, a reîntoarcerii în natură. Fuchs „dispare pentru totdeauna în mijlocul naturii măreţe şi nemărginite…" E parcă nevoie de a se naşte o altă lume, pe îngroparea celei vechi, o lume cu „o rasă mai bună şi superioară de oameni", din cea veche, „decrepită", „dezgustată de viaţă", precum e viaţa *plecatului/neplecatului* „în străinătate" (şi lumea cealaltă, cea „de dincolo" e o posibilă străinătate); o lume „dezesperată", cum e Grummer; „de nerecunoscut", „surprisă şi cu amărăciune", „excomunicată", „rătăcitoare", „osândită", cum ajunge şi Fuchs; „contrariantă" şi „contrariată", „îndurerată" şi „decepţionată", precum eroul din *După furtună;* „umilită" şi „disperată", cu „gândul funestului plan al sinuciderii", asemenea lui Turnavitu; „confuză", „înnebunită", „dezagregată", „nedumerită" şi „bănuitoare" – aşa cum e şi Stamate, încă aspirând la „poziţiunea verticală"; „înfometată" şi nemaigăsind „hrana ideală", „hrana mai aleasă" („fiorii literaturii") – *hrana spirituală.* Ori „fără rost şi necesitate", ca în conclusiva *Puţină metafizică şi astronomie*, fără a cunoaşte „unitatea de măsură a conştiinţei şi gândirii", dar cu singurul îndreptar care ar mai putea salva această rătăcire sinucigaşă a fiinţei umane – *Credinţa:* „În zadar se tot încearcă unii să tot măsoare cu unitatea de măsură a conştiinţei şi gândirii drumul către prima cauză a lucrurilor, să afle ultimul adevăr, cum se spune. Chestiunea de-a şti dacă ipoteza aşa-zisei existenţe sau neexistenţe a unui D-zeu este conformă cu adevărul, este un non-sens. *Divinitatea există pentru cine crede în ea şi atâta e de ajuns pentru a nu ne mai încerca să verificăm prin logica şi raţionamentul nostru existenţa ei undeva. Credinţa formează în sufletul omenesc un substrat aparte şi cel mai fundamental. Ea e de o esenţă superioară gândirii cu purul ei adevăr şi planează deasupra convingerilor, căci nici de examenul lor nu are nevoie pentru a exista.*" Altfel, se ridică o altă „divinitate" căreia omul să i se „închine" – Revolverul: „Suveran al lumii, trebuie să mă închin ţie căci, fără un creier s-o ceară, Divinitatea nu poate mai avea rost; iar tu eşti cel care poate dispune cum vrei de acel creier. Tu eşti deci Zeul cel mai puternic!..."

O altă *constantă,* caracteristică a marii arte, a prozei lui Urmuz, este ideea *omogenităţii* materiei sub orice formă s-ar afla. De aceea un „corp" are componente vegetale şi/sau minerale: „un cioc (plisc) de lemn", „prelins în sus şi în jos pe un jgheab anume făcut la muchia tejghelei", „un grătar înşurupat sub bărbie şi împrejmuit cu sârmă ghimpată", *fasonări* „ca la strung", posibilitatea de a deveni „de două ori mai lat şi cu totul străveziu" ori de a fi „ascuţit bine la ambele capete şi încovoiat ca un arc"; unul şi acelaşi personaj poate fi „aflat" în stare naturală ori „fabricat pe cale chimică, prin syntheză" ori, ca altul, care e „ventilator", „salam" şi „şambelan"; precum Fuchs, care „ia formă de acord perfect" şi „prin trecere de timp" (notaţie esenţială în procesul transformărilor materiei!), „cu două sunete alterate şi degenerat: unul, în o pereche de mustăţi cu ochelari după ureche, iar altul, în o umbrelă" etc. Îmbrăcămintea poate fi „de şiţă, formând un fel de cuirasă", „cu nasturi şi insecte moarte pe pieliţa fină şi catifelată a guşei". Adică entităţi într-un sistem fizico-chimic cu aceleaşi proprietăţi, cu alcătuire sau structură similară. Din aceeaşi lume unitară ca şi „corpii cereşti": „milioane de oameni, de muşte, de jivine, de astre…, «peştele-cufăr», «peştele-fierăstrău»" –, toate având „setea numărului, a distanţelor şi iuţelilor mari, fără rost şi necesitate…"

Personajele lui Urmuz au fost analizate din perspective numeroase, de la evidenţierea reprezentărilor sonore care ar dezvălui „caracterul" personajelor ori numai impresia asupra cititorului, legătura cu personaje istorice din timpuri mai vechi ori din vremea în care scriitorul a trăit şi care i-au amprentat memoria, cu trimiteri în epoci şi locuri mai apropiate ori mai îndepărtate, cu rezonanţe balcanice, vest-europene, arabe ori israelite, ori nevorbind nicio „limbă europeană", cu izvodire din mitologii ce se prelungesc într-o actualitate generică, universală. În excelenta sa monografie (*Urmuz*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1970, p. 117-120), Nicolae Balotă ne furnizează şi o încadrare tipologică, „o serie de tipologii", a personajelor lui Urmuz, plecând de la stabilirea unor criterii bine definite, aşa cum, între altele, este „omul mecanomorf" sau „homo-viator" şi „omul-pasăre". Personajele trec din sfera purei întâmplări, a hazardului, a comicului, ironiei şi parodiei în cea a personajului tragic, supus destinului, înfrânt de automatisme şi robotizare. Sunt „mecanomorfe", „hibridări" umano-vegetal-zoo-mineralomorfe, în combinaţii şi proporţii nedecelabile; sunt clasice, baroce, romantice, realistice (fie anti-toate acestea), dar încadrabile şi în oricare dintre ideologiile avangardiste: dadaism, constructivism, viitorism, suprarealism, absurd etc.… în *urmuzism.* Se afirmă şi ca anti-toate acestea şi se neagă pe sine, alunecând subtil dintr-o încadrare în alta. Îşi pot găsi predecesori şi trimit cu o generozitate extremă spre alte personaje din literatura română şi cea universală.

(Continuare la pag. 22)

Atras ireversibil de ghizdul Pâlniei „castul filosof" confundă obiectul său de comunicare cu o „fiinţă de sex femeiesc", ce îl face să uite de „sacrele îndatoriri de soţ şi tată", asta pentru că ciudatul „tub de comunicaţie" este suficient pentru a-i satisface „şi nevoile dragostei şi interesele superioare ale ştiinţei". Filosofic vorbind, Pâlnia lui Stamate nu este altceva decât „lucrul în sine" kantian. Continuarea acestui „mini-roman" o aflăm într-o scurtă schiţă postumă, *Puţină metafizică şi astronomie,* publicată de acelaşi Saşa Pană, în revista *Manuscriptum,* din 1975. Aparent, avem de-a face cu o discuţie (fragment de discuţie) dintre, *probabil,* Stamate şi un interlocutor, pe tema raportului dintre Cuvânt/Rostire şi Adevăr (Logos şi Aletheea, în accepţia clasică). La noi, *speculaţii* pe această temă au mai formulat Constantin Noica şi profesorul Alexandru Surdu. Iată textul urmuzian: „La început, ziseră toţi mesenii laolaltă, nu este adevărat că: «Cuvântul a fost la Dumnezeu, şi că Dumnezeu a fost cuvântul». Toţi afirmară cu tărie că înainte de orice «cuvânt» a fost «alfabetul surdo-mut» şi că nu este probabil ca materia cosmică, astrele, să fi învăţat de la început a grăi ceva" (toate citatele din acest studiu sunt extrase din volumul *Urmuz sau despre paradox,* de Lucian Costache, *op. cit.*, p. 44 şi urm.).

Cărturar *luminat*, familiarizat cu clasicii, Urmuz nu avea cum să nu ştie că Logosul, la care se face aici referire, şi despre care vorbea şi Platon, în *Dialogurile* sale, este însuşi *adevărul,* în filosofie, *adevărul speculativ,* la care se ajunge prin *aletheia*, sau *calea sacră a neascunderii,* cum îi spunea Heidegger. În plan strict parodic, Urmuz răstoarnă termenii, prezentând discuţia filosofică (purtată vulgar, într-un decor sordid) *în răspăr*, ca pe o adunare de oameni anapoda, ce răstălmăcesc *adevărul* după bunul plac. Este evident o formă de ironie, de cădere în derizoriu, cum e şi comentariul de final: „La ce bun să vrei numai o singură cauză, o forţă iniţială, când ea ţine să dea din ea numai multiplicitate". Concluzia urmuziană ne duce cu gândul spre observaţia că drumurile cunoaşterii umane sunt infinite, la fel cum *Cuvântul* divin, de la început, *dintru obârşii,* cum îi spunea Constantin Noica, nu are sfârşit.

„Multiplicitate, încâlceală, contradicţie?", se întreabă mucalit Urmuz. Calea cunoaşterii operei sale, ştiinţa *urmuzologiei,* cum o numea Lucian Costache, nu are sfârşit, la fel cum interpretarea ei *în cheie clasică* este calea de aur a cunoaşterii.

Morala: Pelicanul sau babiţa! De peste timp, Urmuz ne dă cu tifla!

Savantul Valeriu Papahagi, iubitorul de neam

Elis RÂPEANU

E posibil ca acest titlu să conţină un pleonasm, pentru că toţi adevăraţii savanţi şi-au iubit credinţa, limba şi neamul din care se trag. Dar nu putem să nu admirăm insistenţa şi constanţa cu care Valeriu Papahagi îşi afirmă şi-şi demonstrează calitatea de român şi strădania de cercetător, de om de ştiinţă care pune în lumină istoria neamului său românesc din sudul Dunării, apartenenţa la aceeaşi tulpină cu rădăcini daco-romanice. De nenumărate ori, îmi recita poezia lui C. Belimace *Părinteasca dimândare*, cu o frumoasă pronunţie aromânească, pe care nu o poate reda textul tipărit. Reiau trei strofe:

Părinteasca dimândare
Nă spregiură cu foc mare
Fraţi di mumă şi di-un tată
Noi, Aromân'li di eta toată

Di sun plocile di morminţi
Strigă-ai noştri buni părinţi:
„Blăstăm mare se-aibă-n casă
Cari di limba lui se-aleasă
\- -
Cari fudze de-a lui mumă
Şi di părinteasca-l'i numă
Fugă-l'i doara Domnului
Şi dulţeamea somnului."

Părinteasca poruncă (mustrare)
Porunceşte cu foc mare
Fraţi de-o mumă şi de-un tată
Noi, aromânii din vremea toată

De sub plăcile de morminţi
Strigă-ai noştri buni părinţi:
„Blestem mare s-aibă-n casă
(Cel) care de limba lui se lasă.
\- -
Care fuge de-a lui mumă
Şi de părintescu-i nume
Fugi-i-ar binecuvântarea Domnului
Şi dulceaţa somnului."

(Constantin Balimace, 1848-1928, s-a născut în com. Molovişte, Iugoslavia. În 1873 se stabileşte la Bucureşti, unde-şi deschide un birt pentru studenţi, frecventat de socialişti. Poeziile lui sunt incluse în *Antologia aromânească* a lui Tache Papahagi, Casa Şcoalelor, 1922, cf. Hristu Cândroveanu, *Antologie lirică aromână,* Ed. Univers, 1975, p. 80.)

În lipsa unei biografii a lui Valeriu Papahagi pe care n-am putut s-o procurăm de nicăieri, vom reda însemnările făcute la întâlnirile cu acest mare profesor şi datele esenţiale rămase în memorie de pe vremea plimbărilor pe aleile Cişmigiului, când picioarele sale nu erau încă afectate de diabetul de care suferea. Am aflat că s-a născut la Avdela, spre deosebire de fratele său – Emil-George – care a văzut lumina zilei la Constantinopol (Istanbul). În ceea ce priveşte anul său de naştere, spunea că, pe stil vechi, a fost 1905 (decembrie), dar pe stil nou 1906 (ianuarie). Mama sa se trăgea din Cruşova, Avdela fiind localitatea familiilor Papahagi; toţi copiii acestora au fost daţi la şcoli înalte, când bunicul a rămas fără turme din cauza gerului năprasnic. Nu odată mi-a relatat întâmplarea prin care pruncul Valeriu a salvat viaţa bunicului dinspre mamă: era într-o seară, se afla cu mama sa la Cruşova, la tatăl ei – şeful luptei pentru aromânism, şef în care s-a tras de trei ori fără a reuşi să-l ucidă; ultima dată, în braţele bunicului se afla însuşi Valeriu, prunc cu care se juca, înălţându-l şi coborându-l pentru a-l determina să gângurească şi să râdă, când cel însărcinat să-l împuşte pe bunic îl luase la ochi, dar, de fiecare dată când voia să apese pe trăgaci, în cătarea armei apărea copilul care se interpunea ca un scut între glonţ şi cel sortit pieririi. Până la urmă, glonţul a pornit, dar cel care nu voise să-şi încarce sufletul cu o viaţă de prunc şi-a pierdut din siguranţă şi nu a reuşit decât să-l rănească pe bunic la un deget şi să spargă sticla de la lampă.

A copilărit la Istanbul, unde tatăl său, după cum am arătat, era director la Internatul universitar românesc. Despre primii ani de şcoală, despre educaţia şi atmosfera intelectuală din familie aflăm din *Eseurile* fratelui său, cu un an mai mic, Emil-George Papahagi, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 557 p. Din notaţiile sale, ne convingem că baza culturii vaste de mai târziu a fost pusă din fragedă copilărie. Fragmentul din care extragem ideile principale a fost scris în franceză şi redat în limba română de Marian Papahagi, la Notele de la sfârşitul volumului.

Ambii copii au fost atraşi de „litere", de latura umanistă a culturii. Mergeau împreună la o şcoală franceză a călugărilor iezuiţi, unde „Fratele Alfred ne învăţa câte puţin din toate, dar mai ales ne burduşea de catehism şi de lecţii pilduitoare. Sărmanul meu bunic era înspăimântat de felul cum ne ţineam degetele pentru a face semnul crucii". [Se ştie că semnul crucii e, aproximativ, acelaşi şi la ortodocşi, şi la catolici, adică se face de la frunte la brâu, apoi de la un umăr la celălalt pentru a realiza crucea. Numai că, la umeri, direcţia e alta: ortodocşii pornesc de la umărul drept la cel stâng, iar catolicii, de la cel

stâng la cel drept. În plus, degetele cu care se marchează cele patru puncte ale crucii se ţin diferit.] Copiii răsfoiau fără încetare *Larousse*-ul, recitau Racine, din Corneille, Molière, Bossuet, La Bruyère, care au constituit lecturile de predilecţie toată viaţa. Au învăţat pe dinafară scene întregi din Horaţiu, din Athalie, începutul *Oraţiei funebre a Henriettei Marie de France.* Şi din toate acestea n-au uitat nimic. Valeriu era în stare să recite scene întregi din piesele clasicilor francezi, poeme, pagini din Montaigne, Pascal ş.a. „Vreau să spun, chiar am fost hrăniţi cu clasici francezi şi de aici trebuie să plec ca să explic dezvoltarea intelectuală şi gusturile mele."

Tot din relatările sale aflăm condiţiile în care a fost închis Colegiul „Sf. Ioan Gură de Aur" din Constantinopol. „Era toamna lui nouă sute paisprezece şi, în ciuda războiului, ne simţeam plictisiţi de moarte de către *fratele Alfred.* Într-o bună zi, nişte turci se înfăţişară, spuseră ceva şi foarfecele de lemn ale fratelui Alfred se întrerupseră chiar în clipa unei predici patetice. «Bunul Dumnezeu, copii!» se opri acolo şi zise să plecăm. /…/ Iată-ne, deci, liberi. Tatăl meu, profesor, şovăia să se însărcineze el cu educaţia noastră în întregime. E adevărat că nu s-a gândit să ne înveţe multă muzică… [ne-am convins că autorul *Eseurilor* avea motiv să se refere la „muzică": Valeriu Papahagi avea talent muzical, la unele întâlniri, cu glas plăcut, ne cânta cu pasiune arii întregi din opere italiene mai ales] sau pictură, dar ne insufla dragostea de istorie şi de literatură. Iarna, tatăl meu ne povestea răpirea Elenei, mânia lui Ahile şi aventurile lui Ulise, neuitând să citeze lungi pasaje din Homer. /…/ Trei sau patru ani a fost o cursă nebună după poveşti. Înghiţeam tot ce găseam, de Perrault, Mme d'Aulnoy, de Charles Nodier sau de Grimm."

Cei doi fraţi şi-au continuat studiile în particular şi, în primăvara lui 1919, întreaga familie se stabileşte în Bucureşti. Valeriu şi Emil-George urmează cursurile Liceului „Mihai Viteazul", între 1920-1927. Nu ştim dacă Valeriu a urmat tot liceul la „Mihai Viteazul". Înclinăm să credem că a fost elev şi la „Spiru Haret" pentru că ne vorbea cu căldură despre acest liceu. Ne-a amintit de anuarul în care Dimitrie Focşa a publicat articolul *Spiru Haret – 20 de ani de activitate: 1913-1933,* apărut la Tipografia Universul. „Tot acolo, a precizat Valeriu Papahagi, la p. 28, a publicat articolul *Profesorul Şt. Nanul.* E profesorul meu – ne-a spus el, profesorul de Română, care s-a născut în 1863, a făcut studii în Germania. A urmat patru semestre la Berlin, cu profesori vestiţi, printre care cunoscutul romanist A. Tobler, şi un semestru la Leipzig. Aici a urmat şi seminarul regretatului Gustav Weigand, de unde au ieşit filologii români Sextil Puşcariu (1877-1948), Pericle Papahagi (1872-1943) şi Theodor Capidan (1879-1953), cunoscuţi pentru studiile lor cu privire la dialectele istro- şi macedo-român."

În timp ce fratele său se dedică studiilor juridice, păstrându-şi, ca pasiune, filosofia, Valeriu urmează Facultatea de Litere şi Filosofie, unde îl are profesor pe Nicolae Iorga (1871-1940). Îşi ia doctoratul cu acad. Constantin Rădulescu-Motru (1868-1957). Fiind remarcat de Iorga, e recomandat pentru bursă la „Şcoala românească" din Franţa (de 2 ani), fondată de marele savant după Primul Război Mondial, la Fontenay-aux Roses, azi cartier al Parisului (şcoala a fost fondată în 1920, inaugurată în 1922, la 2 iulie, şi şi-a încetat activitatea în 1948).

În articolul *Şcoala Românească de la Fontenay-aux-Roses*, apărut în 1923 în revista orădeană *Cele trei Crişuri,* N. Iorga subliniază faptul că această şcoală a fost înfiinţată în acelaşi timp cu Academia di Romania de la Roma, primul director fiind Vasile Pârvan. Ambele şcoli au reuşit să reziste unui fenomen cum a fost cel de-Al Doilea Război Mondial, dar au fost închise la 3 ani după încetarea războiului, în 1948, din dispoziţia ministrului de Externe, Ana Pauker. În 1941, fusese numit director al Şcolii din Paris C-tin Marinescu şi, în 1948, când a fost demis din funcţie şi exclus din Academie, a refuzat să se întoarcă în ţară, predând la diverse universităţi din Occident.

La Şcoala Românească din Franţa erau trimişi licenţiaţi ai universităţilor din ţară pentru desăvârşirea pregătirii în istorie, filologie şi arte. Dintre cei care i-au fost colegi, mi i-a amintit pe Constantin C.G. Giurescu (1901-1977), P.P. Panaitescu (1900-1967), Alexandru Elian (1910-1998), Alexandru Ciorănescu (1911-1999), cel stabilit în insulele Canare (Tenerife), ca profesor, Alexandru Rosetti (1891-1990), Gheorghe Maxim ş.a.

Între 1940-1946 a fost la Ambasada României la Madrid (consilier), dar a şi predat limba română la Universitatea din Madrid. În 1946, când s-au reluat relaţiile dintre România şi Spania, s-a întors în ţară, refuzând ofertele de rămânere în Spania. „Cum să rămân eu acolo când îi aveam în ţară pe mama şi pe fratele meu?" – ne-a spus odată, la o vizită făcută în strada Rozelor. Noul regim n-a apreciat gestul lui de întoarcere în sânul familiei: tot timpul a fost pus la index pentru că a trăit, un timp, *dincolo de hotare* şi, periodic, era chemat să dea declaraţii.

După revenirea în ţară, a predat portugheza la Universitatea din Bucureşti. În 1948 s-a desfiinţat această secţie şi, pentru a preda altă limbă romanică, i s-a cerut să devină membru de partid. A refuzat, spre deosebire de toţi ceilalţi profesori, şi a fost trimis să predea în provincie. Un timp a fost profesor de istorie la Roşiorii de Vede, apoi a revenit la Bucureşti, la Liceul „Mihai Viteazul", de unde a ieşit la pensie.

După reforma învăţământului din 1948, e chemat să i se recunoască doctoratul. Pentru aceasta trebuia să depună încă odată teza, pentru a fi „apreciată" din punct de vedere al conţinutului (nu cumva să fie „duşmănoasă regimului democrat" sau „îmbâcsită de filosofie idealistă"), de către o comisie formată din „intelectuali pe puncte, cu origine sănătoasă". N-a răspuns solicitării, preferând să funcţioneze o viaţă, în învăţământ, fără titlul ştiinţific de doctor, decât să-i fie teza „evaluată" de nişte ignoranţi. De asemenea, nu concepea să depună diploma semnată de Constantin Rădulescu-Motru pentru a i se da în loc „o hârtie care mi-ar face să-mi roşească obrazul". Toată viaţa a avut o intensă activitate de cercetare, publicând numeroase studii de istorie, majoritatea închinate aromânilor.

S-a stins din viaţă în vara lui 1983.

Sub crugul Eminescului

Părea un fulger ne-ntrerupt...

Viorel DINESCU

Peste fruntea de piatră a poetului nostru naţional trec, din când în când, ca nişte flotile ale întunericului, păsările lacului Stymphal, heralzi puturoşi şi neobrăzaţi ai falimentului.

Azi ştim cu toţii care sunt şi de unde vin aceşti sicofanţi de meserie, căci lucrează pe faţă sub umbrela unor universale noime umanitare al cărui adevărat înţeles îl spurcă. E uşor să le găseşti un factor comun acestor terorişti culturali care pisează cu minciunile lor sfruntate toate tradiţiile şi idealurile româneşti şi europene.

Ne-am bucurat când Ştefan cel Mare şi Constantin Brâncoveanu au fost canonizaţi şi au devenit sfinţi ai poporului român. Au apărat ţara noastră, au fost ctitori de biserici şi s-au jertfit pentru popor. Unii analişti politici, păsări ale lacului Stymphal, au cârâit: „ce, domnule, a avut cinci neveste, ce sfânt e acela?"

Eminescu e, fără-ndoială, unul din ctitorii limbii române moderne. Cel mai mare şi cel mai înţelept. Aura sa demiurgică nu are nevoie de televizor şi nici de aprobările uteciştilor de odinioară, sufletul şi conştiinţa poporului român sunt instanţe mult mai înalte decât Tribunalul de la Haga, care nu a condamnat încă genocidul de la Hiroşima, Katyn şi din alte părţi, botezate cu apa de trandafiri drept victime colaterale.

Pentru poezie şi pentru limba română, Eminescu este un adevărat sfânt, căci el este cel care ne-a dat aripi de luceafăr pentru o mie de ani de-acum încolo. În raport cu canibalii culturali de azi care îndoapă poezia cu resturi menajere şi limba cu chiţăieli snoabe din limba conchistadorilor, dacă ar fi numai pe-atât şi tot ar fi suficient ca să-l privim pe Eminescu cu respect şi veneraţie. Sunt mai preţioşi oare dezgustătorii poluatori de limbă şi de simţire românească, precum un monstru anume şi nefericita coloană a cincea pe care o plăteşte cu un cinism revoltător? Numai o minte anormală ar putea pune semnul egal între aceşti doi poli ai culturii noastre. Să fie oare veridice acele scenarii ştiinţifico-fantastice care se ţes în legătură cu conspiraţia împotriva milenarei culturi mediteraneene autohtone şi cu moartea marelui nostru poet? Oricum, prea mulţi vizionari mor călcaţi de maşini pe la răspântiile acestui secol…

Pe Eminescu l-am iubit şi ni l-am însuşit din prima clipă. Era al nostru, ne exprima plenar, îl înţelegeam fără efort, deşi filosofia versurilor sale nu era la îndemâna oricui. O empatie specială, aproape o certitudine, ne permitea să-l urmărim până şi în cele mai riscate aventuri ale Luceafărului. Călinescu greşeşte profund când preferă lirismul lui Kunish dramei hyperionice a lui Eminescu, „quandroque bonus dormitat Homerus".

Desigur, în marile sale poeme, principalul rol l-a avut geniala sa intuiţie, mai rar întâlnită la contemporanii săi, dacă nu-l socotim şi pe Eliade. Dacă vreun poet s-a bucurat vreodată „du ciel influence secrète", acesta a fost, fără doar şi poate, Eminescu. Dar câţi ani de efort şi de cheltuire au urmat după aceea! Dicţionarul său de rime şi *Fragmentariul* său sau manuscrisele sale olografe ce au fost tipărite arată lumii întregi cu câtă cerbicie s-a înhămat poetul la nobila sa misiune. Nu există niciun colţişor secret în sanctuarele spiritualităţii în care să nu se fi strecurat raza binecuvântată a harului şi a iluminării eminesciene. Producători moderni de gunoaie literare se dau mari şi tari scoţând în vitrină zdrenţele unor experienţe occidentale eşuate şi privind cu dispreţ efortul care l-a costat chiar viaţa pe Poet. Modernii au renunţat la rimă, la prozodie, au computere şi xeroxuri, şi care e rezultatul? Unde sunt capodoperele?

Nu poţi înlocui lucrarea eminesciană cu nişte fleacuri, cu hârţa-pârţa sau cu un mormăit larvar, visceral şi ginecologic. Poezia este şi un sacerdoţiu, ea cere un parcurs pontifical, un zbor spre înalte sfere ale gândirii şi înţelegerii. Nu are ce căuta în ea lătratul unor dulăi care se bat pe hoituri infestând atmosfera cu râgâielile lor agramate şi perverse. Într-o vitrină cu porţelanuri nu se intră cu bocancii jegoşi în picioare. E un loc în care trebuie să-ţi scoţi căciula din cap şi să păşeşti cu sfială. Vă dau un singur exemplu: în poezia *Somnoroase păsărele*, o poezie de dragoste, nici unul din cei doi amanţi nu apar în plan, dar sunt prezenţi prin evocarea unor mici gesturi diafane. Să fie oare mai conforme cu estetica procedurile violatoare ale postmoderniştilor sau caraghioslâcurile dadaiste?! Hai să nu ne mai lăsăm prostiţi de snobi şi de şmecheri…

Dacă există ceva care să poată să ne ferească de dezastrul spiritual ce ni se pregăteşte pe tăcute şi cu obstinaţie şi cu complicitatea plătită a nătărăilor noştri oficiali, aceasta nu poate fi decât încrederea în noi înşine, în edilii autohtoni şi în Eminescu şi cei care l-au înţeles şi l-au urmat.

Eminescu este un extraordinar apărător al limbii române esenţiale, şi pentru asta trebuie să-l punem ca pe un salvator al acestui neam înconjurat numai de intenţii perfide. În epoca lui, ca şi azi, au existat destui etimologişti funambuli, unii de bună-credinţă, Aron Pumnul, Heliade şi alţii, noroc că elita de atunci nu era anti-românească. Noroc cu minţile luminate de atunci, care au respins cu arma satirei pe toţi acei reformatori fantezişti, acoperindu-i cu ridicol. În zilele noastre, obrazurile sunt mai groase şi pseudo-esperanto-ul internaţionalist se infiltrează fără jenă, chiar dacă propagandiştii lui trei parale pun în oglindă chipurile lor strâmbe de clovni căzuţi de la trapez.

Sub aripa protectoare a limbii cultivate de Eminescu, ne putem mândri cu străvechimea spiritualităţii autohtone, în multe privinţe superioară celei occidentale. Nişte imbecili îl considerau un Lamartine mai mic, fiindcă nu a fost în stare să-l traducă în franceză ca lumea. În realitate, raportul e tocmai invers, degeaba încearcă demolatorii din toate timpurile şi mai ales „demitizatorii" de azi, să ne creeze complexe de inferioritate.

Trăim momente de nevrednică escamotare spirituală. În unele manuale şcolare, în locul splendidei *Glosse* a lui Eminescu, piatra de temelie a culturii româneşti, a fost dată ca exerciţiu o imitaţie, o creaţie care, încă din titlu se vede că nu are nici o acoperire, fiind făcută numai pentru a torpila o valoare autentică.

Pe noi, băştinaşii, slujitori ai limbii române, modelul Eminescu ne tonifică şi ne legitimează să rămânem aşa cum suntem şi să acceptăm numai acele împrumuturi care ne fac mai bogaţi spiritual, nu care ne sărăcesc şi ne plasează în categoria de iobagi, servitori şi vidanjori ai Europei, aşa cum încearcă să ne picteze nefericita elită de tinichea inventată de sicofanţi.

E bine să citim cum trebuie versurile Poetului: *Dintre sute de catarge/ Care lasă malurile/ Câte oare le vor sparge/ Vânturile, valurile?…* Da, dar noi suntem valul, iar Eminescu, stânca.

Cufărul lui Eminescu

Mihai NEAGU BASARAB

Domnii Viorel Gaftea, secretar ştiinţific al Secţiei de Ştiinţa şi Tehnologia Informaţiei a Academiei Române, şi George Canache, poet atestat şi astronaut aspirant, au avut amabilitatea de a-mi trimite prin poşta electronică un remarcabil film documentar artistic intitulat *Cufărul lui Eminescu,* realizat de doi cineaşti talentaţi şi cu experienţă în domeniu, Mimis Ravanis, important cineast balcanico-greco-român, şi mai tânărul Cristian Radu Nema care, realizând filme cu Regele Mihai, Alexandru Surdu şi Papa Francisc („În Grădina Maicii Domnului"), acoperind, deci, prin opţiunile lui, şi preferinţele mele, mi-a câştigat deplina încredere, fără să-l cunosc personal. Desigur că împlinirile celor doi cineaşti sunt mai numeroase. Mimias Ravanis a mai realizat, între altele, şi filmul documentar artistic *Arhitectura României Mari,* care oglindeşte de asemenea anumite disponibilităţi în slujba adevărului, din ce în ce mai rare astăzi la artiştii activi în zonele mass-mediei.

Naratorul Cristian Moţiu ilustrează vocal începutul peliculei prin scoaterea la licitaţie a *Cufărului lui Eminescu.* Ţinând seama că se pleacă de la 5.000 de euro şi se adjudecă pentru 7.000 de euro, ni se dă de înţeles că, deşi e gol la licitaţie, cufărul reprezintă o valoare şi, mai mult decât atât, un simbol prin conţinutul său, aflat astăzi în posesia Academiei Române şi constituind *certificatul de bună naştere şi de bună purtare de altădată* al poporului român şi, printr-o restrictivă extindere, al naţiunii române. (Nici nu ştiu cum să mă mai exprim, ca să nu intru cumva într-o contradicţie excesiv de antagonică, provocatoare, cu *corectitudinea politică*…)

Se trece în continuare la povestirea omului Eminescu, „izbitor de frumos, extrem de vesel", fredonând la plimbare diferite melodii, însoţind ca sufleor diferite trupe de teatru, mai mult sau mai puţin îndrăgostit de diferite dive, ajungând, spre sfârşitul adolescenţei, student la Viena, urmând acolo cursurile celor mai importanţi profesori la mai toate facultăţile, datorită unei curiozităţi cultural-ştiinţifice de nestăvilit, care i-a fost, şi ne-a fost nouă, ca neam, românilor, noroc şi ghinion, deşi, se pare că acea nenorocită zicală „Ce-i mult, strică", e mai veche decât Eminescu.

Perioada vieneză este ilustrată şi cu secvenţe filmate la sfârşitul secolului al XIX-lea, cu trăsuri elegante şi oameni îmbrăcaţi fastuos, dansând în Palatul Hofburg, dar şi la Opera din Viena, astfel încât atmosfera Vienei de altădată este perfect redată. Se relatează acum că acel cufăr, iniţial conţinând mai multe cărţi din biblioteca părintească, pe care adolescentul Eminescu le citea şi recitea cu multă plăcere, începe să cuprindă şi renumitele *caiete eminesciene*, cum avea să le numească de pildă Constantin Noica, autorul mai multor volume intitulate chiar astfel. Impresionează faptul că pe mai multe case din Viena în care Eminescu a locuit fie şi numai câteva luni, autorităţile din România, inclusiv Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română (la vremea respectivă), au pus plăci comemorative. Vedem şi imaginea vechii Universităţi vieneze în care învăţau destul de mulţi studenţi români, proveniţi în majoritate din Bucovina, Moldova şi Transilvania. Aceşti studenţi înfiinţaseră o asociaţie a lor numită „România jună" care, în fiecare an, organiza un bal cu o anumită notorietate în capitala Austriei.

→

Sub crugul Eminescului

Într-unul din anii vienezi ai lui Eminescu, renumitul compozitor al Curţii Imperiale Austriece, Eduard Strauss, a compus, pentru balul Asociaţiei „România Jună" o *polka française* intitulată *Fulg de omăt* (*Schneesternchen*). Se presupune că, la respectivul bal, Eminescu ar fi cunoscut-o pe Veronica Micle.

În perioada vieneză, Eminescu a scris numeroase poezii, cu acribie îmbunătăţite, căci era un perfecţionist în tot ceea ce întreprindea, şi a umplut cu informaţii de la cursuri şi cu reflecţii personale pe marginea acestora un număr impresionant de *caiete.* Filmul aminteşte că în ziua de 14 februarie, o delegaţie de studenţi români din care făceau parte şi Stihi şi Popazu a fost primită în audienţă de împăratul Franz Josef, care ar fi promis să vină la balul „României June", dacă timpul îi va permite.

Multe secvenţe din acest film se desfăşoară având ca fundal sonor muzica lui Ciprian Porumbescu. Scenariul filmului a fost compus valorificând fragmente din următoarele cărţi: Constantin Noica – *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii româneşti,* în care sunt reproduse numeroase pasaje din caietele eminesciene; Teodor V. Stefanelli – *Amintiri despre Eminescu;* Iacob Negruzzi – *Amintiri de la Junimea* şi I.L. Caragiale – *În Nirvana; Ei l-au văzut pe Eminescu* (Ed. Dacia, 1989). S-a preluat şi un fragment ironic-defăimător la adresa lui Mihai Eminescu, în care se spune că acesta era „veşnic doctorand în multe ştiinţe nefolositoare, fost bibliotecar când a şi prădat biblioteca, fost redactor al foii vitelor de pripas şi al altor jurnale necitite, fost…" Se ilustrează astfel acel proverb românesc care spune că numai în pomul plin de roade se-aruncă cu ciomagul sau cu piatra.

În film, se insistă, aşa cum şi era normal, asupra caietelor eminesciene, pe care marele poet le-a purtat în cufărul său peste tot cu el, până când le-a predat într-un târziu lui Titu Maiorescu. La prezentarea acestor caiete apare, desigur, Constantin Noica, cel dintâi care s-a ocupat temeinic de ele, datorită, mai ales, conţinutului filosofic al acestora. Sunt exemplificate traducerile din Kant făcute de Eminescu, notele filosofice din caietul 2306, continând şi o serie de definiţii mai greu de înţeles pentru cei care nu au urmat cursuri de filosofie la universităţi importante. „Fără eu, nu există timp şi spaţiu". Şi, mai departe: „Fără eu, nu există Dumnezeu." Este, de fapt, o blasfemie pe care la Eminescu trebuie s-o interpretăm drept o rimă, fapt pentru care Dumnezeu, dacă numai cu atâta păcat rămânem, o să ne ierte, de îndată ce articolul pe care-l anunţ ca intenţie mărturisitoare va fi citit de un preot.

În film, *Caietele Eminesciene* sunt comparate cu Caietele lui Leonardo da Vinci şi, de asemenea, ni se spune că dacă vom compara ce-a făcut Eminescu în 15 ani cu ceea ce a făcut Goethe în 65 de ani, putem avea un prilej de bucurare. În manuscrisul eminescian 2255 apar o serie de note în limba germană care evidenţiază nu numai temeinice cunoştinţe de limba germană, ci şi de filosofie, fiind acolo vorba despre „principiul raţiunii suficiente în antinomiile kantiene". În manuscrisele sale vieneze, după Noica, Eminescu este economist, apicultor, biolog, filolog, istoric şi chiar politolog, când discută despre Machiavelli. Cochetează cu diferite curente filosofice, pe măsură ce le studiază. Este pe rând agnostic, pozitivist etc. Formulează clar în manuscrisele sale: „Urechea te minte, ochiul te înşală". Sunt în cufăr, desigur, şi diferite variante ale poeziilor sale antume adunate în acel prim volum conţinând 90 din poeziile sale. La 20 noiembrie 1887, cufărul este la Maiorescu şi, deşi este cerut de sora poetului, Harietta, Maiorescu nu răspunde scrisorii respective, motiv pentru care, într-o altă epistolă, din 27 februarie 1888, aceeaşi Harietta se plânge că e supărată pe Maiorescu, care tot nu-i răspunde. Totuşi, aşa-zisul protector al lui Eminescu, după aproape 20 de ani de păstrare, la 25 ianuarie 1902, donează Academiei Române faimoasa ladă cu manuscrise eminesciene, însoţită de un inventar, care să fie de folos celor care vor voi să studieze întreaga creaţie a marelui poet şi gazetar. Donaţia maioresciană cuprindea 15.000 de pagini, în afară de scrisori şi documente. În film este citat acum şi Nicolae Iorga, care a afirmat că „Niciun rând din Eminescu nu trebuie să rămână nepublicat!"

Filmul arată, în continuare, că Noica a pledat, încă din 1968, pentru publicarea facsimilelor caietelor eminesciene. El a dus în mai multe rânduri la Ipoteşti, la casa memorială Eminescu, mai multe caiete fotocopiate, ultima dată în ianuarie 1978, 11 caiete. Având ca model cele 29 de caiete Paul Valéry, Noica era de părere că şi pentru Eminescu tipărirea facsimilelor caietelor acestuia este obligatorie, pentru a înlesni generaţiilor tinere contactul cu cele 14.000 de pagini de *caiete eminesciene.* La 7 decembrie 1986, s-a încheiat fotocopierea integrală a caietelor din lada manuscriselor eminesciene de la Academie. La 1 aprilie 1987, s-au legat primele caiete din colecţia respectivă. La 155 de ani de la naşterea poetului, Academia Română a editat primele volume de manuscrise facsimilate. La 15 ianuarie a mai tipărit încă 12 volume, astfel încât până la 15 ianuarie 2009 s-a încheiat laborioasa întreprindere a editării integralei manuscriselor eminesciene facsimilate, mai ales că destule pagini erau scrise cu alfabetul grecesc. Noica a insistat pentru publicarea acestor manuscrise nu numai datorită valorii lor filosofico-literare, ci şi pentru valoarea lor educativ-pedagogică, constând în numeroase remarci de tipul: „Martirul, eroul şi înţeleptul sunt forme ale aceleiaşi substanţe: adevărul."

Spre sfârşitul filmului, apare academicianul Alexandru Surdu, care insistă şi el asupra valorii deosebite a acestor manuscrise. El afirmă că manuscrisele eminesciene din *Caiete* sunt ca un jurnal de creaţie, în care apar gândurile poetului, în viaţa lui de zi cu zi. Mai ales că la Viena Eminescu a compus cele mai frumoase poezii şi a aşternut pe hârtie cele mai frumoase gânduri ale sale. Acolo a dovedit Eminescu pozitivismul său sănătos. Fiind în epocă la modă psihologia popoarelor, Eminescu a descifrat pentru români referinţe permanente. Subiectele abordate de Eminescu, mai ales din istorie şi psihologie, sunt pentru Alexandru Surdu necesare multiplicării prin transcriere cu comentariu, în vederea formării unor generaţii viitoare de care marele Eminescu să fi putut fi mulţumit.

Ideea şi scenariul acestui film aparţin Biancăi Beatrice Michi Nema. Montajul şi imaginea sunt semnate de Cristian Radu Nema. Regia aparţine lui Cristian Radu Nema şi Mimis Ravanis. Proiectul a fost susţinut de Institutul de Filosofie şi Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru" al Academiei Române, de Biblioteca Academiei Române şi de Palatul Hofburg, Viena. Producătorul filmului este Rock House Events.

(Urmare de la pag.19)

Aşa se face că tipologizarea, clasificarea lor strictă, folosind tipologii, „caractere" consacrate, e aproape „imposibilă", lăsând posibilităţi de interpretare multiple, contradictorii, complementare, nuanţate. Încadrarea lor în corintic şi „burghez", pe care o face Nicolae Manolescu, e o soluţie mai sigură, bazându-se pe criterii teoretice expuse limpede, dar e imposibil de refuzat încadrările pe care le fac Eugen Ionescu, Nicolae Balotă, Ion Pop, Andrei Oişteanu, Adrian Marino, Ana Olos, Solomon Marcus, Constantin Cubleşan, Eugen Negrici, Giovanni Rotiroti, Radu Cernătescu, Adrian Lăcătuş, Dumitru Micu, Marin Mincu, Aurel Rău, Eliza Vorvoreanu, George Pruteanu, Constantin Zărnescu, Puşa Roth, M.V. Buciu, Corin Braga etc., care privesc personajele urmuziene din unghiuri adesea surprinzătoare, cu argumente textuale şi comparatistice, privind *în* şi *dinspre* universalitate. Comportamentul, psihicul personajelor a fost de asemenea întors pe toate feţele, cu rezultate critice, analitice de mare profunzime şi impact, ducând adesea spre concluzii paradoxale. E de fapt urmarea libertăţii de opinie pe care o conţine proza acestui clasic al avangardei, clasic şi în sens valoric al literaturii universale. Proza lui Urmuz conţine *latenţe interpretative* neaşteptate, caracteristică pe care o observa Ion Pop când vorbea despre *subtilitatea artei combinatorii,* un fel de *joacă de-a cuvintele,* Urmuz *jucându-se cu semnificaţiile.* Această latenţă interpretativă e de remarcat în proza lui Urmuz de la nivelul sunetelor, cuvintelor, enunţului, până la nivelul unui întreg text şi a operei sale în integralitatea ei. Vom reveni într-un alt articol la această idee a *latenţelor interpretative*, despre care cercetarea lingvistică românească are o importantă tradiţie, plecând de la Hasdeu şi Nicolae Apostolescu până la Eugen Coşeriu şi Cristinel Munteanu.

De exemplu, vorbind despre literatură, despre sensul unei opere (fie aceasta dramă, poezie sau doctrină filosofică), Nicolae Apostolescu (*Studii şi portrete literare,* Ediţie îngrijită şi *Prefaţă* de Ion M. Dinu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 108) afirma: „«Se va întâmpla însă, de cele mai multe ori, ca să o socotească ca pe o canava necomplet brodată, în care el va pune, peste tot, idei de ale lui. Astfel, această lucrare se va prezenta minţii a o sută de indivizi în o sută de feluri, după punctul de vedere din care a privit-o, a completat-o, a priceput-o fiecare. [...] Şi lucrul acesta este explicabil. Chiar fără a căuta sensul mai adânc al unei bucăţi literare sau fără a dori găsirea etimologiei unui cuvânt, oricine va fi încurcat când i se va cere lămurirea notelor unei noţiuni.» Hermeneutica sensului, aşa cum a teoretizat-o Eugeniu Coşeriu, are ca obiect revelarea sistematică şi justificată a conţinutului unui text sau al unui discurs. Când se are în vedere «sensul mai adânc al unei bucăţi literare» ori «sensul unui vers, unei poeme, unui roman, unei drame, unei doctrine filosofice», Apostolescu se apropie foarte mult de accepţia pe care o dă Coşeriu sensului. Cum se face însă că autorul nostru stabileşte o relaţie analogică între ceea ce urmăreşte într-un text un critic literar, de pildă, şi ceea ce caută un simplu vorbitor cu privire la originea unui cuvânt sau a unei expresii?" (Cf. Cristinel Munteanu, *Noematologia lui B.P. Hasdeu: o anticipare a skeologiei lui E. Coşeriu* în *Philologica Jassyensia*, an IX, nr. 2 (18), 2013, pp. 85-94).

Acelaşi rafinat cercetător face o incursiune în ştiinţa noematologiei, plecând de la Hasdeu care, „într-un studiu scurt şi foarte dens – *Un nou punct de vedere asupra ramificaţiunilor gramaticei comparative* (publicat în primul număr din 1882 al revistei *Columna lui Traian*) –, propune printre disciplinele gloticii/gramaticii comparative şi ştiinţa *noematologiei:* «o doctrină separată pentru ceea ce Bréal a numit atât de bine *idei latente*; o doctrină căreia, în lipsă de alt termen, noi îi vom zice noematologie, de la *νόημα* cugetare intenţională». Imediat, Hasdeu subliniază şi însemnătatea disciplinei respective, discutând despre ea la modul superlativ («această importantisimă doctrină a subînţelegerii»)." (Cristinel Munteanu, *Din nou despre noematologie: contribuţia lui Nicolae I. Apostolescu, Revista Limba Română*, nr. 5, anul XXIV, 2014, p. 23) Apostolescu lărgeşte sfera noe-matologiei, incluzând printre ideile (sau sensurile) latente şi sensurile operelor artistice (cu precădere cele ale textelor literare). De aici la *ieroglifa filologică, istorică* şi la *delirul interpretativ* nu mai e decât un pas, pentru că tocmai *aceste latenţe* de niveluri diferite, de la sunete la text şi *opera omnia* sunt producătoare de valorificare critică, de puternică provocare analitică. Adevărul e că un cuvânt, de-a lungul istoriei lui, evoluează, în sensul că îşi schimbă forma, capătă alte semnificaţii, formează expresii şi locuţiuni. Când e vorba de contexte lingvistice mai largi, texte, prind conotaţii multiple, iar când pătrund în sfera de interes artistic, în operele literare, sunt iluminate în structuri, enunţuri insolite, unice, noi, neaşteptate, surprinzătoare. Aşa se face că acelaşi cuvânt capătă sensuri noi şi un halou de înţelegere ce se întinde din locul imediat întâlnit şi pe toată lungimea unui text ori a unei întregi opere. Comparat, prezent în numeroase alte contexte, cuvântul îşi dilată cultural, istoric semnificaţiile. În *Luceafărul* eminescian, de exemplu, cuvântul *adânc* apare de patru ori, dar niciodată cu acelaşi sens şi rămâne opac dacă nu-i desluşim înrâuririle de detaliu şi de ansamblu.

Şi Urmuz se foloseşte conştient de această capacitate, calitate naturală a cuvântului de a-şi crea semnificaţii în contexte logice, hipercorecte gramatical, fără dislocări sintactice, fără dicteu automatic, „alandala". Ca şi în „istoria naturală" a cuvintelor în care vorbitorul modifică forme şi sensuri în funcţie de cum aude sau cum înţelege o vorbă şi care se impune în vocabularul unei colectivităţi, unei limbi, Urmuz, asemenea unor alţi mari creatori de limbaj, produce acea zestre de interpretări pe care o moşteneşte un text, o operă literară, şi pe care o lasă urmaşilor. Mersul acesta e valabil nu numai când e vorba de opere literare, ci de orice domeniu al cunoaşterii, acolo unde limba îşi instituie funcţia denominativă, nu numai cea expresivă sau cea poetică. Referenţialitatea devine în toate aceste situaţii funcţia hotărâtoare a înnoirilor, „combinând *semnificatele de limbă* cu *desemnarea*" (E. Coşeriu). Eugen Ionescu este, urmându-i pe Urmuz şi Caragiale, din acest punct de vedere, o conştiinţă extrem de lucidă. (Va urma)

Cărţi şi autori

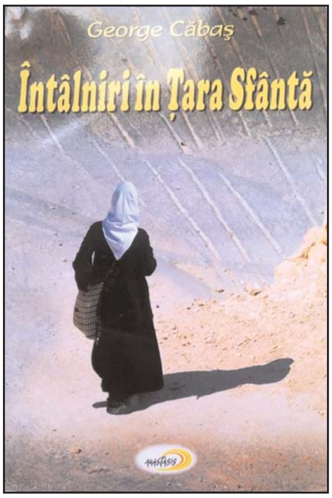
Relatările duhovniceşti din Israel ale unui teolog sibian

Mihai POSADA

George Căbaş se prezintă ca: profesor de religie în Sibiu, licenţiat al Universităţii „Lucian Blaga” în Mecanică (1984) şi în Teologie ortodoxă (1997), redactor-şef adjunct al revistei *Porunca iubirii*, fost preşedinte (între 1991-2015) al Asociaţiei pentru Isihasm, afiliată la Sydesmos (The World Fellowship of Orthodox Youth) şi BOYA (The Balkan Orthodox Youth Association). Dedicat cercetării şi vizitării părinţilor duhovniceşti din România, Grecia şi Israel, de-a lungul anilor a avut şase şederi mai lungi în Sfântul Munte Athos şi a vizitat de trei ori Ţara Sfântă. Director al Editurii Anastasis din Sibiu din anul 2002, semnează, la aceasta, volumele: *Pagini de Pateric românesc* (2009/2011, ed. a II-a 2020), *Părinţi contemporani din Sfântul Munte Athos* (2011), *Întâlniri în Ţara Sfântă* (2012/2013, ed. a II-a 2020), *Părinţi contemporani din Sfântul Munte Athos,* volumul al doilea (2014), *Sfânta Maria Magdalena: glorie şi defăimare pentru cel dintâi Hristos a înviat!* (2020), cât şi numeroase articole publicate în *Curierul românesc, Lumea credinţei, Porunca iubirii.*

Întâlniri în Ţara Sfântă de George Căbaş este un volum nici turistic, nici istoric, nici strict duhovnicesc, cât toate trei la un loc, deşi ultimul dintre atribute atârnă ca cel dintâi în rostul alcătuirii acestei cărţi despre pelerinajul întreit al autorului, un împătimit în cercetarea locurilor sfinte din Ţara lui şi din Lume şi a oamenilor devotaţi locului credinţei asumate şi trăite cu devoţiune de fiecare. Un volum cu multă informaţie, documentare şi mai ales râvnă duhovnicească însoţită de un evident talent literar. Din cuvântul de introducere, *Pelerin la Locurile Sfinte, azi*, semnat de distinsul eseist pr. prof. univ. Ovidiu Moceanu (doctor în Filologie, licenţiat în Filologie la Cluj şi în Teologie la Sibiu şi profesor universitar al Facultăţii de litere a Universităţii Transilvania din Braşov), aflăm că nu este suficient să ai bani cu care să îţi cumperi biletul de călătorie şi excursia pentru a deveni pelerin la Locurile Sfinte, mai exact, un *hagi,* titlu cu care mai demult se mândreau creştinii ajunşi până acolo, ci că ar trebui operată o netă diferenţă între mentalitatea de pelerin şi aceea de simplu excursionist (p. 7). Acesta ar fi, în esenţă, rostul/mesajul volumului, cu alte cuvinte spunând: Cetatea Sfântă este pentru toţi, Împărăţia însă, nu.

Volumul – alcătuit din două părţi (Partea I, *Pelerinaje biblice*, pp. 11-281; Partea a II-a, *Mărturii arheologice*, pp. 282-361) şi 4 addende (pp. 362-376, din care, o Rugăciune a închinătorului la Mormântul Domnului, extrasă dintr-o carte culeasă din scrierile Sfinţilor Părinţi şi rânduită de Firmilian Marin, ierodiaconul Patriarhiei, la 1920, şi încă alte trei texte, din volumul *Sfântul Ioan Iacob Românul, Din Ierihon către Sion,* Jerusalem, 1999), urmate de un *album fotografic* în culori – oferă o sumedenie de cuvinte de sprijin duhovnicesc aflate în convorbirile purtate în direct cu personalităţile întâlnite în pelerinajul ce stă la temelia întregului volum, deopotrivă cu extrase din lucrări deja tipărite ori numai în manuscris (V. Costin, I. Mutrescu), pe care autorul le-a cercetat. Cartea apare la Editura sibiană Anastasis, în anul 2012, după descrierea Bibliotecii Naţionale de pe spatele paginii de gardă, în 2013 după data înscrisă pe pagina de titlu. Unele figuri de duhovnici nici nu sunt menţionate cu numele, respectând fireasca modestie specifică interlocutorilor retraşi din Lume. De la bun început, Episcopul-vicar Irineu Pop-Bistriţeanul atenţionează din motto-ul ales de autor: „În Cetatea Sfântă a Ierusalimului trebuie să ne apropiem nu ca de alte cetăţi, nu ca savantul, curiosul, poetul sau artistul”. Fireşte, nu întocmai cum a spus-o gânditorul Platon al cărui portret, ca precursor al creştinismului, se află zugrăvit pe zidul unor vechi biserici ortodoxe (ca în trapeza Marii Lavre de pe muntele Athos, ori chiar în cele româneşti, împreună cu Pitagora, Aristotel şi Sofocle bunăoară, la Biserica Buna Vestire a Mănăstirii Moldoviţa). Respingerea poetului sau artistului nu vizează direct nici figura Psalmistului din vechea *Biblie*, ce îl preamărea pe Dumnezeu Unul Cel dinainte de întrupare, nici pe Ioan Alexandru, ultimul poet român care ridica în mâini Sfânta Cruce în Parlamentul proaspăt ieşit din comunism, al României. Nu se proclamă vreun autodafé, ci se cere redresarea unei mentalităţi rătăcite. Certarea se adresează mai degrabă „cărturarilor şi fariseilor” pe care, pentru ipocrizia lor, îi mustra însuşi Iisus (*Matei* 23), dar adresează o poruncă de învăţătură tuturor acelora ce vin în Cetatea Sfântă pentru a fi mai aproape, aici pe Pământ, de Domnul şi arată cum se cuvine a fi făcut acest pas: „Trebuie să ne apropiem de el [locul sfânt] în spirit de devoţiune, trebuie să ne apropiem de el cu credinţă în sufletele noastre, cu rugăciune pe buzele noastre, cu Hristos Iisus în inimile noastre” (p. 11).

Astfel de cărţi de călătorii duhovniceşti se deosebesc de orice „baedeker”, ba chiar şi de acelea cu amintiri din excursii, scrise oricât de incitant, pentru că se disting fundamental prin natura lor şi condiţia esenţială de a fi citite cu sufletul tare în credinţă, ca un criteriu înalt-spiritual de estetică morală, potrivit căruia cărţile de mărturii despre Locurile Sfinte se scriu. Cine nu are organ pentru acest domeniu filologic, întrucâtva filocalic, este absolvit pentru neputinţă, dar nu se cuvine să dicteze această incapacitate ca normă. Numai cine confundă *turismul* de plăcere în Palestina/Israel cu *pelerinajul* în Ţara Sfântă/Locurile Sfinte poate pune pe acelaşi palier cultural simpla însemnare de călătorie, oricât de plastic scrisă, cu mărturia duhovnicească a trăitorilor care slujesc la oricare din aceste Sfinte Locuri de pe Pământ. O confuzie similară cu a cere ca Sfânta Împărtăşanie să fie livrată la domiciliu sau prin *room-service* în condiţii de „maximă securitate” gastronomică pretinse unui ipotetic mediu aseptic de servire a mesei în supermarketuri.

O carte ca aceasta răspunde unei dorinţe superioare, o necesitate morală sesizată chiar de un psiholog umanist american ca Abraham Maslow (1908-1970) în celebra sa piramidă-ierarhie a nevoilor, întrucât nu despre literaritate în sensul ancorării în criterii afiliate vreunor curente-mode-stiluri, nici istorice, nici postmoderne, nici strict experimentale sub aspect estetic este vorba în dialogurile adunate de George Căbaş, textele fiind teleologic legate de un domeniu spiritual şi profund filologic de care, vreme de peste 70 de ani, scrântirea comunistă prin interdicţiile şi cenzura ei s-a îndepărtat. Or, în cele trei decenii de liberă exprimare pe care ne bucurăm să le consemnăm, nu s-a realizat deplin şi profesionist la nivel academic românesc re-legarea, re-conectarea filologiei cu morala creştină, cu începuturile ei fireşti, genetice, i.e., Cuvântul lui Dumnezeu – aşa cum iese el din gura Părinţilor Bisericii, „cuvântul ce exprimă adevărul”, nu jumătăţile de adevăr, ci adevărul întreg, unul, de care s-a rupt şi continuă cu penibilă mândrie prost înţeleasă, să sângereze în societatea contemporană bătrâni cârcotaşi învechiţi în zile rele sau tineri mândri nevoie mare că au crescut atei. Un fragment edificator: „Nu uităm că Dumnezeu este foc Care arde pe cei păcătoşi, iar Lumina din Sâmbăta Mare aprinde lumânările fără ca ea însăşi să ardă pe cineva. Se adaugă minune în minune, semn al milei nesfârşite întru care Dumnezeu vrea să-i primească şi pe cei păcătoşi, adică pe noi toţi, fără să ne ardă. Cu adevărat, minunea «Luminii Sfinte» nu este *«o minune ca multe alte minuni ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos»*, ci o pericopă evanghelică scrisă şi reînnoită în fiecare an de Sfintele Paşti”, cu nota imediat explicativă a autorului: „Omul modern al tehnologiei, ar putea zice: «o pericopă evanghelică proiectată ca o hologramă în văzduhul Bisericii Sfântului Mormânt»” (*Lumina de Paşti – un dar atât de tainic,* pp. 57-58). În limbaj de specialitate vorbim de „proză nonficţională” în cel mai înalt grad posibil în literaturile limbilor lumii. Acest gen de cărţi nu aşteaptă premii şi nu urmăresc faimă între confraţii de litere, redactate însă de licenţiaţi cum George Căbaş, sunt fericite să existe fără altă glorie decât a râvnei duhovniceşti, bucuriei afirmării credinţei în Dumnezeu şi toţi sfinţii Lui şi a mărturisirii de minuni ale Sfântului Duh revelat.

Potrivit publicaţiei *Ziarul financiar,* cu deviza „Totul pentru business, totul este business”, ediţia din 4 iulie 2013 – în chiar anul apariţiei cărţii *Întâlniri în Ţara Sfântă,* autorii Laura Mitran şi Livia Ispas dau publicităţii „rezultatele definitive ale Recensământului Populaţiei şi Locuinţelor – 2011” şi anume, „86,5% dintre persoanele care au declarat religia sunt de religie ortodoxă, 4,6% s-au declarat de religie romano-catolică, 3,2% de religie reformată, iar 1,9% penticostală, potrivit datelor prezentate de INS. Ponderi între 0,4% şi 0,8% au înregistrat următoarele religii: greco-catolică (0,8%), baptistă (0,6%) şi adventistă de ziua a şaptea (0,4%). Persoanele de altă religie decât cele prezentate mai sus reprezintă 1,8% din total. Fără religie sau atei s-au declarat 0,2%”, pentru o populaţie stabilă a României de 20.121.641 de persoane din care, la 20 octombrie 2011, „şi-au declarat structura confesională 18.861.900 de persoane” (https://www.zf.ro/eveniment/recensamant-date-definitive-86-5-ortodocsi-4-6-romano-catolici-3-2-reformati-0-2-atei-11083429). Başca cititorii vorbitori de limbă românească din afara hotarelor Ţării! Asta înseamnă că cei 0,2% stau cocoţaţi pe pârghii de putere şi dezvoltă/aplică o influenţă destul de puternică şi azi, din moment ce curentul antispiritual, anticreştin, reuşeşte performanţa îndepărtării de Dumnezeu cu precădere în rândul tinerilor şi al părinţilor lor cei fără Dumnezeu – fiind vorba de *omul nou de tip comunist, produs de malaxorul ateu sovietic,* încă nedezamorsat la 30 de ani după ceea ce se presupune a fi fost ruperea de comunism. Rostul cărţilor duhovniceşti ca şi cea de *Întâlniri în Ţara Sfântă* este de a da jos „solzii” de pe ochii cititorului (întocmai cum a păţit Anania înainte de a fi botezat, *Fapte*, 9,21), adică de a restaura omul înduhovnicit, iubitor de Dumnezeu, de a lăsa estetica iubirii creştine să îşi recâştige dreptul de cetate, de care ateismul-criminal-comunist a rupt-o cu forţa din inima şi cugetul oamenilor, al cititorilor şi să re-lege (din latinescul *re ligare*) religia de esenţa firească a omului dintotdeauna, omul întreg: *homo religiosus*, după expresia savantului expert în istoria religiilor la Divinity School în Chicago şi filosofului culturii, în permanenţa valorilor, Mircea Eliade.

Exaltarea noţiunii de neam (românesc, desigur, peste tot locul în paginile cărţii), pe de o parte, şi refutarea *naţionalismului* ca un rău absolut (vezi definiţia de dicţionar a naţionalismului, evoluând de la aceea de rol politico-ideologic în formarea statelor-naţiuni, până la aceasta de „Ideologie şi politică care urmăreşte întreţinerea izolării şi aţâţarea neîncrederii şi urii între diferite naţionalităţi”), potrivit unei ideologii globalist-uniformizatoare, pe de altă parte, par a dovedi o indecizie doctrinară: când caldă, când rece, i.e., căldicică (nu doar a dicţionarului!) în afirmarea adevărului creştin: „De fapt, românii au această chemare de a mărturisi creştin ortodox pe Hristos în întreaga lume, *un leac contra dezbinării şi naţionalismului.* Alături de greci, în toate mănăstirile din Ţara Sfântă te întâmpină şi români, icoane smerite şi *adevărata imagine a ţării noastre* [pe graniţele vechii Dacii]. Dar lumea nu cunoaşte acest adevăr, aşa cum nu doreşte să cunoască nici lumina lui Hristos” (*Cuvânt înainte*, p. 10; subl. ns., M.P.), ori poate că nu este decât datoria plătită Cezarului...

→

Drumeţind prin paleoistoria şi mitologia pământului românesc

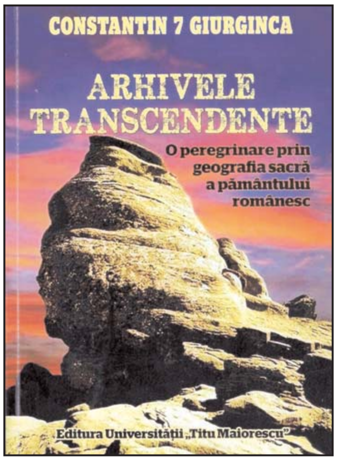

Titi DAMIAN

În anul 2017, împreună cu câţiva entuziaşti (Ilie Mândricel, Dumitru Nica, Diana Liana Gavrilă şi Grigore Rotaru Delacamboru), am scos cartea *Fidelitatea memoriei colective. De la Colchida din Carpaţi la Athosul românesc,* în care am căutat să evidenţiem unicitatea arealului Colţi-Bozioru din Carpaţii de Curbură, privindu-l din perspectivă istorică, geografică, religioasă, lingvistică, având ca punct de plecare densitatea toponimică având specificul său. Era doar o simplă intuiţie, simţind că memoria colectivă ne poate ajuta să descifrăm tainele acelui mic colţ de pământ românesc pe care îl bătusem cu piciorul din fragedă copilărie, gândindu-ne că timpul se rostogoleşte necruţător peste generaţia noastră şi trebuie să lăsăm ceva, cumva, în urmă, generaţiilor viitoare, măcar nişte semne de întrebare, dacă nu o continuare a trudei noastre. Râvna noastră a fost concretizată în această carte, fără să ştim că profesorul Constantin Giurginca are o preocupare mult mai amplă, aş zice „ciclopică", vizând „fidelitatea memoriei colective" la întreg spaţiul carpato-danubiano-pontic, dând la iveală o adevărată enciclopedie, *Arhivele transcendente – O peregrinare prin geografia sacră a pământului românesc* (Editura Universităţii „Titu Maiorescu", 2020, 614 p., format aproape A4, cu 153 de note bibliografice), o sinteză a tuturor cunoştinţelor actuale despre paleogeografia, paleoistoria şi mitologia pământului românesc.

Autorul este un bănăţean falnic, roşu în obraji, viguros, în ciuda vârstei, de o tenacitate ieşită din comun, care timp de 50 de ani a străbătut văile, vâlcelele şi dealurile, câmpiile şi crestele munţilor, a parcurs mii de pagini, a cercetat tainele mitologiei universale şi autohtone, ca să lase urmaşilor traco-daco-geţilor adevărata istorie şi geografie sacră a pământului românesc.

Să începem cu începutul, adică evidenţiind mesajul cărţii, pe care l-am descoperit tocmai spre finalul impresionantului volum: „Aş dori ca cititorul să înţeleagă această călătorie, printre cuvinte, a unui peregrin filolog, care a drumeţit timp de 50 de ani pe multele cărări ale plaiurilor şi ale văilor noastre româneşti, ca să înţeleagă aceste drumeţii ca o datorie a unui filolog care s-a străduit să facă arheologie lingvistică. Arheologul sapă în pământ ca să scoată la lumină temelii şi rosturi din timpuri de mult apuse. Filologul face şi el arheologie, dar sapă în cuvânt, cercetează toate straturile lui semantice, încercând să-i tălmăcească graiul, să înţeleagă din ce izvoare ale spiritualităţii şi mentalităţii populare s-a izvodit acel cuvânt şi să înţeleagă ce înseamnă acel cuvânt, atât într-o topografie fizică, dar mai ales într-o topografie sacră. Din aceste motive, cartea nu doreşte să fie un compendiu, ori un registru al vestigiilor preistorice sau de istorie antică din ţară. […] Ca drumeţ filolog, am văzut şi am ascultat toponimele, am încercat să le înţeleg, să le traduc graiul, pentru că un toponim nu identifică doar o formă de relief, ori o aşezare obştească, ci se încarcă şi cu obiceiurile, tradiţiile şi legendele locului, *toponimele fiind inima vie a memoriei arhaice a pământului românesc.*" (p. 339)

Dintru început, Constantin Giurginca face o importantă precizare, tot pentru înţelegerea corectă a lecturii, şi anume ţine să deosebească, de fiecare dată, între substratul istoric şi geografic, fizic, adică profan, al toponimelor şi substratul lor sacru, mitic, mult mai profund, recurgând, după cum recunoaşte, la o arheologie a cuvintelor până ajunge la obârşia lor: „Termenii moderni, expresiile moderne, neologismele au un statut istoric, însă cuvintele din fondul de bază al limbii au toate un substrat mitic, sacru, legendar, conducându-ne spre Cunoaşterea Primordială a lumii, în care a existat o paleogeografie, o geografie sacră, o istorie mitică, sacră, un limbaj sacru, în care cuvântul avea Duhul său, cuvintele laicizându-se în lungul timp al desacralizării lor. Toponimele discutate în această carte sunt zămislite la văleatul lor într-o sublimă geografie sacră a ţarinei strămoşilor noştri daco-români sau daco-valahi, dintr-un timp ce curge dintr-un proiect divin al cărui sfârşit nu-l putem prevedea şi nici nu-l putem înghesui în clasoare arhivistice, fel şi chip de epoci pe care convenţional le acceptăm să se fi rostogolit aşa în caierul epocilor geologice." (p. 426)

Această obârşie mitică a toponimelor noastre îmboldeşte pe cititor, deopotrivă şi pe cercetător, să vadă adevăratul izvor etimologic al cuvintelor, separându-le de cuvintele vecinilor noştri care fonetic sună apropiat, dar, ca izvor etimologic, sunt cuvinte autohtone şi nu împrumuturi din alte limbi.

Acest vast material scriitorul şi-l organizează pe 14 capitole, după cum urmează: I. Semnele primordialului, II. Pentru o altfel de bibliografie, III. Comorile Bucegilor. Kogaionul Bucegi, coloană a cerului, axis mundi, IV. Menhirii şi rupestrele din Colchida Carpaţilor (Caucalandul de la Curbura Carpaţilor), V. Dealul Istriţa: centru cultic hyperboreic, punctul geometric al căilor sacre hyperboreice şi al căilor sacre scitice (*exampaeos*), VI. Piatra Doamnei, templul rupestru Corbii de Piatră pe Râul Doamnei, VII. Patul (Scaunul) Jidovului, Cetatea dacică de la Subcetate, VIII. Balada *Păcurarul,* varianta bănăţeană a *Mioriţei,* IX. Urme toponimice ale *Mioriţei*, X. Jidovii, Uriaşii, Novacii, Tătarii (Tatanii), *Turcii* în geografia sacră a României, XI. Jidovii, Uriaşii, Novacii, Tatarii, Turcii – prezenţa lor atestată în dicţionarele noastre toponimice, în marele dicţionar geografic al României şi pe judeţe, XI. Piramida Ceahlăului – Peonului, Kogaionul sublim al hyperboreilor, XIII. Urme ale Jidovilor, Uriaşilor, Novacilor, Tatarilor, *Turcilor* în Banatul montan, XIV. Ţara Lotrului.

O încercare de prezentare exhaustivă a acestui vast material, pe capitole, ar deveni material pentru încă o carte sau o lucrare de doctorat, aşa că prima soluţie şi cea mai bună ar fi prezentarea în detaliu a primului capitol, esenţial pentru înţelegerea şi asimilarea celorlalte, urmând ca, pentru cititor, să selectăm doar acele elemente care l-ar deprinde cu metoda de lucru a Maestrului, pentru înlesnirea studierii întregului material.

Capitolul I, *Semnele primordialului*, debutează cu o afirmaţie tranşantă, care, într-o singură frază, cheie a întregului material, devine punctul de plecare al înţelegerii de către cititor a demersului ştiinţific, pe al cărui traseu a pornit: „Neîndoielnic că memoria colectivă a omenirii a salvat în gândirea tradiţională şi în cultura populară o serie de date ezoterice, care vin din timpuri de dincolo de orizontul nostru limitat, şi aceste cunoştinţe ezoterice nu sunt produsul spontan al masei poporului, ci au cu totul o altă origine decât cea terestră, revelată uman prin tradiţiile sacre, ritualuri, legende, balade, basme, toponime". (p. 1)

→

În pandant, merită amintit începutul unui articol bătăios ca întotdeauna semnat de Magda Ursache: „Când naţionalismul (iubirea accentuată de neam) e declarat un exces ruşinos, condamnabil (ca şi *amor patriae*, de altfel, etichetat sentiment revolut), *Panteon regăsit*, Ed. Bibliotheca, 2018, remarcabila antologie a lui Ioan Adam reevaluând mari oameni de stat, bărbaţi ai naţiunii, este un îndrumar. Reconfortant când «bazaconiile» (mulţumesc, Ion Papuc!) şcolii Boia domină piaţa accidentată a cărţii, de-constructiviştii fiind atât de activi în operaţia de a denatura trecutul" (*Ioan Adam sau* le juste milieu, în *Actualitatea literară*, Nr. 100, martie 2020, p. 14).

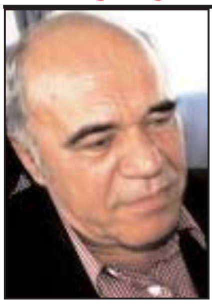
Extragem din cuvântul de învăţătură la întrebările lui George Căbaş ale unui slujitor român pe teritoriul Palestinei ca regiune istorică şi care este totuna cu Ereţ Israel sau Ţara Sfântă, o afirmaţie nu doar de bun-simţ, dar un indiciu categoric al motivului, al rădăcinii rătăcirii spirituale: „Cum să întâmpine tinerii aceste vremuri?", întreabă autorul; iar Părintele Anatolie de la „Mormântul Maicii Domnului" din Ierusalim răspunde: „Dacă nu au educaţie din familie este greu. Acum este democraţie, s-a dat liber la tot şi fac tot ce vreau. Nu mai este bun-simţ faţă de părinţi, nu mai zic pentru profesori. Dacă de mici copii nu au un pic de credinţă şi un pic de frică de Dumnezeu, prea puţini reuşesc să meargă pe drumul cel bun. Totul depinde de cum au crescut părinţii copilul", răspunde călugărul (p. 82). Şi comentăm: „Stratul mumelor" ca stil cultural absent la fariseii cărturari orfani pe veci de mamele care să-i ducă pe la biserică se răzbună cu tristeţe; „matricea stilistică a îndrăciţilor atei îndrăgiţi de arginţi nu are «paideuma»", ar constata Frobenius cu dezgust. Cerberii noii corectitudini politice sar ca arşi de cuvântul adevărului, cuprinşi ori părăsiţi de dileme, după cum le e (porto)felul. Dar dilema este nici nouă, nici veche: e dintotdeauna, cum sesiza Pascal, dilematic doar pentru cei cu „alt zeu" decât Dumnezeu, care îşi resping argumentul pascalian, cunoscut şi drept *Pariul lui Pascal*. În fond, trinomul lui Jean Piaget: ereditate-mediu-educaţie, formator al personalităţii, spune, cu alte cuvinte, acelaşi lucru cu afirmaţia Părintelui Anatolie, despre prezenţa educaţiei religioase ce înalţă spiritual sau, dimpotrivă, despre lipsa educaţiei care coboară omul în barbarie şi e destul să ne amintim de ghilotinele ridicate de revoluţionarii europeni la 1789, de ideologiile nazistă şi comunistă, cu oribilele lor genociduri.

Pildă de ecumenism genuin găsim în rânduirea laolaltă pe voci distincte confesional a învăţăturii unice de iubire către şi dinspre Mântuitorul Iisus Hristos, când aflăm din cartea lui George Căbaş că „«Mormântul Maicii Domnului» are cuvuclionul format dintr-o singură piatră; pe acest mormânt se săvârşeşte în fiecare zi sfânta liturghie" de către preoţii greci, pe când, „În partea de nord a mormântului se află altarul unde slujesc credincioşii sirieni. La răsărit, se află biserica ortodoxă cu altar şi proscomidiar, iar la apus de altarul sirienilor, se află altarul armenilor. În partea de apus se află altarul copţilor", în vreme ce „Deasupra mormântului sunt două icoane: una ortodoxă […] şi alta catolică" – „un scurt tratat de dogmatică în imagini", continuă autorul – o anulare în Absolut a Marii Schisme de la 1054, am zice noi (pp. 76-77).

De menţionat îndemnurile autorului însuşi, ca dovezi ale iniţiativei personale din partea unui activist de tip duhovnicesc, apostolic, devot: „La Ghetsimani fiind un spaţiu mare, se poate înconjura când vii la Prohod şi la Înviere. E foarte trist că astăzi puţini creştini din Ierusalim vin să facă acest lucru, deşi aici sunt câteva zeci de mii de creştini. Ar trebui să venim special pentru lucrul acesta" (p. 102). Şi multe alte frumuseţi aşteaptă să fie citite în această carte.

Strădania, râvna, credinţa autorului, înmulţirea talantului – darul său literar dovedit, erudiţia teologică (vezi şi *Bibliografia selectivă*, pp. 374-376), bucuria şi căldura mărturisirilor directe ori citate, îmbinate cu inspirat talent estetic, râvna lui în consemnarea comorilor de învăţătură, date istorice, relicve sfinte şi zidiri ale locurilor pe unde umblă şi scrie reportaje ca pelerin însetat de îndemnurile duhovniceşti ale slujitorilor creştini ai Locurilor Sfinte alcătuiesc, toate la un loc, o carte de *Întâlniri în Ţara Sfântă* dăruite cititorilor, cum ar zice Gh. Bariţiu, „pentru minte, inimă şi literatură".

Cărţi şi autori

O faţă nevăzută a literaturii

Florentin POPESCU

Am spus-o şi am scris-o în nenumărate rânduri: cărţile de amintiri ale scriitorilor au fost dintotdeauna şi au rămas până azi un preţios adjuvant al operelor beletristice şi, evident, al biografiei unor personalităţi.

Dacă despre Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, apoi despre scriitorii mai apropiaţi în timp de noi (Blaga, Ion Pillat, V. Voiculescu ş.a.) nu ne-ar fi parvenit însemnări şi amintiri ale contemporanilor lor, imaginea, efigia în eternitate a acestora ar fi rămas/ar rămâne incompletă.

Autorii paginilor memorialistice, jurnalelor, amintirilor au fost şi sunt ceea ce am putea numi forţa luminatoare a multor încăperi, firide, tainiţe ale vieţii scriitorilor.

Unul dintre memorialiştii de rară modestie şi de o decenţă demnă de toată admiraţia noastră este şi I. Oprişan, critic şi istoric literar, prozator şi editor, antologator, pentru toate acestea dovedind de-a lungul anilor nu numai vocaţie, ci şi pasiune.

După o viaţă întreagă în care s-a aplecat cu acribie asupra vieţii şi operei unor titani ai literelor (B.P. Hasdeu, G. Călinescu, Mihail Sadoveanu şi alţii), alcătuind ediţii de referinţă ale operelor lor, comentându-le cu atenţie scrierile (asta ca să nu amintim decât doar câteva din preocupările sale), domnul I. Oprişan, ani în şir (până la pensionare) cercetător la Institutul de istorie şi teorie literară „G. Călinescu", prinzând, cum s-ar zice, cea mai fructuoasă perioadă din istoria acestuia, s-a hotărât să-şi publice ceea ce d-sa numeşte *Însemnări de taină* (I. Oprişan, *File de viaţă alături de mari personalităţi*, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2020). Este vorba de un jurnal ce se întinde pe o perioadă de zece ani (1979-1989) şi cuprinde însemnări, informaţii, gânduri ale unui om care, lucrând la amintitul institut, a privit lucrurile de aproape şi din interior.

Ba, mai mult, numit într-o vreme secretar ştiinţific al Secţiei de Ştiinţe Filologice, Literatură şi Arte a Academiei Române, a avut prilejul să cunoască tot ce s-a mişcat în domeniu, dar şi să se afle în preajma unor mari personalităţi ale timpului, de la G. Călinescu şi Zoe-Dumitrescu-Buşulenga până la Ovidiu Papadima, Gheorghe Vrabie şi alţii – acei oameni care formau, pe atunci, „floarea cea vestită" a cercetătorilor de istorie şi teorie literară.

„Dacă un pseudojurnal poate scrie oricine, oriunde şi oricând –, mărturiseşte I. Oprişan la începutul cărţii –, un jurnal propriu-zis real, veritabil, nu poate realiza decât cineva care a trăit efectiv în timpul şi în zona despre care relatează şi care îşi fixează ca ţintă «mărturisirea» în sensul religios al cuvântului, a adevărului şi numai a adevărului."

Se poate spune, fără teama de a greşi ori de a exagera, că dl I. Oprişan îşi respectă acest „crez" în materie de memorialistică. Însemnările lui, lipsite de înflorituri şi de ceea ce d-sa numeşte „aureolări", pe alocuri seci, cuprind informaţii de istorie literară de negăsit în altă parte sau la un alt autor. Autorul rămâne, cum şi-a propus sieşi, fidel adevărului şi de aceea nu e de mirare că în volumul lui să-i vedem pe G. Călinescu, pe Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ovidiu Papadima, ca şi pe alţi colegi din Institut sub o altă lumină decât cea în care aceia erau cunoscuţi în viaţa publică.

Nu cred să existe (cel puţin până acum) un portret mai viu, mai exact, cu lumini şi umbre, precum cel al Zoei Dumitrescu-Buşulenga, în preajma căreia autorul s-a aflat de zeci şi sute de ori, în fel de fel de împrejurări. Nu şovăie să-i reţină, pe lângă meritele incontestabile, anume slăbiciuni, luări de poziţie mai greu explicabile etc.

„Contemporanii – şi de atunci şi mai ales de acum – nu-şi închipuiau şi cu atât mai mult nu-şi pot închipui ce pleiadă strălucită de savanţi/oameni de cultură/specialişti a avut Institutul până prin 1965, la moartea profesorului. De multe ori îmi spuneam că ne aflăm în plină Renaştere." (I. Oprişan, *Interviu*, în *Bucureştiul literar şi artistic,* nr. 11-12/2020)

Despre ei – dar, prin extrapolare şi despre alţii, din afara Institutului – dl I. Oprişan scrie cu căldură şi totodată cu o anume detaşare.

Volumul reprezintă o fereastră deschisă către un segment de viaţă culturală românească mai puţin ori chiar deloc ştiută până acum, o pledoarie subtilă pentru cunoaşterea personalităţilor care, în ciuda potrivniciilor politice şi sociale ale vremii, au întreţinut-o, cultivând valorile perene ale culturii naţionale.

Inserarea unor segmente de viaţă personală şi a unui bogat material ilustrativ sporeşte valoarea cărţii, accentuându-i autenticitatea.

Ca prim argument, scriitorul citează pe cel mai competent cugetător al sacrului, francezul René Guénon, autorul cărţii *Simboluri fundamentale ale Ştiinţei sacre*, în sensul că „toate creaţiile populare nu sunt de origine populară, nici măcar de origine umană, iar ceea ce poate fi de origine populară este numai faptul supravieţuirii".

Ca un filolog care se respectă, Constantin Giurginca, chiar din prima pagină a cărţii, porneşte la descifrarea metaforei din titlu: „Arhivele transcendente sunt tocmai acele lumini din depărtări transmise de civilizaţiile galactice, de către acei veghetori asupra ordinei şi armoniei transcendentale, revelate oamenilor prin sacru, reprezentat diferit de sentimentul religios trăit de omenire." (p. 1) Mai departe afirmă că memoria arhivelor transcendente a însămânţat un anumit cod şi nişte tipare arhaice memoriei colective umane, percepută printr-o ştiinţă secretă a simbolurilor. Spre prim şi suprem argument vine cu opera *Aegyptologica* (*Istoria Egiptului*) scrisă de preotul egiptean Manethon, care afirmă că înainte de epoca predinastică au dominat zeii, apoi semizeii. Germanii H. Bergmann şi Fr. Rothe îşi pun întrebarea „dacă acea forţă nebuloasă spirituală ar fi reală şi noi nu o percepem din cauza îngustimii ştiinţei noastre", ajungând la concluzia că nu egiptenii au fost constructorii celor trei piramide de la Gizeh, ci membrii unei civilizaţii cert superioare. Autorul se opreşte şi asupra cărţii *Secretul lui Orion* semnată de Robert Bauval şi Al. Gilbert în care se argumentează că toate piramidele ar fi o proiecţie a constelaţiei Orion, iar Nilul ce le înconjoară ar fi echivalentul Căii Lactee. Autorul vine cu o importantă concluzie: „Tot acest tezaur transcendent, toate aceste mesaje şi învăţăminte ezoterice sclipesc ca nişte borne transcendente în limbajul cifrat, codificat din piramide, temple, grote subterane, mituri, ritualuri, balade şi cântece bătrâneşti, datini şi toponime. Toate au supravieţuit prin memoria colectivă umană, programată să memoreze arhetipurile." (p. 3)

O altă idee interesantă din acest capitol introductiv este că istoria omenirii a fost marcată de influenţa extraterestră din cele mai vechi timpuri. Dovada palpabilă o constituie artefactele şi numeroşii megaliţi despre care vorbesc tradiţiile spirituale ale omenirii: mayaşe, vedice, sumeriene, greceşti, traco-daco-gete, apoi ale daco-românilor, toate afirmând că pe Pământ au existat mai multe cicluri de civilizaţie, din timpuri antediluviene, că pământul a fost cercetat de Fiinţe din alte lumi cosmice, cărora li s-a spus Zei ori Fiii Soarelui. În sprijinul acestei afirmaţii vine şi cu argumente oferite de cartea *Arheologia interzisă – istoria ascunsă a rasei umane,* semnată de Michael Cremo şi Richard Thompson, în care se afirmă că fiinţe asemănătoare nouă au existat pe Pământ încă de acum sute de milioane de ani. Tot aici, cercetătorul prezintă şi experienţa iniţiatică a viitorului Dalai Lama, Lobsang Rampa, a cărui mărturie este mai cuprinzătoare decât orice legendă. În călătoria sa iniţiatică, întâlneşte labirintul cu tezaurul şi numeroase curiozităţi din epocile mai vechi. Tot în această iniţiere, a ajuns să se detaşeze de corpul terestru şi să urce în corpul astral. Concluzia la care ajunge este că a existat o interacţiune între fiinţa genetică avansată (zeii) şi Homo sapiens, căpătând întruchipări precum Uriaşii, Giganţii. Pentru a întări această afirmaţie, scriitorul prezintă tradiţia sumeriană despre Timpul Primordial după plăcuţele sumeriene traduse de Z. Sitchins, traducând numele Titan prin Ti-Tan-An („cei care în cer trăiesc"), despre povestea „adamică" a tăbliţelor sumeriene, despre tradiţia Cunoaşterii Primordiale în tradiţiile spirituale ale omenirii (vedică şi tibetană). Mai afirmă că strămoşii noştri daco-români cunoşteau bine modelul ciclic al mişcării Universale şi că noi, pământenii, suntem supravegheaţi de vecinii noştri cosmici. Spre argument, citează întâmplarea din 15 februarie 2013, cu meteoritul doborât de o forţă necunoscută, înainte de a exploda deasupra oraşului siberian Celiabinsk.

Următoarea treaptă este civilizaţia megalitică: atlanţii, pelasgo-hyperboreenii, Jidovii, Uriaşii, Novacii, Tatanii (Tatarii, cu precizarea că nu este vorba de hoardele migratoare) şi „Turcii" (Teucrii, cu precizarea că nu este vorba despre cunoscuţii cuceritori), însemnând oraşe megalitice, construcţii megalitice, piramide, imense reţele subterane pe toate continentele, construcţii gigantice pe fundul oceanelor. Îl citează apoi pe cercetătorul poet Ion Gheorghe care argumentează pe bază de artefacte că civilizaţia megalitică din preistorie a fost construită ca o copie, ca o replică perfectă a altei civilizaţii care fusese precedată de Atlantida originară. Toate au numeroase elemente comune: enigmaticele piramide de pe întreg globul (China, Egipt, Toaca din Ceahlău, piramidele bosniace), apoi construcţiile gigantice de pe fundul mărilor (din dreptul Japoniei) şi acelea care ar reprezenta urmele civilizaţiilor care au populat Atlantida şi Lemuria. Urmează o înfloritoare civilizaţie megalitică (*lithos* – piatră), având vestigii pe toate continentele, apoi Kogaioanele din Carpaţii Daco-României, misterioasele lumini din munţii Tibet şi din munţii noştri, giganticele tuneluri din munţii Anzi, din Carpaţi, din Bolivia şi Mexic. Ajungând în acest punct, autorul se opreşte şi asupra tradiţiilor diverselor popoare despre Uriaşi: China, America, Sumatra, Marea Britanie, Israel, Tibet. În sfârşit, ajunge şi la miezul cărţii de faţă: Uriaşii, Jidovii, Novacii, Tatarii, „Turcii" din mitologia traco-daco-română. Ajungem astfel la cea de-a doua idee fundamentală a cărţii: „Această carte vrea să fie o reîmprospătare a vocabularului românesc cu trusoul lui de întemeiere care este daco-romăn."

În cât de multe cărţi s-ar documenta, cititorul nu descoperă mai explicit, mai sintetic şi mai clar ca la Constantin Giurginca, istoria mitologică a omenirii, până ajunge la timpurile istorice.

Primii civilizatori ai Terrei în timpurile antediluviene au fost Atlanţii, consideraţi în timpuri prehomeriene Zei, manifestări ale puterii divine pe pământ. Din aceşti Zei primordiali s-au născut urmaşii lor, Titanii, prima generaţie divină care a precedat „olimpienilor". Miturile prehomeriene ni-i prezintă pe aceşti Titani ca eroi civilizatori pentru neamul omenesc, precum Kronos, Hyperion, Japetos, Okeanos, Athos şi Prometeu. Titanii sunt divinităţi arhaice, primordiale, ei nu sunt mai prejos dinastiei zeilor olimpieni. Războiul ceresc purtat de zeii conduşi de Zeus contra Titanilor, prima generaţie a „vizitatorilor" Terrei, a durat 10 ani, numit în mitologia greacă Titanomahia, încheiat cu victoria noilor sosiţi, Zeus şi Olimpienii lui. Din stirpea sfinţilor celeşti Titani, care a precedat dinastia Olimpienilor, s-a născut legendarul popor pelasg, numit chiar în izvoarele elene „divinii" pelasgi. Titanii, aliaţi cu Giganţii şi Uriaşii, au luptat alături de aceştia contra zeilor, aceşti Giganţi fiind descrişi şi ei în mitologia greacă în dimensiuni şi în ipostaze terifiante. Uriaşii, deşi sunt stirpe semidivine, erau muritori, neputând fi ucişi decât de un zeu şi de un om simultan. Mitologia română vorbeşte şi ea de Uriaşi, dezvăluind originea lor „cosmocratică". (p. 529)

Cărţi şi autori

Cu Mircea, despre secretul timpului

Corin BIANU

Maria Mona Vâlceanu semnează încă o carte de proză, apărută sub titlul *Mircea. Secretul Timpului* la Editura Zodia Fecioarei, Piteşti, 2019. Aflăm direct din *Cuvânt către cititori,* că este a treia din seria purtătoare a aceluiaşi mesaj, după *Egor. O iubire imposibilă* şi *Ştefan. Simfonia fantastică*. Cunoscându-i preocuparea pentru metafizică, a cunoaşterii acelui sacru ascuns în profan, recenta carte vine şi întăreşte, ba chiar recunoaşte expres pasiunea pentru opera scriitorului şi savantului Mircea Eliade, al cărui nume îl invocă de mai multe ori, asociat cu cercetarea fenomenelor ce i-au adus celebritatea.

În *Cuvântul*… primei cărţi din serie, *Egor. O iubire imposibilă*, 2014, preciza că n-a scris ea acea carte, ci i-a fost „dictată cu febrilitate" de către cineva din astral. Comparând cele trei scrieri (care s-ar părea că rămân o trilogie), observăm că în primele două apărea postum şi doar aluziv, niciodată explicit, dar suficient de străveziu, scriitorul Mircea Eliade, dându-l de înţeles lectorului prin referiri la operele, personajele şi viaţa lui personală. De data aceasta, autoarea îl invocă şi evocă concret pe celebrul conaţional de nenumărate ori, nu numai ca amintire, dar şi ca personaj implicat de ea cu ingeniozitate şi originalitate în ţesătura epică extrem de interesantă. Mai reţinem deocamdată şi absenţa în continuare a numelui personajului principal feminin, tânăra pictoriţă frumoasă şi încântătoare, acum profesoară de filologie trecută de patruzeci de ani, la fel de atrăgătoare şi simpatizată.

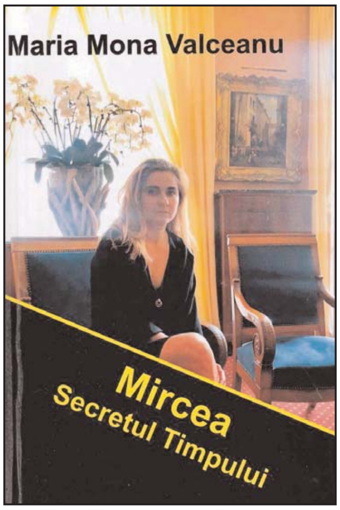
Întrucât autoarea nu-şi subintitulează proza în niciun fel, aidoma mult mai cunoscutului înaintaş Zaharia Stancu în *Jocul cu moartea* ş.a., etichetate de critica literară şi de cititori ca fiind romane, de această dată ne revine nouă să desluşim în caz.

De ce erudita profesoară de filologie din Piteşti nu-şi califică astfel ea însăşi această operă epică, este uşor de înţeles. Ne confruntăm în momentul de faţă cu compuneri în proză, mai mult sau mai puţin realizate artistic, mai lungi ori mai scurte, catalogate de autorii lor (cu cele mai bune intenţii, desigur), ca fiind categoric romane, iar ea se detaşează de asemenea creatori, postându-se în tagma restrânsă a specialiştilor.

Romanul presupune, în orice formă ar adopta, o arhitectură epică obligatorie şi stabilă, în care să evolueze personaje diverse, cu structuri psihice corespunzătoare şi, drept unic argument este întrebarea: chiar poate să se aşeze orice *monsieur Jourdain*, semnatar de proză, lângă Balzac?!... Întrebarea nu exclude, nu e exclusivistă, ci include, dar cu anumite condiţii. Voi prezenta în cele ce urmează acele condiţii ce încadrează compoziţia în proză a Mariei Mona Vâlceanu printre romane, în paralel cu calităţile artistice ale scrierii.

În primul rând, opera epică e scrisă la persoana întâi, ceea ce îi conferă din start avantajele apropierii de cititor, a *personalizării spunerii,* e o confesiune implicit antrenantă. Metoda are un singur dezavantaj: naratorul nu poate să-şi desfăşoare epicul pe încrengături adiacente sau paralele, pentru că ar însemna să dea cuvântul şi altor personaje, care implicit ar avea postura persoanei a treia, chiar dacă ar fi tot narator, cele două modalităţi, expunerea la persoana întâi şi, respectiv, la a treia, excluzându-se reciproc.

Dar să aflăm cuprinsul propriu-zis al scrierii! Personajul principal, despre care vom afla pe parcurs că este o doamnă profesoară de filologie la o universitate din Bucureşti în vârstă de patruzeci şi cinci-cincizeci de ani, se plimba „fără ţintă prin marele târg organizat anual de primărie, când i-am văzut pe toţi prietenii mei aşezaţi cuminţi în jurul unei femei". A recunoscut-o pe „doamna Zerlendi", „exact aşa cum o văzuse Mircea". A doua zi, ia avionul spre Paris, e tratată cu deferenţă de stewardesa frumoasă şi îşi aminteşte că pe acea doamnă o cunoscuse „la o petrecere pe care a dat-o prietenul ei, R., acele petreceri la care participă lumea bună a Bucureştiului şi care dau acestui oraş un farmec aparte, pe care oraşele din provincie nu-l au". Doamna Zerlendi o invitase să-i facă o vizită şi apoi s-a îndepărtat „în mulţimea care ne înconjura, ca valurile unei ape, cum se spune" (…) „sau ca firul timpului".

În avion reflectează la viaţă şi îşi explică existenţa unor evenimente ca fiind posibile doar pentru că „timpul este o energie din care poţi să ieşi sau în care poţi să intri, mecanica cuantică, descoperirile, anii noştri vor fi anii unor uriaşi paşi înainte, bine că nu ne speriem, că mergem arşi de curiozitate pe aceste urme pe care le trasează cercetătorii spre noi şi noi forme ale materiei/nemateriei/energie condensată. Chiar zborul acesta cu avionul spre Paris, care a intrat în obiceiurile mele s-ar putea să fie înlocuit cu teleportarea." Păi, nu?! Păi, da, e cât se poate de limpede că aventura începe să fie la ea acasă; dar nu orice fel de aventură, ci una existenţială, metafizică, exotică numai în aparenţă, sau numai în sensul larg…

Ca o cunoscătoare specializată a vieţii, naratoarea îşi aminteşte de Rudolf Steiner, fondatorul *antropozofiei* şi, uzând de mijloacele moderne aflate la îndemâna ei, caută chiar în timp ce se afla în avion, pe google-ul telefonului mobil, conferinţa ţinută de el la Viena în 1910, când îşi formulează teza existenţei celei de a patra dimensiuni, după ce preluase structura corpului omenesc de la vechii indieni, omul fizic, omul eteric, omul astral. El afirmă argumentat că „în momentul în care cercetătorul spiritual dobândeşte o memorie superioară, el iese din spaţiul tridimensional".

În timp ce lectorul o etichetează pe naratoare ca adeptă a antropozofiei, învăţătură controversată şi neagreată de ştiinţele convenţionale, ea revine la prezentul călătoriei şi dă cuvântul comandantului aeronavei, care anunţă că timpul este frumos şi vor ateriza pe aeroportul Roisy. În stilul concis, cu care deja ne-am obişnuit, autoarea ne informează că zborul cu Tarom a fost excelent, piloţii români sunt neîntrecuţi în meseria lor, veritabili urmaşi ai lui Vlaicu, Vuia, Coandă. Şcoala românească de aviaţie… şi iar se rătăceşte într-o buclă a timpului… Irina Burnaia, romănca pilot şi dragostea ei pentru Ivanovici, şeful şcolii de la Băneasa, pilotul fără egal, profesorul exigent căzut jertfă în munţii Apuseni la ultimul său zbor de comandant înainte de a preda conducerea şcolii, şi îşi continuă expozeul elogios la adresa aviaţiei româneşti, aşa cum va proceda pe tot cuprinsul cărţii cu alte şi alte calităţi ale românilor şi ale ţării, fără a distona niciun pic, chestie de har artistic şi de erudiţie…

Naratoarea n-a pierdut ocazia proximă şi a întrebat-o prompt pe Doamna Zerlendi dacă l-a cunoscut pe Mircea, aflând că da, la Paris. La Bucureşti, drumul către casă al personajului principal feminin trece pe lângă „casa ţigăncilor", încă în picioare, amintind de profesorul Gavrilescu. Casa a fost a doamnei Ghica, prilej pentru autoare de a informa că şi-a luat numele de Dora d'Istria, după ce s-a stabilit la Paris şi a făcut onoare românilor. Eroina e aşteptată la Paris de două prietene, merg împreună la o cafenea vestită, după care singură rămânând, îşi aminteşte cum celebra Zerlendi o invită acasă la ea, când participaseră la o întâlnire a Clubului de lângă Teatrul Naţional bucureştean „cu prietenii ei, scriitori, pictori, actori, muzicieni, o lume de elită a Bucureştiului". Se urcă amândouă într-un taxi, invitata anunţă strada S, iar amfitrioana o corectează, strada P, dar o şi contrariază, pentru că ea ştia din însemnările lui Mircea…

Nu mai există nicio îndoială că este vorba de Mircea Eliade, decedat deja la ora desfăşurării acţiunii epice, dar se ridică un semn de întrebare: naratoarea trăieşte aievea scenele ori fabulează? Doamna Zerlendi e personajul romancierului Mircea Eliade, ori e o persoană vie din anturajul naratoarei?... cum se face distincţia planurilor de acţiune, ce anume e real, ce e fantastic, inventat doar în imaginaţia subiectivă?!

Drept suprem argument palpabil este urma lui Iorgovan din Vârful lui Stan, întipărită pe un calcar încă moale, adică litificat. Urma uriaşă a piciorului, orientată spre locul de primejdie, a rămas întipărită pentru totdeauna. Întrebarea este în ce timpuri geologice s-a produs acea fluidizare a rocilor. Nu putem răspunde că acum 5.000 sau 10.000 de ani înainte de Hristos. Vorbim de timpuri geologice ce sunt cu mult peste timpurile istorice cu cronologiile lor, ne deschidem spre timpurile mitice, când memoria arhaică colectivă a conservat în mitologie şi în eposul popular fapte, eroi, evenimente din vremuri primordiale ale omenirii, de aceea vorbim de o paleogeografie, de o paleoastronomie, de o paleoastronautică, de preistorie, de aceea vorbim de o geografie sacră, mitică, şi de o geografie terestră sau fizică. Eposul românesc, legendele, colindele, toponimia, au păstrat în memorie acele timpuri mitice, cu o civilizaţie megalitică care ne uimeşte prin realizările ei, cu eroi, fapte, evenimente care s-au întâmplat şi care nu sunt produse ale imaginaţiei izvoarelor istorice ale antichităţii.

Foarte important în informaţii şi în prefigurarea metodei de lucru este capitolul al II-lea, *Comorile Bucegilor. Kogaionul, Bucegi, coloană a cerului – Axis mundi,* care debutează cu o frază care-l trimite pe cititor spre esenţa sa: „Platoul sfânt al Bucegilor este un spaţiu sacru, locaş în care s-au săvârşit rituri de iniţiere închinate lui Saturn, lui Ianus în timpurile primordiale şi mai târziu lui Zamolxis şi Zeiţei Mamă a pământului geto-dac, Bendis, lui Orfeu şi lui Dionyssos. În acest spaţiu sacru pelasgic şi hyperboreean, timpul primordial, cel de la începuturi, timpul sacru – mitic, a păstrat memoria Moşilor născători, zămislitori de seminţii pelasge şi hyperboreene: Saturnus Senex (Moş Crăciun în mitologia românească) şi Ianus (cel cu două chipuri) şi purtătorul cheilor tainelor universului (Ion Sântion în mitologia română), consacrându-le în munţii noştri sublimi monumente megalitice, care şi azi pomenesc la vedere de fapta lor de întemeietori, de hierofania lor în miraculoasele plaiuri pelasge moştenite apoi de geto-daci. […] De aceea, consacrându-le monumente megalitice, temple, oracole acelor strămoşi primordiali divini într-un spaţiu care devine astfel sacru (vezi Platoul Bucegilor), ctitorii acelor monumente megalitice repetă opera exemplară a Zeilor." (p. 37 şi urm.) Mai departe continuă: „Toate aceste hierofanii, geste (fapte) săvârşite de eroi civilizatori în timpuri de începuturi sunt ipostaze ale acelui timp, sacru, un fel de etern prezent mitic, în care te integrezi periodic prin intermediul riturilor." În argumentaţia sa, Giurginca are un puternic şi de nezdruncinat aliat în mitologia lumii, pe care o cunoaşte (voiam să zic: o visează) şi o foloseşte fără ezitări, dar recurge şi la izvoarele oferite de către autori mari: Mircea Eliade, grămăticul Apolodor din Damasc (145 î.Hr.), poetul Claudian, Hesiod, Herodot („Numele divinităţilor pe care egiptenii spun că nu le cunosc, grecii le-au primit de la pelasgi"), Eschil, poetul latin Marţian („În Dacia sunt stâncile lui Prometeu şi muntele cel fabulos, Caucas", din care a derivat mai târziu Caucaland), geograful român Iuliu Honoriu, B.P. Hasdeu şi N. Densusianu.

(Va urma)

Cărţi şi autori

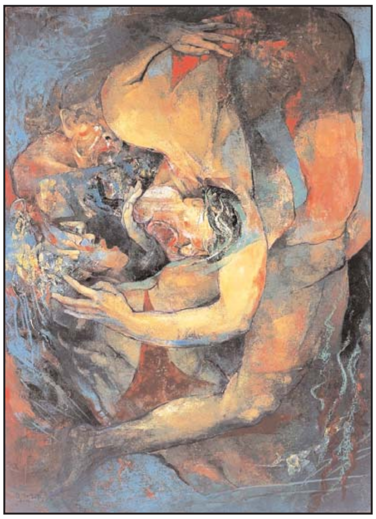
Aflăm totuşi că, ajunse la destinaţie, musafira se simte dintr-o dată în alt timp. Dar ea se dusese acolo ca să afle chiar Secretul Timpului („despre care încă, nici Rudolf Steiner nu m-a lămurit")! Casa e de fapt un mic „palat, aranjat cu gustul unei vieţi de călătorii şi de avuţie. Un demisol amenajat cu sală de mese, împodobit cu oglinzi şi scaune voievodale, alături de o bucătărie de o modernitate uluitoare, dormitoare cu mobilier stil Versailles, risipă de oglinzi şi lustre de cristal, dar casa este ea însăşi splendidă, cu ferestre uriaşe şi ornamente pe plafon". La Paris se cazează în rue de Shanghai, tot cu gândul la Mircea, dar nu găseşte urmele doamnei Zerlendi, cum nu găsise nici urmele bibliotecii în casa din strada P din Capitala României, unde căuta secretul Timpului… Acea doamnă însă, pare a deţine secretul timpului, aşa cum şi-o aminteşte Mircea. *Era o femeie care trecuse de cincizeci de ani, dar pe care anevoie ai fi putut-o uita, dacă ai fi întâlnit-o măcar o singură dată. Nu îmbătrânea ca toată lumea această doamnă.* Cititorul e propulsat în plină enigmă temporală!

De la Paris pleacă în sudul Franţei, în apropierea oraşului Blaye, pe lângă estuarul Garonelui, unde face revelionul în casa Şogunului, un fost colonel de marină venerabil, a cărui soţie fusese colonel de aviaţie, care invitaseră multă lume. Naratoarea implică încă un personaj, pe doctorul Petru, prietenul ei, expeditor al unui s.m.s. telefonic cu urări de sfârşit de an. Autoarea se mişcă pe pământ francez şi printre vorbitorii de franceză la fel de natural ca în cazul compatrioţilor ei români. Masa festivă impresionantă, „porţelanurile de Limoges, tacâmurile de argint, pahare de cristal de la nunta soacrei mele", dar, decepţie: niciunul n-a auzit de Rudolf Steiner, fondatorul medicinii antropozofice, al agriculturii biodinamice şi al Şcolii Waldorf! Acesta a făcut-o să înţeleagă că „chipul este o amprentă, amprenta tuturor trupurilor pe care le avem, fizic, eteric, astral… privind chipul fizic ca pe o mască, poţi să le vezi şi pe celelalte. Taina vieţii este căldura corpurilor" (pledoarie pentru viaţă). Revenită în ţară, „lui Petru nu pot să-i descifrez pecetea chipului, căci chipul său este bun. El e doctor: Cu Petru albul e alb, negrul e negru." Se fac pe tot parcursul scrierii referiri interesante despre Monica Lovinescu şi Eugen Ionescu, despre Brâncuşi, Hasdeu, despre profesorul indianist George Anca („chiar Mircea notează în jurnalul său. Astăzi mi-a scris profesorul Anca") şi mulţi alţi români notorii.

La un moment dat, personajul principal notează: „Ştiam precis că numai prin doamna Zerlendi puteam ajunge la manuscrisul despre care vorbeşte Mircea, la formulele rituale ale vechilor învăţaţi orientali privind experienţa invizibilităţii, *samayama asupra propriului trup".* De la acest stadiu, cititorul este propulsat sigur în plină enigmă (deocamdată, enigmă, nu şi mister): Doamna Zerlendi este o fiinţă în carne şi oase, cum părea până aici, ori este un personaj din proza beletristică despre invizibilitate a lui Mircea Eliade, iar acţiunea începe a se desfăşura pe planul temporal actual şi retrocognitiv, readucând în actualitatea construcţiei literare persoane dintr-un timp trecut, iar eroina evoluează dezinvoltă în prezent şi în trecut, în mod alternativ sau concomitent?

Analistul literar – că despre literatură beletristică divagăm aici – e pus astfel în postura de a accepta convenţional (adică strict la cazul dezbătut), dacă autoarea se distrează pe tărâmul pe care şi l-a creat imaginativ şi exploatează în interesul ei valenţele mentalului infantil, ştiut fiind că întreg creierul copiilor, aflat încă în creştere, nu este în stare să deosebească realul cel de toate zilele de fantastic, ba mai mult, la vârsta lor preferă fantasticul. Psihanalişti şi critici literari obiectivi explică această nediferenţiere prin aceea că mecanismul infantil de receptare a lumii şi producere a imaginilor este cel alegoric şi nu simbolic, cum se întâmplă după ce omul se maturizează. În comunicarea generală şi particulară, cum e cazul beletristicii, adulţii uzează de simboluri.

Devine dificil pentru oricare cititor, fie el oricât de avizat şi perspicace, să distingă pe moment şi de fiecare dată, ce este fantastic şi ce este real în curgerea generoasă a epicului, astfel că se vede pus în situaţia de a accepta convenţia artistică propusă de prozatoare şi de a se delecta în principal cu captivanta scriere beletristică propusă. În această ipostază afirmativă, continuă lectura, şi mai departe i se comunică tot în acelaşi stil alte şi alte aventuri captivante, precum vizita la Mănăstirea Cernica de lângă Bucureşti, împreună cu Elena, medic, stabilită la New York, şi alţii, pe urmele marelui scriitor Tudor Arghezi, fost în tinereţe călugăr. Eroina nu stă nicio clipă degeaba, susţine o controversă cu Elena, care e cercetătoare, explicându-i acesteia că medicina cuantică recent întemeiată este o confirmare a medicinii antropozofice a lui Steiner, iar ceea ce Elena şi toată cohorta ei de cercetători numesc salt cuantic este vechea facultate omenească de a vedea în timp, timpul este o perdea energetică, Biblia, partea întâi, spune prin vocea proorocului Isaia: *dezleagă lanţurile răutăţii… împarte pâinea ta cu cel flămând, atunci lumina ta va răsări ca zorile.* Se înţelege mai departe că fiecare avem în noi particule de lumină, dar trebuie să fim altruişti şi puri ca să se manifeste, că ochiul lui Shiva vede nepătrunsul, unde se află şi… Shambala! Tot cu acea ocazie, se află despre savantul Andrei Scrima (mai mic cu optsprezece ani decât Mircea), care, „când vorbea, Mircea tăcea" (şi asculta). A. Scrima „a fost misionar al Bisericii Ortodoxe Române, fondator în 1966 al Academiei Internaţionale de Ştiinţe Religioase de la Bruxelles, înmormântat la Cernica în anul 2000". (Având în vedere exactitatea tuturor referinţelor despre marile personalităţi române, se creează premisa că şi datele despre acest mai puţin cunoscut conaţional al nostru sunt reale, inclusiv afirmaţia: *datoria unanimă este să descoperim necesitatea fratelui, ca o exigenţă a propriilor noastre căi, întrucât descoperirea de sine trece prin celălalt.*) Numai că acea descoperire de sine care trece prin celălalt nu este ţelul final al aventurilor autoarei, ea ambiţionează să afle secretul timpului, enigmatica *pranayama,* invizibilitatea!

Următoarea aventură (a cunoaşterii) o transportă pe eroină la Braşov, plecând de la casa de pe muntele Mateiaş a lui Petru prin Bran (încă o frumoasă şi palpitantă descriere a drumului şi locurilor străbătute), pentru a-l asculta pe celebrul (real şi contemporan) Dumitru Constantin Dulcan la conferinţa programată la nu mai puţin faimosul hotel ARO!

Urmează un ocol în trecutul apropiat, cu prelegerea ţinută de ea cu succes la Academie în faţa unui public elevat şi erudit, o masă la hanul lui Manuc cu amintiri amănunţite şi spectaculoase despre acel bey original, cu încă o prelegere la Clubul bucureştean de elită a cărui membră este, afirmând în esenţă că „suntem la graniţa a două lumi, Mircea a prevăzut schimbarea, Mircea e un iniţiat (în sens esoteric, n.n.), trăim o criză", ar fi spus el plecând de la Strindberg cu *Inferno* al lui: „tortura reciprocă între prieteni sau amanţi, descompunerea prin alcoolism, sexualitate şi surmenaj, abandonarea în voia impulsurilor", plus un citat din memorie din scrierile aceluiaşi Mircea Eliade, care într-o călătorie a sa cu vaporul spre oraşul norvegian Bergen, pentru o conferinţă, s-a exprimat că va veni cât de curând vremea (peste cinci decenii de la data aceea), când doar acolo şi în împrejurimile lui va mai găsi pământeanul un strop de linişte. Hop că prietenul Petru îi mărturiseşte oarecum intempestiv că e invitat la Bergen ca să lucreze vreo şase luni şi, ca doctor-doctor ce este, comite efectiv gestul plecării, lăsând-o să se trezească singură şi neconsolată în apartamentul ei cochet şi luxos din Bucureşti. Eroina o mai vizitează acasă pe doamna Zerlendi, al cărei al doilea soţ e rupt parcă din alte timpuri şi vizita se derulează ca o scenă populată de apariţii omeneşti fantomatice… Amfitrioana, atotprezentă fără a se observa, o surprinde în biblioteca ei, căutând caietul scris de primul ei soţ după ce a studiat jurnalul „doctorului Honigsberger", dar intrusa n-a citit nici măcar scrisorile şi nu va şti niciodată ce înseamnă *samayama* asupra propriului trup. Drumul Shambalei, oho! Prin procedee literare ingenioase ne readuce pe pământ şi aflăm că doamna Zerlendi cu sindrofia aglomerată şi căutatul caietului s-a petrecut în mintea eroinei (sau a receptat-o retrocognitiv, de ce nu?!), în timp ce se reîntorcea de la Club pe lângă casa ţigăncilor seara, însoţită de cunoscutul A.M.

Revine la drumul spre Braşov în maşina condusă de Petru, chiar ajung şi îl întâlnesc (în trecut, cum ar veni faţă de prezentul relatării), pe faimosul savant Dumitru Constantin Dulcan, „îmbrăcat impecabil, totul la el exprimă desăvârşirea", care şi el o cunoaşte bine pe eroină, aceasta exprimând esenţa cercetărilor lui: „Ceea ce numim materie sunt doar cuante sau pachete de energie aflate în continuă mişcare sub formă de vibraţie, dispuse într-un spaţiu cuantic sau hiperspaţiu. Universul ne apare ca un râu de energie care curge veşnic dinspre lumea invizibilă spre cea vizibilă." În optica eroinei, doctorul D.C. Dulcan face acum acelaşi lucru ca pe vremuri R. Steiner: toată energia lui e pusă în slujba inteligenţei materiei. „Glasul doctorului Dulcan se înalţă puternic în sala de conferinţe a hotelului ARO: Este posibil ca tot ce este viu să comunice dincolo de limbajul articulat printr-un canal medial energetic, pe care l-am numit limbajul universal al vieţii." E adus în prezentul expunerii savantul român din Bucovina Wilhelm Reich, cu teoria orgonului energetic, mort după cel de Al Doilea Război Mondial în puşcărie pentru cercetările sale, nu în vreo ţară comunistă, ci în SUA.

Dar doctorul Petru îşi vede de treaba lui acolo departe, la Bergenul norvegian, pe când eroina îşi reia treburile de actualitate, cum ar fi invitaţia Anei la întrunirea publică de la Hotel Bario din Piaţa Romană a Bucureştiului, fosta casă a lui Lascăr Catargiu, descrisă şi aceasta cu lux de amănunte istorice interesante. Îndată, hop şi Maria în naraţiune, altă prietenă bună. Ea pleacă la Hobart, în Australia, unde se intersectează cele trei mari mări ale Sudului. Acolo, soţul ei, comandorul Don, organizează pe spezele sale o întrecere cu bărci pe o distanţă enormă. Alte şi alte detalii, dovadă a erudiţiei ieşite din comun a prozatoarei, cursa cu peripeţii se termină totuşi cu bine, una dintre victime (femeie) fiind salvată în ultima clipă, ca în cărţile veritabile de aventuri. Maria revine în România şi ambele vizitează Cetatea Râşnov (noi amănunte istorice, devenite deja perle dintr-un şirag de bijuterii create ad-hoc de prozatoare). Mai apare prietena Lia, stabilită în America, unde „suntem un grup numeros adunat în jurul preotului Theodor Damian". Până la urmă, în ultima clipă înaintea Anului Nou, pleacă la Bergen cu avionul şi ajunge la timp, îl găseşte pe chirurgul Petru operând pasionat la locul său de muncă şi cele două personaje principale îşi încheie periplul într-o fericire totală, fără a fi descoperit secretul timpului şi ademenitoarea *invizibilitate*, fiindcă aşa cum îi stă bine oricărui cercetător, e frumoasă şi îmbietoare aventura căutării, nu găsirea propriu-zisă. „Trebuia să o întâlnesc pe doamna Zerlendi ca să mă gândesc la Tărâmul Nevăzut, la ieşirea din timp, la axa care se înclină, (…) Shambala = Agartha = Tărâmul Nevăzut. *Sunt stări care transcend categoric condiţia umană. (…) Aluziile pe care le întâlnim în mărturiile unor sfinţi sau în scrierile oculte orientale sunt pentru noi toţi inteligibile. (…) Am adunat o colecţie preţioasă de mărturisiri, cele mai multe exprimate alegoric, dar au rămas pentru mine taine pecetluite cu şapte peceţi."* Autoarea notează în final că scrierea datează din perioada 30.12.2017, Sables d'Olonne – 30.06.2019, Piteşti.

E o carte superbă. Frumoasă, interesantă şi instructivă! Dar aprecierea superpozitivă se cere analizată şi justificată din punct de vedere al teoriei şi criticii literare, adică ştiinţific şi *sine ira et studio.* În primul rând, nu este o carte de memorii cu personaje şi situaţii din lumea reală, nu este nici o carte romanţată de istorie şi geografie, deşi face concurenţă celor mai documentate şi inspirate lucrări de acel tip, ci este un roman cu totul şi cu totul original, cuprinzând locuri şi personaje preluate din realitatea istorică înconjurătoare şi prelucrate artistic cu ingeniozitate într-o operă epică temeinică şi scăpărătoare.

→

Vecina mea, Africa

Războiul de pe Nil

Nicolae MELINESCU

Africa a supravieţuit şi trăieşte cu energia şi desfăşurarea a două mari cursuri de apă: Congo, care curge prin pădurea ecuatorială şi învăluie mijlocul continentului de la est la vest spre Atlantic, şi Nilul, care străbate zona răsăriteană, traversează Marele Rift şi taie o parte din Sahara de la sud spre nord în marşul spre Mediterana. Populaţiile stabilite pe malurile sale au prosperat sau s-au prăbuşit după cum uriaşul turn de apă s-a ridicat sau a coborât în albia sa, enormă comunicaţie, cărăuş de ambarcaţiuni, de roade sau de germenii unor pământuri mănoase. Pe valurile sale au fost cărate statuile faraonilor, marile monumente ale antichităţii, armate, caravane, solii, ambiţii megalomane şi expediţii îndrăzneţe, unele blocate de marile cataracte, altele epuizate de chinurile aventurii.

Europenii au încercat să descifreze tainele fluviului, cea mai obsedantă fiind însăşi obârşia sa. Secolul al XIX-lea, perioadă bogată în prospecţiuni africane, a înregistrat mai multe tentative de aflare a acestui miracol natural. După mai multe eşecuri provocate de capcanele naturale multiple ale Africii, a apărut şi victoria spiritului întreprinzător, chemat de soartă să parcurgă labirintul necunoscutului şi tentaţia cunoaşterii. Unul dintre exploratorii porniţi în căutarea izvorului Nilului Albastru, Richard Burton, a consemnat lapidar ce a însemnat o asemenea descindere în tenebrele unei geografii virgine: „Călătorul anglo-american al acelei perioade a secolului al nouăsprezecelea este profesionistul copleşit de muncă de la care se aşteaptă să cerceteze şi să observe, să consemneze meteorologie şi trigonometrie, să împuşte şi să împăieze păsări şi animale sălbatice, să recolteze specimene geologice şi teorii, să ducă mai departe studiile nou născute de antropologie, să ţină evidenţa contabilă, să facă schiţe, să scrie un jurnal amănunţit şi să înainteze rapoarte amănunţite care să-i ferească de picoteală pe membrii Societăţii Regale de Geografie în şedinţele de seară". (Richard F Burton, *First Footsteps in East Africa; or An Exploration of Haror*, 2 vol., The Meccan Press, London, 1926)

John Hanning Speke se pare că a reuşit să le facă pe toate şi, în 1858, a ajuns la concluzia corectă că Nilul Albastru pornea din lacul Victoria ca să găsească, după o călătorie de peste şase mii de kilometri, Mare Nostrum. De atunci, fluviul considerat cel mai lung din lume – nu fără rivali, cum ar fi Amazonul – a trecut din tărâmul povestirilor exotice în registrul practic al civilizaţiei industriale. Măreţia sa i-a inspirat pe literaţii romantici căutători de peisaje copleşitoare de o sălbăticie supranaturală. Leigh Hunt, editor, poet şi prieten cu lord Byron, Shelley şi lord Tennison, a fost printre primii care au încercat să-i păstreze în vers personalitatea marelui fluviu: *Un gând despre Nil*

El curge lin prin vechi tăcut Egipt şi-mi sună
Ca un titan stăpân pe ţesături ce vise-adună,
Prin care timp şi locuri în viziuni ascunse
Îşi strâng cu drag ecouri încă nepătrunse
Din grote, de sub piramide şi din cântec
de păstori aduse,
Pierdut prin lumi mai noi, încununat de nori.
Oh, mândru Sestoris cu-o rază de lumină la amiază
Un rege falnic în palme ţine lumea şi visează.

Încă de pe vremea marilor exploratori David Livingstone şi Henry Morton Stanely, valoarea economică a marelui fluviu a fost complementată de navigaţia cu aburi şi cu studiile despre potenţialul energetic al Nilului.

În 1956 şi în 1964, Biroul american de administrare a surselor de apă a identificat punctul de maximă valoare energetică şi comercială la 15 kilometri nord-est de graniţa Etiopiei cu Sudanul, care avea să devină şantierul Barajului Marii Renaşteri Etiopiene, denumire conferită de împăratul Haile Selassie. Asasinarea sa în 1974 şi instaurarea regimului marxist la Addis Abeba a amânat valorificarea planurilor iniţiale cu patruzeci de ani. Potenţialul era, totuşi, evident şi nu putea fi ignorat. În aprilie 2011, la Benishangul Gumuz a început construirea Marelui Baraj al Renaşterii sau Barajul Mileniului, proiect în valoare de aproape cinci miliarde de dolari, contractat de italienii de la Salini Construttori.

Gigantul energetic – cel mai mare din Africa, al şaptelea în lume – urma să furnizeze 16,5 GWh anual, care să satisfacă necesarul Etiopiei şi să ajute şi ţările vecine, în special Sudanul. Imediat după ce premierul etiopian de la acea vreme, Meles Zenawi, a pus piatra de temelie, Egiptul, aflat la peste două mii cinci sute de kilometri în aval, a dat primele semne de îngrijorare, anticipând o diminuare a debitului şi o scădere a producţiei agricole. Pe baza acordului colonial semnat cu britanicii în 1929, Egiptul a obţinut dreptul de veto asupra oricăror construcţii şi amenajări fluviale. În 1959, Nasser a semnat o înţelegere cu sudanezii în baza căreia cele două ţări administrau 90 la sută din apele fluviului. În 2011, ţările din bazinul Nilului – Etiopia, Uganda, Ruanda, Tanzania, Kenya şi Burundi – mai puţin Egiptul şi Sudanul, au convenit la Entebbe, în Uganda, Cadrul de Cooperare în Bazinul Nilului, care a spart monopolul egiptean. Preşedintele ugandez, Yoweri Museveni, declara, cu prilejul semnării tratatului regional, că toate statele din zonă aveau dreptul să beneficieze de potenţialul fluviului şi toate depindeau de electrificare, un proces menit să contribuie la ridicarea gradului de civilizaţie a populaţiilor locale, şi să protejeze pădurile folosite ca sursă de combustibil în mediul rural.

→

Pe urmele lui Hasdeu, prozatoarea îşi exprimă şi ea convingerea că în viitor ştiinţa şi credinţele religioase se vor întâlni într-un punct, iar acesta este foarte apropiat şi ne e furnizat de fizica cuantică, fără a fi câtuşi de puţin tezistă, didactică; nu, nu insuflă forţat şi de-a gata convingerile ei, ci le pune în gura personajelor care le trăiesc şi le argumentează, le aplică în viaţa lor proprie. Fizica cuantică a devenit greu de contestat pentru oricine, ea vine cu ciudăţeniile ei inacceptabile odinioară, dar care acum sunt palpabile şi evidente pentru orice om al actualităţii noastre. Din acest punct de vedere prozatoarea este un înainte mergător în literatura beletristică, nu în sensul lui Jules Vernes cu ale sale previziuni adeverite mai apoi de viitorul său ajuns prezentul nostru, ci ca o operă literară compusă în conformitate cu canoanele teoriei literare a romanului, aducând ceva în plus pe plan literar, acel adaos de cunoaştere istorică şi ştiinţifică de strictă noutate, pentru că omul contemporan este deţinătorul unor cunoştinţe moderne complexe şi nemaiîntâlnite, astfel că el este apt să-şi apropie altele noi, pe când cercetătorii implicaţi a le descoperi le furnizează continuu în acest proces tot mai accelerat al cunoaşterii umane.

Suntem de acord cu naratoarea-prozatoare, care îl legitimează pe Rudolf Steiner cu *antropozofia* lui de acum un secol, deopotrivă medicină şi filosofie, taxat de ştiinţele convenţionale (cu doctori-doctori, ca Petru) la acea oră ca şi acum, drept un visător, un esoteric, un pseudo-savant, asemenea astrologilor, numerologilor şi clarvăzătorilor paranormali. Oricare om are dreptul să aleagă, dar halourile energetice colorate perceptibile în trecut de oamenii cu aptitudini extrasenzoriale sunt acum evidenţiabile de tehnica modernă, care le identifică şi efectele benefice sau rele, iar fizica cuantică, ştiinţă necontestată, invocată şi evocată adesea, confirmă situaţii ce în urmă cu ceva timp păreau himerice, ireale, inexistente. Tot în această ordine de idei se cuvine să observăm pledoaria deschisă ori subînţeleasă pe care prozatoarea o face pentru Mircea Eliade şi opera lui ştiinţifico-literară, într-atât de insistent, încât el devine implicit un personaj principal al romanului.

Atmosfera creată prin multiplele relatări culturale desfăşurate cu naturaleţe ori cu subtilitate pentru evoluţia personajelor este una frumoasă şi atrăgătoare, ca de sărbătoare, o sărbătoare a spiritului, după cum s-ar putea zice fără vreo exagerare. Vizualizarea personajelor şi a ambianţei materiale se face succint, dar cu linii sigure, încât primele devin portrete esenţializate, iar descrierea în aceeaşi manieră a locurilor şi obiectelor conduce la viziunea esenţializată a realităţii înconjurătoare. Cele două-trei linii trasate iute şi cu mare virtuozitate nu constituie schiţe liniare sumare pe care autorul să le contureze personal, ci însăşi esenţa, peste care se adaugă substanţa atotprezentă a epicului, dens, dinamic şi spectaculos. „Bănuiesc că e cabinetul lui Petru, un birou metalic lângă fereastră, pe care luceşte ecranul unui ecograf, un pat metalic acoperit cu cearşafuri albe, parchetul lustruit. Pereţi albi, tavan alb, totul alb." O culme rar întâlnită în domeniu este „inventarierea" bijuteriilor şi tehnica impresionantă a prozatoarei de a le asorta cu veşmintele purtate de eroină sau de celelalte femei şi cu circumstanţele materiale.

Limbajul este elevat, iar personajele se caracterizează şi prin vorbire, fiind toate din „lumea bună" a culturii naţionale. Stilistic vorbind, cuvintele se cheamă unele pe altele în propoziţii şi fraze cizelate armonios cu fineţe de bijutier şi blindate de idei originale, inedite şi deseori strălucitoare ca focurile de artificii.

Aminteam mai înainte că stilul literar la persoana întâi prezintă dezavantajul imposibilităţii relatărilor la persoana a treia, dar prozatoarea surmontează în mod surprinzător şi subtil acest neajuns; cum? După debutul impetuos cu Doamna Zerlendi, Petru şi eroina principală, ea inventează din când în când şi din loc în loc câte un nou personaj, de predilecţie feminin, care îşi îndeplineşte cu brio rolul inedit şi atractiv, precum Maria, Elena, Ana ş.a. Acestea, la rândul lor, îşi relatează şi ele într-un fel sau altul aventura existenţei proprii, dar prin intermediul naratoarei-autoare. Dacă celelalte două cărţi ale „seriei" sunt sigur reuşite, aceasta le este superioară, datorită şi „lui Mircea". Pare a fi un apogeu al creaţiilor acestei scriitoare atât de surprinzătoare. Cu structura-i spaţială ramificată, romanul este ca un evantai deschis şi manevrat cu virtuozitate şi plăcere nedisimulată de eroina principală, cu viaţa ei de invidiat. Imaginea generală e ca în fotografiile retuşate, sunt puse în evidenţă realităţile româneşti uşor cosmetizate, pentru că scriitoarea iubeşte necondiţionat…

Cartea se structurează până la urmă pe trei-patru niveluri de înţelegere, fără aluzii peiorative la adresa lectorului, graţie modului ingenios şi elevat al prozatoarei de a aduna la un loc nenumărate noţiuni eterogene şi a le aşeza într-o ordine artistică armonioasă. La prima vedere, epicul se structurează într-un superb roman de aventuri exotice, de citit cu plăcere şi pe nerăsuflate. În al doilea rând, autoarea angrenează personajele şi indirect pe cititori într-o spectaculoasă şi atractivă dezbatere a unor aspecte ale spiritualităţii europene cu promotorii lor, Hasdeu, Rudolf Steiner, Dumitru Constantin Dulcan ş.a., înlănţuind provocator aspecte ezoterice cu altele ţinând de ştiinţa incontestabilă a fizicii cuantice, natura ficţională a scrierii beletristice permiţându-i cu generozitate acest lucru. Înţelegerea cea mai profundă, de la al treilea nivel, este meritul surprinzător al romancierei de a ilustra în mod natural şi convingător prezenţele româneşti în Europa, arătând inspirată că ţara noastră se include natural în spaţiul geografic-spiritual de când lumea, trebuie numai să conştientizăm (mai ales acum, când vine schimbarea, profeţită de Mircea ş.a.). Maria Mona Vâlceanu se arată ea însăşi, în primul rând, o româncă ataşată nativ şi instructiv de valorile ţării ei şi, în acelaşi timp, de ale Europei (prin cultura franceză), în egală măsură, ea pendulând din România istorică şi contemporană în Europa, fără niciun efort.

Vecina mea, Africa

În mai 2011, ca să combată panica egiptenilor, Etiopia a anunţat că va transmite documentaţia completă a Barajului Mileniului ţărilor riverane, cu speranţa că va potoli protestele faţă de proiect. În februarie 2014, Egiptul a lansat o ofensivă diplomatică menită să descurajeze planurile etiopiene şi să reducă eventualul sprijin internaţional al acestora, argumentând că: „Etiopia nu a dat garanţii reale că barajul nu va afecta Egiptul şi nu a dovedit nicio intenţie de corectarea a specificaţiilor tehnice care să reducă riscurile posibile înregistrate în raportul experţilor internaţionali, care a recomandat refacerea studiilor referitoare la siguranţa barajului". (upi.com/Energy-News/2014/02/27/Egypt-plans-dam-busting-diplomatic-offensive-against-Ethiopia/13631393533111/?ur=1, accesat 3 ianuarie 2021) Ceilalţi parteneri din Tratatul de la Entebbe au susţinut, în continuare, proiectul şi au acuzat guvernul de la Cairo că inflamează inutil situaţia ca să mascheze propriile proteste populare provocate de conducerea militarizată a ţării. Preşedintele Mohamed Morsi şi susţinătorii săi din Frăţia Musulmană au ameninţat cu un război regional ca să protejeze drepturile „inviolabile" ale Egiptului asupra Nilului. „În iunie [2013], la o consfătuire secretă condusă de preşedintele de la acea vreme, Morsi, transmisă «din greşeală» în direct la televiziunea de stat, parlamentarii egipteni au propus înarmarea membrilor opoziţiei etiopiene ca să saboteze construirea barajului. Când militarii au preluat puterea la Cairo, s-a redus starea de tensiune. Dar, după un scurt interludiu, când se părea că diplomaţia ar fi putut să înlocuiască ameninţarea războiului, regimul militar revine la starea precedentă. Generalii ştiu foarte bine că lipsa alimentelor provocată de o scădere semnificativă a volumului de apă poate să stârnească revolte în oraşele egiptene". (america.aljazeera.co/opinion/2014/2/egypt-disputes-ethiopianrenais sancedam.html, accesat 3 ianuarie 2021)

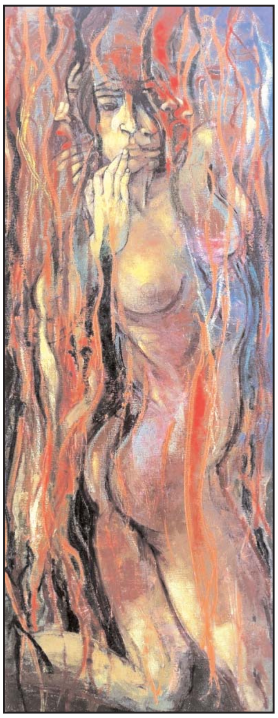
Deşi aproape 90 la sută din cei o sută de milioane de locuitori ai Egiptului sunt musulmani, mai rămân cam zece procente dintre ei care aparţin bisericii creştine copte şi Egiptul este ţara care, potrivit cutumei, îl desemnează pe şeful bisericii ortodoxe etiopiene, cea mai veche biserică creştină din Africa (Ortodoxia a fost declarată credinţă de stat în 330 d.Hr.). În 1970, Etiopia a acuzat Egiptul că a alimentat pretenţiile iredentiste ale minorităţii somaleze din provincia Ogaden şi a susţinut războiul local din care Etiopia a ieşit învingătoare, provocând şi prăbuşirea dictaturii lui Siad Barre. „Tensiunile privind Nilul nu reprezintă doar o competiţie demodată pentru resurse limitate. Ele semnalează simptomele unei schisme mult mai profunde. Nilul marchează diviziunea dintre Africa subsahariană neagră şi Maghrebul arab şi formează o falie între creştini, musulmani şi băştinaşii africani". (*Idem*) 97 la sută din apa potabilă şi pentru irigaţii folosită de Egipt provine din fluviu şi o diminuare a debitului înseamnă scăderea producţiei agricole, a zootehniei şi destabilizarea industriei alimentare.

Ceea ce rămâne în afara conflictului dintre cancelariile prezidenţiale este soarta localnicilor marginalizaţi de acorduri şi tratate, victimele directe ale unor proiecte gigantice în care oamenii rămân doar numere în statistici. Nimeni nu i-a întrebat pe agricultorii nubieni dacă mai pot supravieţui după construcţia barajului de la Assuan şi a celui din Sudan. Efectele construirii Barajului Mileniului sunt greu de anticipat, pentru că multe date sunt învăluite în secretomania autorităţilor înspăimântate de sabotaje imaginare şi, încă şi mai mult, vor afecta milioane de oameni al căror mod de viaţă este expus unor riscuri eludate de negocierile strategice.

Pentru ca 16 turbine uriaşe să furnizeze energia anticipată este nevoie de umplerea completă a lacului de acumulare, cu o suprafaţă de aproape de două mii de kilometri pătraţi şi un volum de 74 de miliarde de kilometri cubi de apă, operaţiune începută în 2020 şi care poate dura între cinci şi cincisprezece ani. Tocmai începerea operaţiunii a alimentat starea de încordare între Egipt, Sudan şi Etiopia, pentru că umplerea forţată prin scăderea nivelului apei în aval contravine mandatului Egiptului potrivit căruia manevra nu se poate efectua fără un acord privind alocarea echitabilă a apelor fluviului. Cairo a cerut implicarea internaţională. Începerea acumulării apelor fluviului în spatele barajului în iunie 2020 a accentuat nebuloasa situaţiei. Solicitările contradictorii ale rivalilor au generat o atitudine circumspectă în mediul politic extracontinental.

În septembrie 2020, Statele Unite au suspendat o parte din ajutorul financiar pentru Etiopia din cauza lipsei de progres în negocierile cu Sudanul şi Egiptul, măsură considerată în cercurile diplomatice de la Washington drept o intervenţie directă a preşedintelui Donald Trump într-o controversă africană, deşi el nu a vizitat niciodată Africa şi a făcut referiri foarte rare la problemele continentului.

Purtătorul de cuvânt al Departamentului de Stat a declarat pentru Associated Press că măsura are caracter temporar, ca răspuns la decizia unilaterală a Etiopiei de a umple barajul fără un acord şi fără garanţiile de securitate necesare. O sursă anonimă din Congresul american i-a transmis agenţiei Reuter că este vorba de aproximativ o sută de milioane de dolari. Ambasadorul etiopian la Washington, Fitsum Arega, a confirmat decizia administraţiei americane, inclusiv caracterul ei temporar, dar a precizat: „Barajul este al nostru. Vom termina proiectul prin propriile noastre eforturi şi Etiopia va străluci în lumină datorită eforturilor noastre. Noi le-am cerut americanilor să reconsidere decizia. Sperăm că 117 ani de relaţii diplomatice nu vor avea de suferit din cauza unei chestiuni care nu are legătură cu cele două ţări." (https://www.ft.com/content/7de4e670-d8ab-4815-b3dc-178f91416801, accesat 5 ianuarie 2021.)

Până la finalizarea proiectului Barajul Marii Renaşteri Etiopiene, guvernul de la Addis Abeba nu s-a grăbit să folosească cursurile interioare de apă ale ţării, care alimentează cu 80 la sută volumul Nilului. Cantitatea respectivă i-ar oferi, potrivit propriilor revendicări, dreptul să facă tot ce doreşte pe parcursul fluviului de-a lungul teritoriului naţional, cu scopul declarat de a-şi asigura sursa de energie şi reabilitarea economică şi socială. Egiptul nu pare să accepte asemenea argumente, deşi, când a realizat barajul de la Aswan (1960–1970) cu ajutorul Uniunii Sovietice (proiectare, finanţare, execuţie), a reuşit să convingă comunitatea internaţională şi UNESCO să accepte strămutarea a 22 de monumente faraonice. Numai relocarea templelor de la Abu Simbel a costat $40 de milioane la valoarea monedei americane la vremea respectivă. În plus, nemulţumirile localnicilor, suspiciunile privind posibilele efecte şi reacţiile ţărilor riverane au fost alungate de regimul autoritar al lui Nasser, mort chiar în anul punerii în funcţiune a sistemului hidroenergetic.

În toiul tuturor controverselor, Egiptul şi-a pus la lucru cuprinzătoarele sale relaţii diplomatice şi a profitat de prevederile acordurilor din 1929 şi 1959 ca să împiedice construirea oricărui obiectiv de infrastructură pe fluviu sau tributarii săi care nu i-ar fi convenit. Doar capacitatea etiopienilor de mobilizare a fondurilor de aproape cinci miliarde de dolari, inclusiv prin contractarea unor împrumuturi de la băncile chinezeşti de stat, a depăşit barajul diplomatic. Investitorii Beijingului au învăţat rapid lecţia dată de scriitorul britanic William Golding (*An Egyptian Journal,* Faber and faber, London, Boston, 1985): „Cine vrea să navigheze pe marea Nilului trebuie să aibă velatura ţesută şi croită din răbdare". Ei şi-au instalat discret centrele de putere şi influenţă pe direcţia de atac spre resursele contestate ale Nilului. Pe fondul diminuării influenţei Egiptului în Liga Arabă după 1979 şi a emergenţei Etiopiei ca jucător regional major după tenebroasa oligarhie marxistă a lui Mengistu Haile Mariam, guvernul comunist al Chinei continentale a reuşit să coregrafieze conflictul dintre cele două ţări şi să-i scoată din joc pe foştii hegemoni ai Războiului Rece, acţionând cu bani tocmai în punctele sensibile, conştient că forţa fondurilor pompate de băncile sale şi diplomaţia răbdării erodează argumentaţia partizană pripită.

Încă din august 2012, activiştii ecologişti kenyeni i-au cerut Chinei să anuleze o investiţie de $500 de milioane pentru un baraj pe râul Omo din sudul Etiopiei, în apropierea graniţei cu Kenya, pentru că amenajarea ar fi provocat secarea lacului Turkana şi înfometarea comunităţilor care supravieţuiau din pescuit.

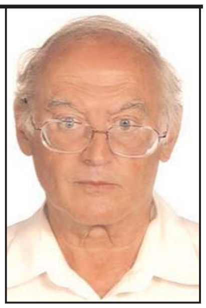
În 2009, Etiopia a elaborat un plan strategic de valorificare energetică a douăsprezece bazine hidrografice interne, ca să-şi mărească producţia de energie şi să poată exporta curent electric. Şase dintre centralele proiectate sunt construite de firme chinezeşti, după ce tot băncile chinezeşti au contribuit cu un miliard opt sute de milioane de dolari la finanţarea Barajului Mileniului. Etiopia nu este condiţionată de înţelegerile perioadei coloniale şi nu se expune unor sancţiuni dacă le ignoră pe cele existente ale Egiptului. Oricât de influent rămâne guvernul comunist prin capacitatea financiară, programul barajului nu poate fi tratat ca aprovizionarea cu apă a unui bloc de locuinţe. Lacul de acumulare se umple pentru că barajul a ajuns la cota de înălţime maximă – 170 de metri – şi ploile de sezon din iunie până în septembrie au ridicat în mod natural nivelul apei. „Nimic nu poate să oprească lacul de acumulare să se umple până la cota minimă a barajului", afirma în iulie 2020 cercetătorul britanic doctor Kevin Miller, care susţine creşterea economică actuală a regiunii Nilului răsăritean prin modelul de dezvoltare, educarea acţionarilor şi prin explorarea alternativelor pentru cooperare şi coordonarea infrastructurii fluviului. (eci.ox.ac.uk/people/kweheelr.html, accesat 3 ianuarie 2021)

În vara lui 2020, Egiptul a cerut clarificări urgente care să lămurească dacă Etiopia forţează creşterea nivelului lacului de acumulare dincolo de sporul natural, suspiciune respinsă de ministrul etiopian al apelor, Seleshi Bekele: „O mare cantitate de apă se adună după ploile abundente şi debitul la intrare este mai mare decât la ieşire, iar umplerea este conformă graficului normal". (al jazeera.com/news/202/7/16/ egypt-seeks-urgent-clarification-over-gerd-rising-water-levels, accesat 3 ianuarie 2021) Asemenea explicaţii liniştitoare nu i-au convins nici măcar pe observatorii independenţi. „Guvernul [etiopian] nu a declarat explicit dacă apa acumulată la baraj a depăşit sau nu nivelul creşterii naturale sau a atins cote superioare după sezonul ploios", a comentat William Davison, analist pentru International Crisis Group. *(Idem)*

De mai bine de nouă ani de zile, negocieri tripartite nu au reuşit să depăşească principalele obstrucţii. Egiptul a fost de la început împotriva construirii barajului, Etiopia a contraatacat şi susţine şi acum că umplerea treptată a lacului de acumulare nu va afecta nivelul apei în aval, iar Sudanul se teme că reducerea debitului fluviului în timpul umplerii va reduce eficienţa hidroenergetică a propriului baraj construit pe Nil chiar la ieşirea din ţară. Fiecare rundă de convorbiri la nivel de experţi sau de miniştri a început cu speranţe şi s-a încheiat cu eşecuri. Miza este uriaşă, de proporţii geostrategice continentale, alimentată de interesele extra-africane ale jucătorilor de primă ligă din relaţiile internaţionale.

Principalii protagonişti din zonă – Egipt, Etiopia şi Sudan – sunt presaţi să găsească soluţii pentru depăşirea unor de fenomene naturale grave, cum sunt seceta şi inundaţiile, care au afectat grav traiul locuitorilor din bazinului Nilului şi au provocat dezastre umanitare. Lupta pentru apă şi energie de-a lungul fluviului comportă o strategie politică foarte flexibilă şi echilibrată, condiţionată de însăşi realitatea din teren. Egiptul încă mai parcurge o perioadă de incertitudine politică, Etiopia a ieşit cu greu dintr-un război separatist cu comunitatea tigrai din nordul ţării, la graniţa cu fostul duşman Eritreea, iar Sudanul încă poartă consecinţele desprinderii regiunii petrolifere din sud-est şi ale constituirii statului independent Sudanul de sud, în 2015. Premierul etiopian Abiy Ahmed, laureat al Premiului Nobel pentru pace în 2019, are de urcat Golgota negocierilor cu doi vecini puternici, iritaţi de faptul că apele Nilului cresc în lacul de acumulare în timp ce nivelul înţelegerilor multilaterale continuă să scadă.

Alt şef de promoţie

Mircea OPRIŢĂ

Dan Merişca a ocupat o bună parte din avanscena fandomului în anii '80 şi la începutul deceniului următor din secolul trecut. A fost un animator al SF-ului românesc extrem de activ în timpul vieţii şi a dobândit o aură aproape legendară după moartea sa prematură. Frate mai mare al lui Lucian Merişca, s-a născut la 9 martie 1957, în Târgu Frumos, judeţul Iaşi. A studiat la Liceul „Costache Negruzzi" din Iaşi, unde a şi condus publicaţia şcolară *Corolar.* Interesat de învăţământul tehnic, a absolvit Facultatea de Electrotehnică din cadrul Institutului Politehnic Iaşi. În 1979 a întemeiat împreună cu fratele său şi cu alţi tineri ieşeni, simpatizanţi ai anticipaţiei, Cenaclul de anticipaţie, devenit în scurtă vreme „Quasar": o asociere de fani remarcată la nivelul întregii ţări pentru iniţiativele organizatorice şi publicistice manifestate de-a lungul următoarelor două decenii. Suflet al acestei grupări, considerat de mulţi drept cel mai important animator al mişcării SF de la noi în anii '80 ai secolului trecut, Dan Merişca a organizat convenţii naţionale şi tabere de creaţie, atât la Iaşi şi în împrejurimi, cât şi la Bucureşti sau în Cluj-Napoca. Prozator şi poet, traducător, eseist, a avut şi preocupări de grafică, iar calităţile de redactor şi editor l-au condus spre funcţia de redactor-şef al mai multor fanzine iniţiate de el însuşi prin „Quasar": *Fantastic Magazin, SF contact, Quark, Holograma, Spaţii enigmatice.* A publicat şi în reviste mainstream (*Ateneu, Cronica, Luceafărul, Convorbiri literare, Vatra*), dar în special în publicaţiile consacrate ale genului: *Almanahul Anticipaţia*, colecţia *Anticipaţia, Jurnalul SF.* La Editura Junimea a scos, împreună cu Alexandru Mironov, culegerea *O planetă numită anticipaţie* (1985), fiind cuprins cu texte proprii şi în alte antologii tipărite în ţară (*Alfa* din Craiova, *Avertisment pentru liniştea planetei, Niciun zeu în Cosmos, Cronici metagalactice,* toate apărute în Capitală). A făcut parte din numeroase jurii pentru textele începătorilor, iar la unele concursuri naţionale a figurat el însuşi printre premiaţi. Premii pentru titlul de cel mai bun animator i-au fost acordate la trei convenţii naţionale (RomCon 1981, 1986 şi 1991). Alături de George Ceauşu şi Vlad Frânghiu, este coautor al serialului de aventuri juvenile *Echipajul Val-Vârtej se întoarce* (în *Argonaut,* 1985-1988). A murit în urma unui accident nefericit, de care – în mod paradoxal – nu este străină propria sa profesie, la 21 noiembrie 1991, în Iaşi. Singurul său volum de povestiri, *Revoltă în labirint,* s-a tipărit postum, la Editura Adevărul, dintr-o generoasă iniţiativă a lui Cristian Tudor Popescu, care, de altfel, şi prefaţează cartea. La Iaşi, unde Zilele „Quasar" îşi menţin în continuare ritmul, Casa de Cultură Studenţească şi vechii colegi de fandom organizează anual Zilele „In memoriam Dan Merişca", în cadrul cărora se acordă premiul purtând numele celui dispărut.

A rămas în memoria colegilor de generaţie prin calităţi umane demne de elogiu: „Era fascinant, cu o cultură generală peste medie, cu o inteligenţă aparte, o persoană extrem de comunicativă, cu un simţ al umorului ieşit din comun, care te captiva în permanenţă, cu un farmec al conversaţiei numai de el ştiut" (Marina Nicoalev); „Cu dotarea lui superbă, cu formidabila lui capacitate de adaptare, inclusiv la natura spiritului uman, Dan era în stare să detecteze el, din afară, un sens în ceea ce faci şi să găsească un cod care să te pună în mişcare, să te programeze, să dea limpezime şi finalitate propriilor acţiuni, ca să poţi spune, în sfârşit: «ah, acesta sunt eu!»" (George Ceauşu). Un reuşit portret în mişcare i-l face şi Dănuţ Ungureanu în serialul său retrospectiv *Cum m-am făcut solarisian,* rememorând prima sa întâlnire cu cel care în epocă juca în chip firesc rolul unui inspirat animator al SF-ului nostru ieşit din faza clasică şi tinzând spre experienţele sale postmoderne. „Unul dintre atâtea lucruri extraordinare care mi s-au întâmplat la Iaşi […] a fost întâlnirea cu Dan Merişca, acel personaj fabulos al sefeului românesc. El m-a onorat cu prietenia sa şi în acelaşi timp mărturisesc că a fost cel mai încurajator (inima îmi dă ghes să zic „mobilizator", un cuvânt tare la modă în acele timpuri) exemplu de ce va să zică pasiunea adevărată şi cum trebuie să arzi cu ea. Dacă admiraţia pentru textele lui Alexandru Ungureanu şi Mihail Grămescu mi-a fost hrană şi drog pentru continuarea propriilor mele scrieri, spectacolul oferit de Dan, determinarea şi resursele sale de energie, ca organizator, editor, mediator şi… fabricant de idei mi-au cimentat rapid convingerea că sefeul e o treabă foarte serioasă. Era în continuă mişcare, pe toate axele existenţei sale. Putea fi în patru locuri din ţară, în acelaşi timp, târând după dânsul o geantă de voiaj uriaşă, în care se găsea orice. Scotea fanzine, se mişca dezinvolt prin hăţişul birocratic al uteceului, organiza manifestări şi concursuri, juriza texte, participa la întruniri de cenaclu te miri unde."

Sorin Antohi îl surprinde „cu amestecul de contrarietate, camaraderie şi afecţiune ce pare a fi rămas aura lui Dan printre cei care l-au cunoscut", dar în acelaşi timp observă cu exactitate preţul plătit de creaţia proprie, copleşită de efortul constant, totodată imens acaparator de energie al celui dedicat funcţiei de mentor şi, în consecinţă, unei „opere de grup":

„De aceea, am un sentiment ciudat atunci când încerc să înşirui realizările individuale ale lui Dan: partea lor cea mai consistentă, chiar exemplară, se regăseşte în indiscernabilă fuziune cu istoria cenaclului, a fandomului naţional, a publicaţiilor SF de oarecare însemnătate, chiar cu mai multe destine individuale de autori, traducători, critici, graficieni, coregrafi, editori, animatori. Puţini ştiu câtă muncă minuţioasă îi trebuia lui Dan pentru a aduce la un nivel publicabil (după standardele sale exigente) încercările unor debutanţi, chiar pe acelea ale unor tineri autori mai cunoscuţi. Lista textelor semnate în colaborare nu face pe de-a-ntregul dreptate acestui chinuitor travaliu, fiindcă ea înregistrează doar instanţele în care contribuţia lui Dan devenea preponderentă; în plus, nu e vorba doar de o colaborare scripturală; frecvent, ideea era tot a lui Dan, ca şi primul impuls de a fixa în scris, ca şi o parte din educaţia celui care scria; fiindcă munca lui Dan era, mai presus de orice, o pedagogie."

Observaţiile acestea explică şi de ce strădaniile propriu-zis literare ale autorului rămân mereu în umbra activismului său de propagandă cenaclieră. Dacă ar fi avut şansa unei vieţi îndelungate, e posibil ca interesul lui Dan Merişca pentru o operă personală să fi devenit o preocupare majoră, însă ceea ce s-a recuperat de la el reprezintă, în mare parte, rezultatul unei abordări juvenile, unde contribuţia sa se amestecă într-un procent greu de definit cu cea a colaboratorilor de moment. Mulţi dintre aceştia (Arthur Mihăilă, Almira Negoiţescu, Corina Gligor, Mugurel Trofin şi alţii) rămân participanţi de fundal la mişcarea cenaclului „Quasar", fără să fi putut contribui efectiv la aventura din epocă a SF-ului românesc. Câţiva, însă, dintre cei cu care Dan Merişca a abordat la modul confratern subiecte în această fază a căutărilor formatoare şi-au constituit treptat un profil propriu, demn de interes. E vorba de George Ceauşu (cu povestirile „bicefale" *Argonauţii stelelor, Cavalerii hazardului, Când zeii plâng...*), Lucian Merişca şi parţial Doru Pruteanu (titluri în pomenita colaborare: *Omul cel tăcut, inelul şi fata blondă, Întoarcerea fiului risipitor, Frumoasa bocitoare*), acesta din urmă devenit, într-o viaţă de asemenea scurtă, mai important pentru comentariile critice decât pentru textele sale literare.

Antologia *Revoltă în labirint* conţine aproape numai proze scurte şi foarte scurte, fulguraţii ale unei idei SF pe seama căreia se exploatează un mesaj anecdotic, fie de rezonanţă comică, fie în cheie poetică. Un savant marţian cu înfăţişare de polip bălos trăieşte fericirea de a-i îmbrăţişa pe primii cosmonauţi tereştri, consideraţi urmaşii celor care construiau odinioară canale pe Planeta Roşie (*Paleoastronautică*). Un rătăcitor printre galaxii perforează cu nava sa „un zid imens, făcut din ceva verde şi gelatinos", aflat în „imediata apropiere a marginii Universului", şi care ar dori să întruchipeze metaforic ultima limită a cunoaşterii umane (*Marele zid*). De pe o navă în derivă se transmite bazei alertate informaţia că, în urma unui „chef pe cinste", întreg echipajul e „beat turtă", inclusiv pilotul automat (*Abatere de traiectorie*). Purtătorul unui mesaj cosmic de avertizare sfârşeşte în timpul unei partide de vânătoare, din cauza asemănării sale cu un iepure „verde" (*Mesagerul*). De la ironia esenţialmente comică, mesajul acestor pilule de text SF alunecă uneori spre tragicul ireparabil, ca în schiţa intitulată *Contact,* unde un conflict internaţional scăpat de sub control, şi care transformă Pământul într-o gigantică torţă atomică, are surprinzătorul efect de a trezi atenţia comunităţii stelare din centrul Galaxiei: „Am aflat, în sfârşit, că existaţi! Semnalul vostru a ajuns la noi! Ochii şi urechile telescoapelor noastre sunt îndreptate spre voi. Acum puteţi transmite mesajul! Vă ascultăm!"

Povestirea mai amplă care dă şi titlul volumului exprimă faza de evoluţie spre complexitate pe care o anunţa la un moment dat autorul. De la sugestia aparentă a unei intrigi de factură războinică/antirăzboinică, de felul celor care începuseră să se producă frecvent odată cu virajul anticipaţiei noastre spre modelul SF-ului occidental, naraţiunea *Revoltă în labirint* virează treptat spre mai complexul motiv al experimentelor cibernetice, cu vieţi reluate ciclic şi conduse din ce în ce mai aproape de un pretins Minotaur, stăpân al labirintului virtual închipuit şi manipulat de el însuşi: „O prelungire bolnavă a realităţii. O buclă de cauzalitate închisă în sine, pe cale de a scăpa din strânsoarea legităţilor şi a biciui realul!" Prefigurând tema romanului modular al lui Alexandru Ungureanu, *Marele prag,* tot cu structură şi acţiune de tip labirintic, povestirea lui Merişca imaginează o sumă de virtualităţi contradictorii, în desfăşurare accelerată până la deruta simţurilor:

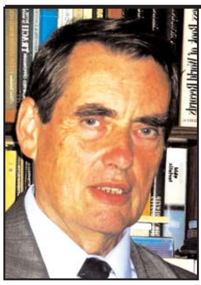
„Vei merge până la capătul lumii şi nu vei merge deloc. Vei avea de străbătut o veşnicie şi o vei face într-o clipă fără de sfârşit. Nu uita, Zeul stăpâneşte atât spaţiul, cât şi timpul. Va căuta să te înşele. Va încerca să-ţi deformeze percepţiile, să-ţi abată gândurile. Uneori, timpul va trece cu iuţeala fulgerului, alteori va părea că rămâne pe loc. Uneori distanţele se vor lungi la infinit, alteori te vei trezi că faci un pas şi te găseşti la marginea Universului... Totul e aici, dar nu e nicăieri. Ascuns, sugerat, simulat."

Într-un articol în engleză, adăugat *Postfeţei* lui Sorin Antohi la ediţia a doua din *Revoltă în labirint,* Bridget Wilkinson, prin 1993 aflată încă la conducerea Asociaţiei Europene de Science-Fiction, lăsa să se înţeleagă că volumul în cauză va fi urmat de alte două cărţi postume, una conţinând povestirile neterminate şi paginile cu idei SF rămase de la Dan Merişca. Al treilea şi ultimul volum din serie ar fi trebuit să grupeze scrieri privitoare la experienţele sale metafizice, ţintind spre o fuziune a ideilor occidentale cu cele de provenienţă orientală într-o viziune personală plasată sub titlul *Necredinciosul care l-a descoperit pe Dumnezeu.* La originea acestor proiecte editoriale îl putem vedea pe Lucian Merişca, însă ele rămân în continuare cărţi virtuale, fără să avem garanţia că (sau dacă) se vor materializa cândva.

(În imagine, Dan Merişca primind o diplomă de la Vladimir Colin)

Orizont SF

Teoria şi faptele

Dan D. FARCAŞ

Ne apropiem de capătul acestui serial, dedicat ipotezei hipercivilizaţiilor. A fost un demers intelectual pornit din două direcţii. Cam aşa cum se sapă un tunel pornind de la cele două capete şi întâlnindu-se în miezul muntelui.

Plecând dintr-o primă direcţie, am evocat imensitatea Universului accesibil instrumentelor noastre, ca şi şansele ca în cuprinsul ei să existe viaţă, dar mai ales civilizaţii tehnologice, aşa cum este a noastră. În acest domeniu există o bogată bibliografie ştiinţifică. Din păcate, opinia majoritară este că, dacă viaţa, mai ales sub formă microbiană, este un fenomen relativ răspândit în Cosmos, cu civilizaţiile lucrurile stau diferit. Condiţiile de care a beneficiat, timp de 4,5 miliarde de ani, planeta noastră şi fără de care omenirea n-ar fi putut exista, sunt atât de speciale încât n-ar fi exclus să fim singura civilizaţie pe care a zămislit-o Galaxia noastră. Nu uităm totuşi că în Univers există sute de miliarde de galaxii asemănătoare. Deci, probabilistic, ar trebui să existe şi foarte multe civilizaţii tehnologice.

Dar ipoteticele civilizaţii nu apar simultan. Datorită vârstei Universului, în jur de 13,8 miliarde de ani, în alte locuri, o evoluţie similară cu a noastră ar fi putut începe mult mai devreme, ajungând, *cu miliarde de ani înainte de noi,* în stadiul de civilizaţie tehnologică. E drept, mulţi autori au apreciat că majoritatea civilizaţiilor s-au *autodistrus,* mai ales din cauza *agresivităţii, xenofobiei, dorinţei de dominare* şi a altora asemenea, printr-o catastrofă globală: ecologică, militară sau de altă natură, la scurt timp după ce au ajuns în stadiul de „civilizaţie tehnologică". Numai un număr foarte mic de civilizaţii, *non-agresive şi iubitoare ale frumosului vieţii şi inteligenţei,* ar fi supravieţuit. Iar aceste civilizaţii norocoase vor fi continuat să existe şi să se dezvolte, timp de milioane, dacă nu chiar miliarde de ani. În acest răstimp, ele s-au transformat, cu siguranţă, în *altceva,* în ceva care depăşeşte, cu mult, ceea ce ne-am putea imagina, dar căruia i-am putea da, totuşi, un nume, acela de *hipercivilizaţie.*

Cum ar putea arăta reprezentanţii unei civilizaţii care ne-a depăşit poate cu sute de milioane de ani? Nu cred că este exagerat să presupunem că, prin forme ale materiei pe care azi nici nu le putem imagina, ar putea deveni chiar nemuritori, ar putea călători prin Cosmos fără limitările impuse de viteza luminii, controlând alte legi ale timpului, spaţiului, dimensiunilor etc. Ei vor fi avut deci suficiente mijloace şi timp pentru a ajunge, încă de demult, şi pe Pământ. Din cauza rarităţii civilizaţiilor în Cosmos, ecosistemul terestru şi, ulterior, omenirea trebuie să le fi prezentat un interes deosebit. Deci, este foarte posibil ca unele hipercivilizaţii să fi şi instalat avanposturi ascunse, undeva în preajma noastră, chiar în urmă cu *sute de milioane de ani,* rămânând apoi să monitorizeze non-stop mediul pământesc, respectând, fireşte, o politică ecologică şi de neintervenţie.

Ipoteza descrisă mai sus propune, de fapt, o *teorie* privind varianta, *aparent cea mai plauzibilă,* privind existenţa unor ipotetice civilizaţii extraterestre şi eventuala lor prezenţă în preajma noastră. Ea spune că lângă noi trebuie să existe – cu o probabilitate de peste 99% – una sau mai multe puteri infinit superioare nouă, care ne veghează dinainte de zorii speciei umane.

Dar o teorie, oricât de perfect ar fi închegată, nu are nicio valoare dacă nu se *confirmă şi în practică,* prin dovezi, deci fapte pe care le explică mai bine decât alte teorii. Aici e locul de întâlnire cu „tunelul săpat din celălalt capăt al muntelui", cel al faptelor.

Şi, într-adevăr, de mii de ani, minţile oamenilor sunt încercate de ideea că o prezenţă nepământeană intervine, discret dar ferm, în cele ce se întâmplă în jurul nostru. Despre o atare prezenţă vorbesc – în moduri diferite – religiile, tradiţiile, folclorul, dar şi ufologia sau studiul paranormalului. Ca dovadă a acestei prezenţe, în jurul nostru se acumulează tot mai multe f*apte* – mărturii privind fenomene inexplicabile, care pot fi atribuite unei asemenea prezenţe. Nu sunt doar simple autoamăgiri; ceva chiar se petrece.

Totuşi, tradiţiile, cultura, şcoala, declaraţiile oficiale, religia, ştiinţa popularizată, istoria marilor călătorii şi cuceriri, povestirile sau filmele SF ş.a.m.d. ne-au setat minţile pe paradigme şi şabloane care dau altă interpretare fenomenelor ieşite din comun. Ştiinţa va spune că mărturiile oamenilor – chiar dacă ar fi cu milioanele – nu dovedesc nimic, în măsura în care vorbesc despre miracole care nu sunt posibile, conform legilor pe care le cunoaştem despre Univers. Iar dacă am vrea să contestăm aceste legi, în loc de mărturii ar trebui să aducem dovezi mai solide, dovezi care să poată fi observate, la dorinţă, de orice sceptic sau să poată fi reproduse şi experimentate într-un laborator. Din păcate, aşa ceva nu este posibil.

Religiile, dimpotrivă, admit existenţa unor puteri şi conştiinţe superioare, ca şi pe cea a miracolelor, numai că fiecare dintre religii este convinsă că ea şi numai ea este singura care deţine Adevărul Ultim privind natura acestora. Or, în lume există peste zece mii de religii; dintre acestea, 150 au cel puţin un milion de adepţi. Iar „Adevărurile Ultime" ale unor religii le contrazic, uneori fundamental, pe cele ale altora. Şi nu se întrezăreşte niciun semn că, într-un viitor previzibil, se va găsi o soluţie pe care s-o îmbrăţişeze toată lumea. Dimpotrivă...

În plus, faţă de cele de mai sus, niciun om nu iubeşte răsturnarea sistemelor sale de referinţă. Viziunea despre lume este fundamentală pentru echilibrul nostru psihic. Ea ne dă siguranţa de zi cu zi că suntem stăpâni pe existenţa noastră. Necunoscutul ne sperie, în timp ce imaginea unei lumi simple, în linii mari complet explicabile, ne face să ne simţim mai în siguranţă şi mai relaxaţi.

Premisele de mai sus au instituit asupra tuturor o hipnoză culturală şi un tabu privind fenomenele relatate prin mărturii şi care nu puteau fi explicate prin litera ştiinţei sau religiei. Deşi (aşa cum am încercat să arăt pe parcursul serialului) aceste fenomene nu doar că există, dar ne-au şi însoţit de-a lungul întregii evoluţii a omenirii, hipnoza culturală ne face să *refuzăm să le vedem,* ori să le acceptăm, deoarece le considerăm *imposibile,* pe baza a tot ce am fost învăţaţi.

Pe parcursul serialului am evocat cinci mari clase de asemenea „fenomene inexplicabile". O primă clasă ar putea fi *fenomenele aerospaţiale neidentificate* (fenomenul OZN). În peste 75 de ani, sute de mii de rapoarte şi mii de fotografii şi filme privind OZN-uri au fost adunate oficial, în întreaga lume. Mii de documente, anterior secrete, inclusiv imagini şi înregistrări militare, radar sau de termoviziune, au fost făcute publice în ultimii ani. În ele generali şi ofiţeri superiori din toate taberele recunosc că OZN-urile există, nu sunt iluzii, fenomene naturale rău interpretate sau arme experimentale şi că piloţi din întreaga lume s-au confruntat cu ele, uneori cu consecinţe tragice. Recent, Pentagonul a fost obligat să recunoască *oficial* faptul că sistemele sale ultramoderne de radare şi termoviziune înregistraseră în ultimii ani, de câteva ori pe lună, uneori săptămâni în şir, zeci de obiecte neidentificate care zburau laolaltă, prezentau caracteristici imposibile conform fizicii actuale şi aveau comportament inteligent. Aeronavele celor mai buni piloţi ai marinei militare s-au intersectat periculos cu ele. Dovezi filmate autentificate sunt azi accesibile pe internet, împreună cu reacţiile piloţilor uluiţi. Pentagonul a mai recunoscut că obiectele *nu sunt nici aeronave americane, nici ale ruşilor, nici ale chinezilor* şi că a cheltuit, în perioada 2008-2012, în secret, 22 milioane de dolari ca să afle ce sunt şi cum funcţionează – fără un rezultat palpabil.

Senatul SUA, prin „Legea privind autorizarea serviciilor de informaţii pentru anul fiscal 2021", a cerut ca, la 180 de zile de la data semnării legii de preşedintele SUA (ceea ce s-a şi întâmplat pe 28 decembrie 2020), Oficiul de Informaţii Navale al SUA să prezinte un raport neclasificat privind OZN/FAN, cu tot ce se cunoaşte şi cu acţiunile de viitor preconizate în acest sens. Ce alte argumente ar mai fi necesare pentru a fi de acord că fenomenul există şi că nu e pământean? Ce explicaţie mai bună avem pentru el decât cea a hipercivilizaţiilor? (Va urma)

(Urmare din pag. 32)

Dar culorile! culorile Doinei Botez – tuşe tari, puternice, de roşu, verde, albastru – fovism în toată regula; de parcă ar fi ţinut, artista, companie de nădejde lui Matisse şi Derain, la Collioure.

A nu se înţelege, cumva, că între noua orientare artistică a Doinei Botez şi vechea/precedenta etapă există un hiatus, o delimitare netă. Nicidecum. Izoglose subtile înlesnesc trecerea dintr-un spaţiu în altul. Ecourile se întind, se prelungesc. Atât în ceea ce priveşte forma, figurativul, cât şi culoarea. În pofida oricăror idei, de la legenda, mai mult sau mai puţin „concretă", până la, să zicem, abstractul filosofiei, artista nu-şi dezminte latura specifică, definitorie şi inconfundabilă: ludicul.

Totul, în arta pictoriţei Doina Botez, este o savantă metamorfoză, iar trecerea de la o stare la alta se face firesc, ca dintr-o poveste în altă poveste. (Ion Andreiţă)

Doina Botez a sesizat acea stare de spirit, acel fir roşu al aşa-numitului *mainstream* al istoriei artei... l-a regăsit sub învelişul estetizant al culturii secesioniste, un fel de suflu iraţional şi senzual, nemăsurat de intim, care se sesizează un pic peste tot, dacă vrei să-l descoperi, de la Boccione la Dix. Şi tocmai acea stare de spirit a hotărât să distileze în tablourile ei retorice, somptuos iritate, încredinţându-se unei grafii riscante, unei compoziţii a dezechilibrelor şi coliziunilor, şi mai ales unei atmosfere coloristice cu dominante subtil forţate.

Iată, aşadar, este chiar valoarea coloristică elementul în acelaşi timp reactiv şi dezlănţuitor al acestui proces inventiv: prevalenţa roşurilor îndrăzneţ aprinse pană la un fel vibraţie febrilă, impunerea lor peste texturi de culori pământii, peste verde şi galben şi nuanţe de azuriu bolnăvicioase, greoaie, induse la o condiţie de alienare estetică: este o atmosferă nocturnă cu lumini de scenă, un fel de margine păcătoasă a luminii şi a formei: gândul este confruntat cu neliniştea senzuală care nu trece prin raţiune, amestec obscur fremătând de eros şi moarte. (Flaminio Gualdoni)

O anume stare sufletească, urzeli picturale ale unei existenţe de vis, o evoluţie a reflectării simţirilor palpitante, aceasta este principala poetică a artei Doinei Botez, pictoriţă de o extremă expresivitate şi talent, cu figuri mitologice învăluite şi dezvăluite, cu trăsături transfigurate pline de nemărginire.

Ameţitor acest gestualism al semnului însoţit de uşurinţa coloristică imediată, o alternanţă a tuşelor şi culorilor care marchează o lungă cercetare şi introspecţie, redând existenţa ca o entitate plină de simboluri mistice.

Tuşe suspendate intr-un stil elegant şi atmosfera de basm care restituie nobilitate mitologiei omului, o ascensiune perenă a spiritului care este percepută tocmai din figurile scenografic impunătoare. (Massimo Pirotti)

Doina Botez

Doina Botez s-a născut la Bucureşti, este absolventă a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, Bucureşti, promoţia 1975. Are lucrări de pictură, grafică, ilustraţie de carte pentru copii, desene şi scenografie de film de animaţie. În 1984 obţine o bursă de studii în Italia, revine în ţară, dar în noiembrie 1989 pleacă definitiv în Italia. De atunci trăieşte şi

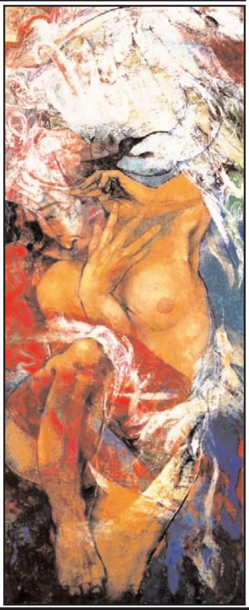
lucrează la Roma, dedicându-se exclusiv picturii şi graficii, iar în 2004 devine cetăţean italian.

Are o activitate profesională prodigioasă, cu numeroase expoziţii personale, majoritatea în Italia. A participat la expoziţii colective în multe ţări ale lumii, a primit multe premii şi distincţii. Operele sale se află în muzee publice şi în colecţii private din România, Italia, Franţa, Regatul Unit, Olanda, Germania, Elveţia, Republica San Marino, Ungaria, SUA, Vatican etc.

Numărul criticilor de artă care au scris despre operele Doinei Botez este foarte mare. Sunt reluate în continuare numai câteva aprecieri.

Un glas aparte în arta românească din timpul pe care îl traversăm vine dinspre Italia: Doina Botez. (...) În 2014, la Salonul de Carte Bookfest Bucureşti, la standul editurii Institutului Cultural Român, a fost lansat elegantul album de artă Doina Botez – *Il corpo dell' immagine (Opere 1989–2013)*, Ed. Skira. (...) Conceput ca o veritabilă expoziţie retrospectivă, albumul ne poartă prin timp ca şi cum el – timpul – ar fi un drum cu meandre, rătăciri, căutări, disperare, speranţe, doruri, ca tot atâtea chipuri ce amintesc de om. (...) Cele mai multe lucrări sunt duble portrete, triple măşti; multiple sensuri ale jocului de-a viaţa. Personajele feminine sunt toate simboluri ale fastului, ale beţiei simţurilor pentru care nu doar vinul se face răspunzător. Pe lângă chipurile–măşti–oglinzi, mâinile sunt omniprezente: mâini de dansatoare de flamenco, mâini de îndrăgostiţi abandonaţi somnului, mâini care apropie de buză cupa de vin, mâini care înalţă prin *Dans spaniol* simpla lor încleştare un omagiu lui Manuel de Falla, mâini care (în sfârşit!) înlătură de pe un chip masca, mâini ale nostalgiei, mâini – cea mai perfectă alcătuire a întregului care este făptura umană, lutul acela în care, dintr-o singurătate de neîndurat, Marele Sculptor al Universului l-a creat pe om după chipul şi asemănarea Sa, şi peste care (în joacă?!) a suflat şi-un fir de duh, făcându-se că uită că lutu-i pieritor. Numai că el, pieritorul, a prins la rându-i să creeze chipuri ale văzutelor care să uite să mai moară. Astfel de chipuri creează şi pictoriţa română Doina Botez, plecată din ţara ei cu o lună înainte de marea rupere a zăgazurilor lumii noastre, în acel Decembrie ’89, şi intrată în lumea fără frontiere a artei, cu paşaport românesc, cu suflet de creator dintre cei aleşi, pentru care singurul paşaport spre oameni rămâne valoarea artei sale. (Paula Romanescu)

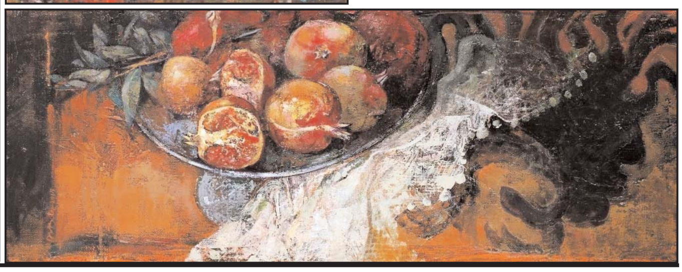
Doina Botez se joacă cu pensula şi cu spatula; în unele tuşe ale compoziţiei culoarea pare să se îngroaşe, să se coaguleze în rezonanţe puternice şi transparente, în contrapuncte de roşu-sângeriu şi de alburi neaşteptate, avertismentul unor posibile luminozităţi care nu aparţin acestui pământ. Este o pictoriţă care cunoaşte arta desenului, care se percepe supus culorii trasate cu violenţă, aş spune cu furie controlată, care ştie cum să fie gestuală, fără să cadă niciodată în informalul gratuit. (Paolo Levi)

Doina Botez trăieşte cel de-al treilea eveniment important din cariera sa artistică. Unul din cele mai valoroase aşezăminte de profil, „Galeria dei Greci”, i-a organizat o expoziţie în Sala delle Colonne din Castelul Sant’Angelo din Roma. Aici, pe simezele acestui grandios edificiu – aflat în imediata apropiere a Vaticanului, făcând trecerea de pe un ţărm pe celălalt al Tibrului – sunt expuse lucrările compatrioatei noastre.

Plecând de la *Metamorfozele* lui Ovidiu, artista descoperă mitul lui Narcis în interpretarea dată de Roy Doliner şi Benjamin Blech în cartea lor, Secretele Sixtinei. Sub penelul artistei, Narcis îşi schimbă uneori înfăţişarea: de la frumuseţea antică masculină la forme efeminate de androgin, până la întruchiparea ca femeie, precum în suita de pânze *Oglindire* – cu toatele păstrând, vizibil, sentimentul autoadmiraţiei. Uneori, chipul lui Narcis trece într-un plan secund, prim-planul fiind ocupat de apă – fântână, lac, oglindă.

(Continuare la pag. 31)

Număr ilustrat cu lucrări de Doina Botez.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Paul DIACONESCU – scriitor, Suedia
- Dan ANGHELESCU – scriitor, Bucureşti
- Theodor CODREANU – scriitor, Huşi
- Radu Ştefan VERGATTI – istoric, Bucureşti
- Florin Radu PINTEA – scriitor, Bucureşti
- Octavian TÂCU – istoric, Chişinău
- Florian COPCEA – scriitor, Drobeta Turnu-Severin
- Eufrosina OTLĂCAN – prof. univ., Bucureşti
- Olimpia IORGA-POPESCU – profesor, Ploieşti
- Ana OLOS – scriitor, Baia Mare
- Marian NENCESCU – scriitor, Bucureşti
- Lucian COSTACHE – scriitor, Piteşti
- Elis RÂPEANU – scriitor, Bucureşti
- Viorel DINESCU – scriitor, Galaţi
- Mihai NEAGU BASARAB – scriitor, Germania
- Mihai POSADA – scriitor, Sibiu
- Titi DAMIAN – scriitor, Urziceni
- Florentin POPESCU – scriitor, Bucureşti
- Corin BIANU – scriitor, Bucureşti
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Dan D. FARCAŞ – scriitor, Bucureşti